

Proverbs

1:1 מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה בֶן־דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:
1:1 מִתְּלוֹי דְשְׁלֹמֹה בֶר דּוֹד מַלְכָּא דִישְׂרָאֵל:

1:1 The proverbs of Solomon the son of David, king of Israel:

1:2 לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר לְהָבִין אֲמָרֵי בִינָה:
1:2 לְמִידַע חֲכֻמָּתָא וּמִרְדּוּתָא לְמַתְבִּינָא בְּמִילֵי דְסוּכְלָא:

1:2 To know wisdom and instruction, To discern the sayings of understanding,

1:3 לְקַחַת מוֹסֵר הַשְׂכָּל צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּמִישָׁרִים:
1:3 לְמַקְבִּלָא מִרְדּוּתָא דְסוּכְלָא וְצִדְקוּתָא דְדִינָא וְתִרְיָצוּתָא:

1:3 To receive instruction in wise behavior, Righteousness, justice and equity;

1:4 לְתַתּוֹת לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה לְנַעַר דָּעַת וּמִזְמָה:
1:4 לְמִיתָן לְשִׁיבְרֵי עֲרִימוּתָא וּלְטַלְאֵי יָדֵיעִי וְתִרְעִיתָא:

1:4 To give prudence to the naive, To the youth knowledge and discretion,

1:5 יִשְׁמַע חָכָם וַיּוֹסֶף לָקַח וְנָבוֹן תַּחְבֵּלוֹת יִקְנֶה:
1:5 יִשְׁמַע חֲכִימָא וַיּוֹסֶף מִנְדַּעַא וְסוּכְלָתָנָא מִדְּבִרְנוּתָא יִקְנֶה:

1:5 A wise man will hear and increase in learning, And a man of understanding will acquire wise counsel,

1:6 לְהָבִין מִשְׁלַל וּמִלִּיצָה דְּבִרֵּי חֲכָמִים וְחִידָתָם:
1:6 לְמַתְבִּינָא מוֹתְלָא וּפְלֹאֲתָא וּמִילֵי דְחֲכִימֵי וְאַחֲדִיהוֹן וְאַחֲדִתְהוֹן:

1:6 To understand a proverb and a figure, The words of the wise and their riddles.

1:7 יִרְאַת יְהוָה רֵאשִׁית דָּעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר אֲוִילִים בָּזוּ: פ
1:7 דְּחֹלְתָא דִּיֵּי רִישׁ יָדִיעָא חוֹכְמָתָא וּמִרְדּוּתָא סִיכְלֵי שִׁטְיִין:

1:7 The fear of the LORD is the beginning of knowledge; Fools despise wisdom and instruction.

1:8 שְׁמַע בְּנִי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל־תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ:
1:8 שְׁמַע בְּרִי מִרְדּוּתָא דְּאָבוּךָ וְלֹא תִיטְעִי נִימוּסָא דְּאִמְךָ:

1:8 Hear, my son, your father's instruction And do not forsake your mother's teaching;

1:9 כִּי לוֹיֵת חֵן הֵם לְרֹאשׁךָ וְעֲנָקִים לְגִרְגָּתֶיךָ:
1:9 מִטּוֹל דְּאוּתָא דְּחִיסְדָּא אֵינוֹן לְרִישְׁךָ וְהַמְּנִיכָא לְצוּאֲרֶךְ:

1:9 Indeed, they are a graceful wreath to your head And ornaments about your neck.

1:10 בְּנִי אִם־יִפְתּוּךָ חַטָּאִים אַל־תִּבָּא:
1:10 בְּרִי אִין נִשְׁדָּלוֹן לְךָ חֲטָאֵי לֹא תִטְפִּיס:

1:10 My son, if sinners entice you, Do not consent.

1:11 אִם־יֹאמְרוּ לָכֶה אֲתָנּוּ נֶאֱרָבָה לָדָם נִצְפְּנָה לְנֶקֶי חַנָּם:
1:11 אִין יִימְרוּן לְךָ תָּא עֲמָנָא נִיכְמֵן לְדַמָּא נִשְׁטִי לְזַכָּאִין מִגֵּן:

1:11 If they say, "Come with us, Let us lie in wait for blood, Let us ambush the innocent without cause;

1:12 נִבְלָעֵם כְּשֶׂאוֹל חַיִּים וְתַמִּימִים כְּיֹרְדֵי בֹרַי:
 1:12 נִבְלָעִינוּן כְּשִׂוֹל לַחַי וְדֹלָא מוֹם הֵיךְ נַחְתִּי גּוּבָא:
 1:12 Let us swallow them alive like Sheol, Even whole, as those who go down to the pit;

1:13 כָּל־הֶוֶן יִקָּר נִמְצָא נִמְלָא בְּתִינוּ שְׁלָל:
 1:13 כֹּל עוֹתָרָא וִיקְרָא נִשְׁכַּח וְנִמְלָא בְּתִינוּ בִּזְחָא:
 1:13 We will find all *kinds* of precious wealth, We will fill our houses with spoil;

1:14 גּוֹרְלֶךְ תַּפִּיל בְּתוֹכֵנוּ פִּיס אֶחָד יִהְיֶה לְכָלֵנוּ:
 1:14 פִּיִּסְךָ תִּרְמִי בִּינְתָנוּן כִּיסָא חַד יִהְיָא לְכָלֵנָא:
 1:14 Throw in your lot with us, We shall all have one purse,"

1:15 בְּנִי אַל־תֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲתָם מִנֵּעַ רִגְלֶךְ מִנְּתִיבָתָם:
 1:15 בְּרִי לֹא תִיזִיל בְּאוֹרְחָא עִמָּהוּן מִנֵּעַ רִגְלֶךְ מִן שְׁבִילֵיהוּן:
 1:15 My son, do not walk in the way with them. Keep your feet from their path,

1:16 כִּי רִגְלֵיהֶם לָרַע יָרוּצוּ וַיִּמְהָרוּ לְשִׁפְךָ־דָּם:
 1:16 מִטּוֹל דְּרִגְלֵיהוּן לְבִישׁ רַהֲטוּ וּמִסְתַּרְהִיבִין לְמִשְׁפַּךְ דְּמָא:
 1:16 For their feet run to evil And they hasten to shed blood.

1:17 כִּי־חֲנָם מִזְרָה הָרַשָּׁת בְּעֵינֵי כָל־בָּעַל כְּנָף:
 1:17 מִטּוֹל דְּמָגֵן פְּרִיסָא מִצְדָּתָא עַל פִּרְחָתָא דְּגִדְפָא:
 1:17 Indeed, it is useless to spread the *baited* net In the sight of any bird;

1:18 וְהֵם לְדָמָם יֵאָרְבוּ יִצְפְּנוּ לְנִפְשָׁתָם:
 1:18 וַאֲיִנוּן לְדִמָּהוּן כְּמִנִּין וּמִטְשִׁין לְנִפְשֵׁיהוּן:
 1:18 But they lie in wait for their own blood; They ambush their own lives.

1:19 כֵּן אֲרָחוֹת כָּל־בָּצַע בָּצַע אֶת־נַפְשׁ בְּעֲלִיו יִקַּח: פ
 1:19 הַכִּין אִינוּן אוֹרְחָתָא דְּכָל עַבְדִּין עֵילָא נַפְשָׁתָא דְּמִרְיָהוּן נִסְבִּין:
 1:19 So are the ways of everyone who gains by violence; It takes away the life of its possessors.

1:20 חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנָה בְּרַחֲבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ:
 1:20 חֲכַמְתָּא בְּשׁוּקָא מִשְׁתַּבַּחַא וּבִשְׁקִי יִהְיָא קוֹלָהּ:
 1:20 Wisdom shouts in the street, She lifts her voice in the square;

1:21 בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים בְּעִיר אֲמַרְיָה תֹאמַר:
 1:21 בְּרִישׁ בִּירְתָּא מִכְרֹזָא וּבִמְעֵלָא דְּתַרְעֵי רַבְרַב מִלְּהָא אֲמַרָא:
 1:21 At the head of the noisy *streets* she cries out; At the entrance of the gates in the city she utters her sayings:

1:22 עַד־מָתִי פְתִים תֵּאָהֲבוּ פְתִי וְלִצִּים לְצֹון חֲמָדוֹ לָהֶם וְכִסְיֵיהֶם יִשְׁנְאוּ־דַעַת:
 1:22 עַד אִימַתִּי שְׁבִרִי אֲתוּן רַחֲמִין שְׁבִרוּתָא וּמִמִּיקְנִי מִמִּיקְנוּתָא רַגְנִי לֵהוּן
 וּסְכֻלִי סֹאנִין יִדְעֵתָא:
 1:22 "How long, O naive ones, will you love being simple-minded? And scoffers delight themselves in scoffing And fools hate knowledge?

1:23 תָּשׁוּבוּ לְתוֹכְחָתִי הִנֵּה אֲבִיעָה לָכֶם רוּחִי אוֹדִיעָה דְּבָרִי אֲתִכֶּם:
 1:23 תַּחְבוּבֹון לְמַכְסְנוּתִי הֵא אֲבַע לְכוּן רוּחִי וְאַנְדְּעִינוּן מִלִּי יִתְכוּן:
 1:23 "Turn to my reproof, Behold, I will pour out my spirit on you; I will make my words known to you.

1:24 יֵעַן קָרָאתִי וְתַמְאַנּוּ נְטִיתִי יָדִי וְאֵין מִקְשִׁיב:
1:24 עַל דַּקְרִיתִי וְלֹא הִימָנְתּוֹן אֲרִימִית אִידִי וְלֹא אֲצִיתָתוֹן:
1:24 "Because I called and you refused, I stretched out my hand and no one paid attention;

1:25 וְתִפְרְעוּ כָל־עֲצָתִי וְתוֹכַחְתִּי לֹא אָבִיתֶם:
1:25 וּשְׁטַתּוֹן כָּל תְּרִיצָתִי וּמַכְסְנוֹתִי לֹא אָבִיתוֹן:
1:25 And you neglected all my counsel And did not want my reproof;

1:26 גַּם־אֲנִי בְּאִידְכֶם אֶשְׁחַק אֲלַעַג בְּבֹא פַחַדְכֶם:
1:26 אֲף־אֲנִי בַתְּבָרְכוֹן אֲנַחֵךְ וְאֹדְהֵךְ כִּד יִיתִי עֲלִיכּוֹן דְּלוּחִיָּא:
1:26 I will also laugh at your calamity; I will mock when your dread comes,

1:27 בְּבֹא (כְּשֹׂאָה) [כְּשֹׂאָה] פַּחַדְכֶם וְאִידְכֶם כְּסוּפָה יֵאָתֶה בְּבֹא עֲלֵיכֶם צָרָה
וְצוּקָה:
1:27 כָּל יִיתִי בְּשִׁלִּי דְּלוּחִיכּוֹן וְתִבְרָכוֹן כַּעֲלֵעוּלָא יִיתִי כִּד תִּיתִי עֲלִיכּוֹן
עֲקָתָא וּשְׁנוּקָא:
1:27 When your dread comes like a storm And your calamity comes like a whirlwind, When distress and anguish come upon you.

1:28 אֲזִי יִקְרָאֲנִי וְלֹא אֶעֱנֶה יִשְׁחַרְנֵנִי וְלֹא יִמְצָאֲנִי:
1:28 בְּכִין נִקְרוּנִי וְלֹא אֶעֱנֶה נִקְרִיין לִי וְלֹא נִשְׁכַּחוּנִי:
1:28 "Then they will call on me, but I will not answer; They will seek me diligently but they will not find me,

1:29 תַּחַת כִּי־שָׁנְאוּ דַּעַת וַיִּרְאֹת יְהוָה לֹא בָחָרוּ:
1:29 עַל דִּי סָנְאוּן יִדְעֵתָא וּדְחַלְתָּא דַּאֱלֹהָא לֹא אִיתְרַעִיין:
1:29 Because they hated knowledge And did not choose the fear of the LORD.

1:30 לֹא־אָבּוּ לַעֲצָתִי נֶאֱצּוּ כָל־תוֹכַחְתִּי:
1:30 לֹא צָבוּ בַתְּרַעִייתִי וְאֲשִׁלּוּ כוֹלָא מַכְסְנוֹתִי:
1:30 "They would not accept my counsel, They spurned all my reproof.

1:31 וַיֹּאכְלוּ מִפְּרִי דְרַכָּם וּמִמַּעֲצֵיתֵיהֶם יִשְׂבְּעוּ:
1:31 וְאָכְלוּ מִן פְּרִי אֹרְחַתְהוֹן וַיִּין עוּלָא דְּאֹרְחַתְהוֹן שְׂבַעוּ:
1:31 "So they shall eat of the fruit of their own way And be satiated with their own devices.

1:32 כִּי מִשׁוֹבֶת פִּתִּים תַּהְרֹגֶם וְשִׁלּוֹת פְּסִילִים תֹּאבְדֶם:
1:32 מִטּוֹל דְּתַנְהַפְכּוּתָא דְּשִׁבְרֵי תַקְטְלִינוּן וְטוּעֵי דְּסַכְלֵי תִּיּוּבְדִינוּן:
1:32 "For the waywardness of the naive will kill them, And the complacency of fools will destroy them.

1:33 וְשָׁמַעַ לִי יִשְׁכֹּן־בְּטָח וְשִׁאֲנָן מִפֶּחַד רָעָה: פ
1:33 מֵאֵן דְּשִׁמִּיעַ לִי יִשְׁרִי בְּסִיבְרָא מִן דְּלוּחָא וּבִשְׁתָּא:
1:33 "But he who listens to me shall live securely And will be at ease from the dread of evil."

2:1 בְּנִי אִם־תִּקַּח אֲמָרֵי וּמִצְוֹתִי תִּצְפֹּן אִתְּךָ:
2:1 [וְנִשְׁלָא] בְּרִי אֵין תִּקְבֹּל מִיִּלִּי וּפּוֹקְדָנִי תִּשְׁטִי גִבְךָ:
2:1 My son, if you will receive my words And treasure my commandments within you,

2:2 לְהִקְשִׁיב לַחֲכָמָה אֲזַנְךָ תִּטֶּה לְבָבְךָ לְתַבּוּנָה:
2:2 דְּצִלִּית לַחֲכָמָתָא אֲוֹדְנֵךְ וְתַפְנִי לְבָבְךָ לְבִיּוּנָתָא:
2:2 Make your ear attentive to wisdom, Incline your heart to understanding;

- 2:3 כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא לְתִבְּוֹנָה תִתֵּן קוֹלְךָ:
2:3 ארום אימא לביונתא תקרי ולביונתא תתן קלך;
2:3 For if you cry for discernment, Lift your voice for understanding;
- 2:4 אִם־תִּבְקֶשְׁנָה כַּכֶּסֶף וְכַמְטָמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָּה:
2:4 אין תבעייה היך סימא והיך סימתא תיצוצייה:
2:4 If you seek her as silver And search for her as for hidden treasures;
- 2:5 אֲזִי תִבִּין יִרְאֶת יְהוָה וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא:
2:5 היכדין תתביין דחלתא דאלהא וידיעתא מן־קדם אלהא תשכח:
2:5 Then you will discern the fear of the LORD And discover the knowledge of God.
- 2:6 כִּי־יִהְיֶה יֵתֵן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וְתִבְּוֹנָה:
2:6 מטול דאלהא יהיב חכמתא מן פומיה ידיעתא וביונתא:
2:6 For the LORD gives wisdom; From His mouth *come* knowledge and understanding.
- 2:7 (וְצִפּוֹן) [וְצִפּוֹן] לְיֹשְׁרִים תּוֹשִׁיָּה מִן לְהִלְכֵי תָם:
2:7 יטשי לתריצין בהיי סבהיי ומסייע לאילין דמהלכין בלא מום:
2:7 He stores up sound wisdom for the upright; *He is* a shield to those who walk in integrity,
- 2:8 לְנֹצֵר אֲרָחוֹת מִשְׁפָּט וְדֶרֶךְ (חֲסִידוֹ) [חֲסִידוֹ] יִשְׁמֹר:
2:8 למנטר אורחתא דדינא ואורחתא דצדיק ינטר ננטר:
2:8 Guarding the paths of justice, And He preserves the way of His godly ones.
- 2:9 אֲזִי תִבִּין צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּמִשְׁרִים כָּל־מַעֲגָל־טוֹב:
2:9 היכדין הידין תתביין צדקותא ודינא ותריצתא דכל שבילי שפירי:
2:9 Then you will discern righteousness and justice And equity *and* every good course.
- 2:10 כִּי־תָבוֹא חֲכָמָה בְּלִבְךָ וְדַעַת לִנְפֶשְׁךָ יֵנַעַם:
2:10 ארום ארי תיעול חכמתא בליבך ומנדעא וידיעתא בנבך יבסים:
2:10 For wisdom will enter your heart And knowledge will be pleasant to your soul;
- 2:11 מִזְמָה תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ תִּבְּוֹנָה תִּנְצְרֶכָה:
2:11 תרעיתא תנטור עלך וביונא תנצרינך תנצרך:
2:11 Discretion will guard you, Understanding will watch over you,
- 2:12 לְהַצִּילְךָ מִדֶּרֶךְ רָע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תִּהְפֹּכּוֹת:
2:12 דתיתפצא מן אורחא בישא ומן גברא דממללא הפוכתא הפיכתא:
2:12 To deliver you from the way of evil, From the man who speaks perverse things;
- 2:13 הַעֲזֹבִים אֲרָחוֹת יֵשֶׁר לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי־חֹשֶׁךְ:
2:13 דשבקין אורחת תריצא ואזלין באורחא דחשוכתא:
2:13 From those who leave the paths of uprightness To walk in the ways of darkness;
- 2:14 הַשֹּׂמְחִים לַעֲשׂוֹת רָע יִגְלוּ בְּתִהְפֹּכּוֹת רָע:
2:14 דחדיין למעבד דביש ודויצין ודדיצין בהופכא דבישתא:
2:14 Who delight in doing evil And rejoice in the perversity of evil;
- 2:15 אֲשֶׁר אֲרָחֲתֵיהֶם עֲקָשִׁים וְנִלְוִזִּים בְּמַעֲגָלוֹתָם:
2:15 דאורחתהון מעוקמן ומופתלין שביליהון:
2:15 Whose paths are crooked, And who are devious in their ways;

2:16 לְהַצִּילֶךָ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנִּכְרִיָּה אֲמַרְיָה הַחֲלִיקָה:
2:16 וּתִתְּפֹצֵי מִן אֵיתָתָא חִינָן לֹוּנִיתָא מִנוֹכְרִיתָא דְּמִילְהָא חֲלִיק חֲלִיין:
2:16 To deliver you from the strange woman, From the adulteress who flatters with her words;

2:17 הֶעֱזַבְתָּ אֶלּוֹף נַעֲרִיָּה וְאַחַת־בְּרִית אֱלֹהֶיהָ שָׁכַחָה:
2:17 דְּשִׁבְקָא מִרְבִּיתָא מִרְבִּינָא דְּטְלוּתְנָהּ וְקִימָא דְּאֵלֵּהָא טַעַת:
2:17 That leaves the companion of her youth And forgets the covenant of her God;

2:18 כִּי שָׁחָה אֶל־מֹוֹת בֵּיתָהּ וְאֶל־רַפְּאִים מִעֲגֻלְתֶּיהָ:
2:18 אַרוֹם דְּכַמְעֵמְרָא דְּבַעַמְקָא דְּמוֹתָא בֵּיתָהּ וּלְגִינְבְּרִי הִילְכְתָּא דִּי שְׁבִילָהָ:
2:18 For her house sinks down to death And her tracks lead to the dead;

2:19 כָּל־בָּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן וְלֹא־יִשְׁיִגּוּ אַרְחֹות חַיִּים:
2:19 כָּל דְּעִיילִין עֲלֵה לֹא חֲזִירִין בְּשֵׁלָם וְלֹא צְדִיין צִידִין אֹורְחָתָא דְּחַיִּי:
2:19 None who go to her return again, Nor do they reach the paths of life.

2:20 לָמַעַן תֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאַרְחֹות צְדִיקִים תִּשְׁמֹר:
2:20 בְּדִיל תֵּלֶךְ הַלִּיךְ בְּאוֹרְחָא דְּטְבִי וּשְׁבִילִי דְּצְדִיקִי תִּנְשֹׁר:
2:20 So you will walk in the way of good men And keep to the paths of the righteous.

2:21 כִּי־יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ־אֶרֶץ וְתַמִּימִים יֵוָּתְרוּ בָּהּ:
2:21 מִטּוֹל דְּצְדִיקִי דְּתַרְיִצִי עַמְדִין עַמְרִין בְּאַרְעָא וְאִילִין דְּלֹא מוֹם מִשְׁתִּירִין
מִשְׁתוֹתֵרִין בָּהּ:
2:21 For the upright will live in the land And the blameless will remain in it;

2:22 וְרָשָׁעִים מֵאֶרֶץ יִפְּרֹתוּ וּבֹוֹגְדִים יִסָּחוּ מִמֶּנָּה: פ
2:22 וְרָשִׁיעִין מִן אֶרְעָא יִסּוּפוֹן וּבֹוֹזִי יִתְעַקְרוּן מִינָה:
2:22 But the wicked will be cut off from the land And the treacherous will be uprooted from it.

3:1 בְּנִי תוֹרָתִי אֶל־תִּשְׁכַּח וּמִצְוֹתֵי יִצָּר לְבָבְךָ:
3:1 בְּרִי נִימוּסִי לֹא תִינָשִׁי וּפּוֹקְדָנִי יִנְטַר לִיבְךָ:
3:1 My son, do not forget my teaching, But let your heart keep my commandments;

3:2 כִּי אֶרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:
3:2 מִטּוֹל דְּנוּגְדָא דִּיּוֹמִיא וּשְׁנָתָא דְּחַיִּי וּשְׁלָמָא נְיוּסְפוֹן לָךְ:
3:2 For length of days and years of life And peace they will add to you.

3:3 חֶסֶד וְאֱמֹת אֶל־יַעֲזֹבְךָ קִשְׁרָם עַל־גְּרוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל־לִיבְךָ:
3:3 טִיבּוֹתָא וּקּוּשְׁטָא לֹא נִשְׁבּוֹק קְטוּרִינוֹן בְּצוּאֹרֶךְ וּכְתַבִּינוֹן עַל לֹוּחָא דְּלִיבְךָ:
3:3 Do not let kindness and truth leave you; Bind them around your neck, Write them on the tablet of your heart.

3:4 וּמִצָּא־חֵן וְשִׂכְל־טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם: פ
3:4 וְאַשְׁכַּח חִסְדָּא וּסּוּכְלָא וּטִיבּוֹתָא קְדָם אֱלֹהָא וּקְדָם בְּר־נִשָּׂא:
3:4 So you will find favor and good repute In the sight of God and man.

3:5 בָּטַח אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבְךָ וְאֶל־בִּינְתְּךָ אֶל־תִּשְׁעֵן:
3:5 סְבִיר בְּאַלְהָא מִן כּוֹלִי לְבָבְךָ וְעַל בִּיּוֹנְתְךָ לֹא תִסְתַּמֶּיךָ:
3:5 Trust in the LORD with all your heart And do not lean on your own understanding.

בְּכָל־דְּרָכָיִךְ דָּעָהוּ וְהוּא יִישר אַרְחֶיךָ: 3:6
בכלהון ארחתך דעייה דעייה והוא יתריץ שביליך: 3:6
3:6 In all your ways acknowledge Him, And He will make your paths straight.

אַל־תְּהִי חָכָם בְּעֵינֶיךָ יִרָא אֶת־יְהוָה וְסוּר מֵרָע: 3:7
לא תהוי חכימא באפך דחיל מן אלהא וסטא מן בישתא: 3:7
3:7 Do not be wise in your own eyes; Fear the LORD and turn away from evil.

רִפְאוֹת תִּהְיֶה לְשַׁרְךָ וְשָׁקוֹי לְעֲצָמוֹתֶיךָ: 3:8
אסותא אסיותא תהי לכונשיך לכונישרך ודוחנא ודוהנא לגרמיך: 3:8
3:8 It will be healing to your body And refreshment to your bones.

כְּבֹד אֶת־יְהוָה מִהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל־תְּבוּאָתְךָ: 3:9
יקיר לאלהא מן ממונך ומן ריש כולהון עללתך: 3:9
3:9 Honor the LORD from your wealth And from the first of all your produce;

וּמִלֵּאֹ אוֹסְמִיךָ שִׁבְעַת וְתִירוֹשׁ יִקְבֹּךְ וּפְרָצוּ: פ 3:10
ונתמלאו אסמיך אוצרך שבעא וחמרא מעצרתך נשפען: 3:10
3:10 So your barns will be filled with plenty And your vats will overflow with new wine.

מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֶל־תִּמְאָס וְאֶל־תִּקְץ בְּתוֹכָחָתוֹ: 3:11
מרדותא דאלהא ברי לא תסני תסלא ולא תמייק תמריק במכסנותיה: 3:11
3:11 My son, do not reject the discipline of the LORD Or loathe His reproof,

כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב יְהוָה יוֹכִיחַ וְכָאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה: 3:12
מטול דלמאן דרחם ליה אלהא רדי ליה והיך אבא דרדי לבריה: 3:12
3:12 For whom the LORD loves He reproves, Even as a father *corrects* the son in whom he delights.

אֲשֶׁרֵי אָדָם מֵצֵא חֲכָמָה וְאָדָם יִפְיֵק תְּבוּנָה: 3:13
טובי לברנש דאשכח חכמתא וברנשא דמביע ביונתא: 3:13
3:13 How blessed is the man who finds wisdom And the man who gains understanding.

כִּי טוֹב סִחְרָה מִסִּחְר־כֶּסֶף וּמִחֲרוֹץ תְּבוּאָתָהּ: 3:14
מטול דטבא תגראותה תיגרותה מן תגורא תיגרותא דסימא ומן דהבא 3:14
סנינא עללתה: 3:14
3:14 For her profit is better than the profit of silver And her gain better than fine gold.

יִקְרָה הִיא (מִפְּנִיִּים) [מִפְּנִינִים] וְכָל־חֲפָצֶיךָ לֹא יִשְׁוּוּ־בָּהּ: 3:15
יקרא היא מן כיפי סבאתא טבאתא וכל מידעם לא פחים לה: 3:15
3:15 She is more precious than jewels; And nothing you desire compares with her.

אֲרֶךְ יָמִים בְּיְמִינָהּ בְּשִׁמְאוּלָּהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד: 3:16
נוגדא נוגרא דיומא בימינה בשמאלה עותרא ויקרא: 3:16
3:16 Long life is in her right hand; In her left hand are riches and honor.

דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: 3:17
אורחתהא אורחתא דבוסמא וכלהון הלכתהא שלמא: 3:17
3:17 Her ways are pleasant ways And all her paths are peace.

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר: פ 3:18

3:18 אֵילָנָא דַּחֵי הִיא לְאִילִין דַּמְתַּחֲזִיקִין בָּהּ וְאִילִין דַּמְתַּמְכִּין דַּמְתַּעֲסִקִין בָּהּ
טוֹבִיחוּן:

3:18 She is a tree of life to those who take hold of her, And happy are all who hold her fast.

3:19 יְהוָה בַּחֲכָמָה יִסַּד-אֶרֶץ פִּוֶּן שָׁמַיִם בְּתְבוּנָה:

3:19 אֱלֹהֵא בַּחֲכָמָתָא פִּס שִׁיתַּאסִּיה דַּ וְאַתְקִין שְׁמַיָּא בִּ:

3:19 The LORD by wisdom founded the earth, By understanding He established the heavens.

3:20 בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ וְשַׁחֲקִים יִרְעִפוּ-טָל:

3:20 בִּידִיעוּתִיה בְּדַעְתִּיה תְּהוּמֵי אֵיתְּבִזּוּ וְעַנְנֵי רְסוּ טָלָא וְשְׁמַיָּא צַעֵי מִטְּלִיָּא:

3:20 By His knowledge the deeps were broken up And the skies drip with dew.

3:21 בְּנִי אַל-יִלָּזוּ מִעֵינֶיךָ נֹצֵר תְּשִׁיָּה וּמִזְמָה:

3:21 בְּרִי לֹא נִילֹז נֹזֵל מִעֵינְךָ נֹטֵר מִנְדַּעַא וְתַרְעִיתָא:

3:21 My son, let them not vanish from your sight; Keep sound wisdom and discretion,

3:22 וַיְהִי חַיִּים לְנַפְשְׁךָ וְחֵן לְגִרְגְּרֹתֶיךָ:

3:22 וַיְהִי חַיִּין לְנַפְשְׁךָ וְחִיסְדָא לְצוּאֲרֶךְ:

3:22 So they will be life to your soul And adornment to your neck.

3:23 אַז תֵּלֶךְ לְבִטָּח דְּרַכְךָ וְרִגְלְךָ לֹא תִגּוֹף:

3:23 הִיכְדִּין הִידִין תִּיזִיל בְּסִיבְרָא בְּאוּרַחְתְּךָ וְרִיגְלְךָ לֹא תִתְקַל:

3:23 Then you will walk in your way securely And your foot will not stumble.

3:24 אִם-תִּשְׁכַּב לֹא-תִפְחַד וְשִׁכְבְּתָּ וְעָרְבָה שִׁנְתְּךָ:

3:24 אִין תִּדְמוֹךְ לֹא תִידַחַל וְתִשְׁכּוּב וְתִבְסִים שִׁנְתְּךָ:

3:24 When you lie down, you will not be afraid; When you lie down, your sleep will be sweet.

3:25 אַל-תִּירָא מִפְּחַד פְּתָאָם וּמִשְׁאַת רָשָׁעִים כִּי תָבֹא:

3:25 לֹא תִדַּחַל מִן דְּלוּחִיָּא מִן שְׁלִיָּא וּמִן חִיפָא דְּרִשְׁיַעֵי כַּד יִיתִי:

3:25 Do not be afraid of sudden fear Nor of the onslaught of the wicked when it comes;

3:26 כִּי-יִהְיֶה יְהוָה בְּכִסְלְךָ וְשָׁמַר רִגְלְךָ מִלִּכְד:

3:26 אַרוֹם אֱלֹהֵא מְטוּל דַּאֲלֵהָא יְהֵא בְּסַעֲדְךָ וַיִּנְטוּר רִגְלְךָ דְּלֹא תִתְּצִיד:

3:26 For the LORD will be your confidence And will keep your foot from being caught.

3:27 אַל-תִּמְנַע-טוֹב מִבְּעָלָיו בְּהִיּוֹת לְאֵל (יָדִיךָ) [יָדֶךָ] לַעֲשׂוֹת:

3:27 לֹא תִתְּנַע טַחְלֵי מִלְּמַעְבַּד דְּשְׁפִיר כָּל כַּד אֵית חִילָא בִּידֶךָ לְמַעְבַּד:

3:27 Do not withhold good from those to whom it is due, When it is in your power to do it.

3:28 אַל-תֹּאמַר (לְרַעֲיָךְ) [לְרַעֲיָךְ] לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֶּן וַיֵּשׁ אֶתְּךָ:

3:28 לֹא תִימַר לְחִבְרֶךְ אִיזִיל וְחִזִּיר וְתוֹב וּלְמָחָר אֶתֶּן וְאֵית גִּבְךָ:

3:28 Do not say to your neighbor, "Go, and come back, And tomorrow I will give it," When you have it with you.

3:29 אַל-תִּחְרֹשׁ עַל-רַעֲיָךְ רָעָה וְהוּא-יֹשֵׁב לְבִטָּח אֶתְךָ:

3:29 לֹא תִחְשַׁב עַל חִבְרֶךְ בִּישְׁתָּא וְהוּא יֹתִיב בְּשִׁלוּה עִמְךָ:

3:29 Do not devise harm against your neighbor, While he lives securely beside you.

3:30 אַל- (תָּרֹוּב) [תָּרִיב] עַם-אָדָם חֲנָם אִם-לֹא גִמְלָךְ רָעָה:

3:30 לֹא תִינְצִי עִם בְּרִנְשׁ מִגֵּן אִין לֹא עֲבַד לְךָ בִּישְׁתָּא:

3:30 Do not contend with a man without cause, If he has done you no harm.

3:31 אֶל־תִּקְנֵא בְּאִישׁ חָמָס וְאֶל־תִּבְחַר בְּכָל־דֶּרֶךְכִּיו:
3:31 לֹא תִינּוֹן תִּטֵּן בַּגְּבֵרָא חֲטוּפָא וְלֹא תַצְבִּי בְּכֹלְהוֹן אֶרְחֻתִּיה:
3:31 Do not envy a man of violence And do not choose any of his ways.

3:32 כִּי תוֹעֵבֶת יְהוָה נִלְוֹז וְאֶת־יִשְׁרָיִם סוּדוֹ:
3:32 מִטוּל דְּמִרְחָק עוֹתָא קִדָּם אֱלֹהָא וְעַם תְּרִיצִי רוּיָה שׁוּעִיתִיה:
3:32 For the devious are an abomination to the LORD; But He is intimate with the upright.

3:33 מֵאֵרֶת יְהוָה בְּבֵית רָשָׁע וְנוֹה צְדִיקִים יִבְרָךְ:
3:33 לוֹוֹשְׁתָא דִּי בִּבְתִּיהוֹן דְּרִשְׁעִי וּמַעֲמִדְהוֹן וּמַעֲמִרְהוֹן דְּצִדִּיק נִיבְרִיךְ:
3:33 The curse of the LORD is on the house of the wicked, But He blesses the dwelling of the righteous.

3:34 אִם־לִלְצִים הוּא־יִלְיִץ (וְלִעֲנִיִּים) וְיִתֵּן־חֵן:
3:34 וּלְמִמְקָנִי דְּצִדִּיקִי נִיסְחוּף וּלְעֲנוֹתִי וּלְעֲנוּנִי יִתֵּן חֶסֶדָּא:
3:34 Though He scoffs at the scoffers, Yet He gives grace to the afflicted.

3:35 כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֻלוּ וְכִסְיִלִּים מָרִים קָלוּן:
3:35 יִקְרָא חֲכִימָא נִיחָסֵן נַחֲסָנוֹן וְסִיכְלִיא נִקְבֵּלָא נִקְבֵּלוֹן צַעֲרָא:
3:35 The wise will inherit honor, But fools display dishonor.

4:1 שְׁמַעוּ בָנִים מִוֹסֵר אָב וְהִקְשִׁיבוּ לְדַעַת בִּינָה:
4:1 שְׁמַעוּ בְּנֵי מִרְדּוּתָא דְּאָבָא וְאַצִּיתוּ לְמִידַע בִּיונָא:
4:1 Hear, O sons, the instruction of a father, And give attention that you may gain understanding,

4:2 כִּי לִקַּח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל־תַּעֲזֹבוּ:
4:2 מִטוּל דִּיּוּלְפָנָא טָבָא יְהִיבִית לָכוֹן וְנִימוּסִי לֹא תַשְׁבִּקוּן:
4:2 For I give you sound teaching; Do not abandon my instruction.

4:3 כִּי־בֶן הָיִיתִי לְאָבִי רַךְ וְיָחִיד לִפְנֵי אִמִּי:
4:3 מִטוּל דְּבִרָא הוּיָתִי לְאָבָא מִמְּנֵק מִפְּנֵק וְיָחִידָאִי קִדָּם אִמִּי:
4:3 When I was a son to my father, Tender and the only son in the sight of my mother,

4:4 וַיִּרְנֵי וַיֹּאמֶר לִי יִתְמַךְ־דְּבָרִי לִבִּי שְׁמֹר מִצְוֹתַי וַחֲיָה:
4:4 וְאַלְפָנִי וְאָמַר לִי יִקְמַת יִקְמַט מִיָּלִי לְבָךְ נִטוּר פִּיקוּדִי וַחֲיִי:
4:4 Then he taught me and said to me, "Let your heart hold fast my words; Keep my commandments and live;

4:5 קְנֵה חֲכָמָה קְנֵה בִינָה אֶל־תִּשְׁכַּח וְאַל־תֵּשׁ מֵאִמְרֵי־פִי:
4:5 קְנֵה חֲכֻמָּתָא קְנֵה בִּיונָא לֹא תִישְׁנִי וְלֹא תִישְׁטִי מִמֵּאמְרֵי דְּפּוּמִי:
4:5 Acquire wisdom! Acquire understanding! Do not forget nor turn away from the words of my mouth.

4:6 אֶל־תַּעֲזֹבָה וְתִשְׁמֹרָה אֶהְבָּה וְתִצְרָךְ:
4:6 לֹא תַשְׁבִּקֶינָה וְתִסְרִינֵךְ וְתִשְׁנֹךְ רַחֲמָה דְּתִישׁוּגְבֵךְ דְּתַשְׁגִּבִּינֵךְ:
4:6 "Do not forsake her, and she will guard you; Love her, and she will watch over you.

4:7 רֵאשִׁית חֲכָמָה קְנֵה חֲכָמָה וּבְכָל־קְנִינֵךְ קְנֵה בִינָה:
4:7 רֵישׁ חֲכֻמָּתָא קְנֵה חֲכֻמָּתָא וּבְכָל קְנִינֵךְ קְנֵה בִּיונָא:
4:7 "The beginning of wisdom is: Acquire wisdom; And with all your acquiring, get understanding.

4:8 סִלְסִלָה וְתִרְוַמְמָךְ תִּכְבְּדֵךְ כִּי תַחֲבִקְנָה:

4:8 חביתה חביביה ויתרוממך תרוממך וחבקה וייתי יקרך:
4:8 "Prize her, and she will exalt you; She will honor you if you embrace her.

4:9 תתן לראשך לויתחן עטרת תפארת תמננה:
4:9 תשים ברישך יאיות חסדא כלילא דשבהורא עלך:
4:9 "She will place on your head a garland of grace; She will present you with a crown of beauty."

4:10 שמע בני וקח אמרי וירבו לך שנות חיים:
4:10 שמע ברי וקביל מילי ויסגיון ונסגיון שניא דחייך:
4:10 Hear, my son, and accept my sayings And the years of your life will be many.

4:11 בדרך חכמה הרתיך הדרכתך במעגלי ישר:
4:11 באורחא דחכמתא אלפינך אליפתך הלכתך בשביל תריצי:
4:11 I have directed you in the way of wisdom; I have led you in upright paths.

4:12 בלכתך לא יצר צעדך ואסתרוץ לא תפשל:
4:12 כד תיזיל לא תטעיק תטעוק אורחתך ואין תרהט לא תתקל:
4:12 When you walk, your steps will not be impeded; And if you run, you will not stumble.

4:13 תחזק במוסר אל תרף נצרה פיהיא חייך:
4:13 תתחזק במרדותא ולא תירפה תרפא נטריה מטול דהיא חייך:
4:13 Take hold of instruction; do not let go. Guard her, for she is your life.

4:14 בארץ רשעים אל תבא ואל תאשר בדרך רעים:
4:14 באורחא דרשיעיא לא תיזיל ולא תינון תיטן באורחא דבישיא:
4:14 Do not enter the path of the wicked And do not proceed in the way of evil men.

4:15 פרעוהו אל תעברבו שטה מעליו ועבור:
4:15 אריש ולא תעיבר עמהון סטי מעילוי ועיבר מנהון:
4:15 Avoid it, do not pass by it; Turn away from it and pass on.

4:16 כי לא ישנו אם לא ירעו ונגזלה שנתם אם לא (יכשולו) [יכשילון]:
4:16 מטול דלא דמכין עד מה דמבאישין ופריכא ופרידא שנתהון עד-מה
דעבדין תוקלא תיקלא:
4:16 For they cannot sleep unless they do evil; And they are robbed of sleep unless they make *someone* stumble.

4:17 כי לחמו לחם רשע ויין חמסים ישתו:
4:17 מטול דמיכלתהון מיכולתא דרשיעא וחמרא דחטופיא שתיין:
4:17 For they eat the bread of wickedness And drink the wine of violence.

4:18 וארץ צדיקים כאור נגה הולך ואור עד-נכון היום:
4:18 וארחא דצדיקי כנהור דמנהר דמזהר אזיל כהוריה נוהריה עד דתקין
יומא:
4:18 But the path of the righteous is like the light of dawn, That shines brighter and brighter until the full day.

4:19 דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יפשלו: פ
4:19 אורחא דרשיעי חכיריא חבירא לא ידעין במה במנא מתקלן מתתקלין:
4:19 The way of the wicked is like darkness; They do not know over what they stumble.

4:20 בני לדברי הקשיבה לאמרי הטאזנד:

- 4:20 ברי למילי ציית אצית ולמאמרי עלי אודנך:
4:20 My son, give attention to my words; Incline your ear to my sayings.
- 4:21 אל־יליזו מעיניך שְׁמֹרם בְּחוֹךְ לִבְבְּךָ:
4:21 לא נזלן מעינך נטרינון בגויה דליבך:
4:21 Do not let them depart from your sight; Keep them in the midst of your heart.
- 4:22 כִּי־חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם וְלִכְל־בִּשְׂרֵוֹ מִרְפָּא:
4:22 מטול דחיי אינון למאן דאשכח להון ולכולא בישריה מאסי:
4:22 For they are life to those who find them And health to all their body.
- 4:23 מְכַל־מִשְׁמֵר נֶצֶר לִבְךָ כִּי־מִמֶּנּוּ תוֹצֵאוֹת חַיִּים:
4:23 מכל זהורא נטור ליבך מינייה היך מפקא מפקא דחיי:
4:23 Watch over your heart with all diligence, For from it flow the springs of life.
- 4:24 הָסֵר מִמֶּךָ עֲקֻשׁוֹת פֶּה וּלְזוֹת שְׁפָתַיִם הָרַחֵק מִמֶּךָ:
4:24 אעבר מינך עוקמא עיקומא דפומא וכנתא ועתא דשפוותא ארחק מינך:
4:24 Put away from you a deceitful mouth And put devious speech far from you.
- 4:25 עֵינֶיךָ לִנְכַח יִבִּיטוּ וְעַפְעָפִיךָ יִיֶּשְׁרוּ נִגְדֶּךָ:
4:25 עינך בתריצותא נאורן ותמיריך נתרצן לקבלך:
4:25 Let your eyes look directly ahead And let your gaze be fixed straight in front of you.
- 4:26 פֶּלֶס מַעַגְל רַגְלֶךָ וְכָל־דַּרְכֶּיךָ יִפְנוּ:
4:26 אעבר רגלך מן שבילי בישי וכולהון אורחתך מתקנן:
4:26 Watch the path of your feet And all your ways will be established.
- 4:27 אֶל־תִּטְּיִמִין וּשְׁמֹאוֹל הָסֵר רַגְלֶךָ מִרָע:
4:27 לא תשטי תסטי לימינא ולשמאלא אעבר רגלך מן בישתא:
4:27 Do not turn to the right nor to the left; Turn your foot from evil.
- 5:1 בְּנִי לַחֲכָמָתִי הִקְשִׁיבָה לְתַבּוּנָתִי הִטְאַזְנָךְ:
5:1 ברי לחכמתי ציית לביוני עלי אודנך:
5:1 My son, give attention to my wisdom, Incline your ear to my understanding;
- 5:2 לְשֹׁמֵר מִזְמוֹת וְדַעַת שְׁפָתֶיךָ יִנְצְרוּ:
5:2 דתיזדהר בתרעיתא וידיעתא ודעתא שיפוותך ניטרן:
5:2 That you may observe discretion And your lips may reserve knowledge.
- 5:3 כִּי נֶפֶת תִּטְפֹּנָה שְׁפָתַי זָרָה וְחֶלֶק מִשְׁמֵן חֶפְזָה:
5:3 מטול דדבירתא דככריתא מנטפן שיפוותא דנוכריתא ושעיע מן משחא חכה:
5:3 For the lips of an adulteress drip honey And smoother than oil is her speech;
- 5:4 וְאַחֲרִיתָהּ מֵרָה כָּל־עֵנָה חֲדָה כְּחָרֶב פִּיּוֹת:
5:4 וסופה ואחריתה מרירא היך גודא גידדא חריפא היך סייפא דתרין פומין:
5:4 But in the end she is bitter as wormwood, Sharp as a two-edged sword.
- 5:5 רַגְלֶיהָ יִרְדּוּת מוֹת שְׂאוֹל צַעְדֶּיהָ יִתְמָכוּ:
5:5 רגלהא נחתן למותא שיול הלכתהא מסמיכון:
5:5 Her feet go down to death, Her steps take hold of Sheol.

5:6 אֶרֶח חַיִּים פֶּן־תִּפְלֹס נָעוּ מַעֲגָלֶיהָ לֹא תָדַע: פ
5:6 באורחא דחיי לא דרכא מטלטלין שבילהא ולא ידעא:

5:6 She does not ponder the path of life; Her ways are unstable, she does not know *it*.

5:7 וְעַתָּה בָּנִים שְׁמַעוּ־לִי וְאַל־תִּסּוּרוּ מֵאִמְרֵי־פִי:
5:7 וכדון והשתא בניה שמעו לי ולא תסטון מן מימרי פומי:

5:7 Now then, *my* sons, listen to me And do not depart from the words of my mouth.

5:8 הֲרַחֵק מֵעֲלֶיהָ דֶּרֶךְךָ וְאַל־תִּקְרַב אֶל־פֶּתַח בֵּיתָהּ:
5:8 ארחק מינה ארחתך ולא תקרב לתרע ביתה:

5:8 Keep your way far from her And do not go near the door of her house,

5:9 פֶּן־תִּתֵּן לְאַחֲרִים הוֹדֶךָ וְשָׁנְתֶיךָ לְאֶכְזָרִי:
5:9 דלא תתן לאוחרני חילך ושנייך לבר־עממין לנוכראין:

5:9 Or you will give your vigor to others And your years to the cruel one;

5:10 פֶּן־יִשְׁבְּעוּ זָרִים כֹּחֲךָ וְעֲצָבֶיךָ בְּבֵית נָכְרִי:
5:10 דלא נושבעין נשבעון נוכראין חילך וליעותך תעיל בביתא דאוחרני
דאחרני:

5:10 And strangers will be filled with your strength And your hard-earned goods *will* go to the house of an alien;

5:11 וְנִהְיֶמָה בְּאַחֲרִיתְךָ בְּכָלֹת בִּשְׂרָךְ וּשְׂאֲרָךְ:
5:11 ותנהם ותנהום בסופך עד־מה דיגמר בשרך וגושמך:

5:11 And you groan at your final end, When your flesh and your body are consumed;

5:12 וְאִמַּרְתָּ אֵיךְ שָׂנְאַתִּי מוֹסֵר וְתוֹכַחַת נֶאֱמַן לְבִי:
5:12 ותימר היכנא סניתי מרדוּתא ומכסנוּתא אסני אסלי לבי:

5:12 And you say, "How I have hated instruction! And my heart spurned reproof!"

5:13 וְלֹא־שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל מוֹרֵי וְלֹמְלֵמַי לֹא־הִטִּיתִי אָזְנִי:
5:13 ולא שמעתי בקול מורי ולמלמי לא צלית אודני:

5:13 "I have not listened to the voice of my teachers, Nor inclined my ear to my instructors!"

5:14 כִּמְעַט הָיִיתִי בְּכָל־רָע בְּתוֹךְ קָהָל וְעַדָּה:
5:14 עד קליל כליל הוית לי בכל בישין בנו כנישתא וציבורא ועדתא:

5:14 "I was almost in utter ruin In the midst of the assembly and congregation."

5:15 שְׁתֵּה־מִים מִבּוֹרְךָ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרְךָ:
5:15 אשתי מיא מן גובך ורדיא מן־גו בירך:

5:15 Drink water from your own cistern And fresh water from your own well.

5:16 יִפּוּצוּ מַעֲיִנְתֶיךָ חוּצָה בְּרַחֲבוֹת פְּלִגֵּי־מַיִם:
5:16 וישפעון מעינך לברא ובפתאי טופי דמיא:

5:16 Should your springs be dispersed abroad, Streams of water in the streets?

5:17 יִהְיוּ־לָךְ לְבֶדֶךָ וְאֵין לְזָרִים אֶתְךָ:
5:17 יהון לך לחורך ונוכראין לא נשתתפין עמך:

5:17 Let them be yours alone And not for strangers with you.

5:18 יְהִי־מְקוֹרְךָ בְּרוּךְ וְשִׁמְחָה מֵאִשֶּׁת נְעוּרֶיךָ:
5:18 יהי מבועך בריך וחדו מן איתת טליותך:

5:18 Let your fountain be blessed, And rejoice in the wife of your youth.

5:19 אֵילַת אֲהָבִים וַיַּעֲלֶתֶחַן רֵדֶיהָ יְרוּךְ בְּכָל־עֵת בְּאֵהֱבָתָהּ תִּשְׂגָּה תָמִיד:
5:19 אילתא דרחמותא ודיצתא דחסדא הוונא איליף בכל זמן וברחמותה
תגרם תדירא:

5:19 As a loving hind and a graceful doe, Let her breasts satisfy you at all times; Be exhilarated always with her love.

5:20 וְלָמָּה תִּשְׂגָּה בְּנִי בַזְּרָה וְתִחַבֵּק חֵק נָכְרִיָּה:
5:20 ולמה תשרגיג ברי בטבריתא בנוכריתא בנוכריתא אוף לא
תחבק עיבא עובה דאחרניא דאחריתא:

5:20 For why should you, my son, be exhilarated with an adulteress And embrace the bosom of a foreigner?

5:21 כִּי נֶכַח עֵינָי יְהוָה דְּרָכֵי־אִישׁ וְכָל־מַעֲגָלָתוֹ מִפָּלֶס:
5:21 מטול דקדם אלהא אינון אורחתיה דגברא וכולהון שבילוי גלן קדמוי:
5:21 For the ways of a man are before the eyes of the LORD, And He watches all his paths.

5:22 עֲוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ אֶת־הָרָשָׁע וּבְחַבְלֵי חַטָּאתוֹ יִתְמָךְ:
5:22 חובוי דרשיעא קמטין ליה ובחבלוי דחטוי נתפכיד נתפכיר:
5:22 His own iniquities will capture the wicked, And he will be held with the cords of his sin.

5:23 הוּא יָמוּת בְּאֵין מוֹסֵר וּבִרְבֹּב אִוְלָתוֹ יִשְׁגָּה: פ
5:23 הוא ימות בלא מרדותא ובסוגעא דשטיותא ניטעי:
5:23 He will die for lack of instruction, And in the greatness of his folly he will go astray.

6:1 בְּנִי אִם־עָרַבְתָּ לְרַעַךְ תִּקְעֶתָ לְזָר כַּפִּיד:
6:1 ברי אין ערבת לחברך אשלימתא לנוכראה אידך:
6:1 My son, if you have become surety for your neighbor, Have given a pledge for a stranger,

6:2 נִזְקַשְׁתָּ בְּאִמְרֵי־פִיד נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי־פִיד:
6:2 איתקלת איתצידתא באמרי במאמרא פומך איתצידת איתאחדתא באמרי
פומך:
6:2 If you have been snared with the words of your mouth, Have been caught with the words of your mouth,

6:3 עֲשֵׂה זֹאת אִפּוֹא בְנִי וְהִנָּצַל כִּי בָאתָ בְּכַף־רַעַךְ לְךָ הִתְרַפֵּס וְרָהַב רַעִיד:
6:3 עביד דא היכנא ברי ואתפצא מטול דנפלת ביד חברך אזיל גריג היכיל
הכיל חברך:
6:3 Do this then, my son, and deliver yourself; Since you have come into the hand of your neighbor, Go, humble yourself, and importune your neighbor.

6:4 אַל־תִּתֵּן שְׁנָה לְעֵינֶיךָ וְתַנּוּמָה לְעַפְעָפֶיךָ:
6:4 לא תתן שינתא לעינד וניומתא לגבינד:
6:4 Give no sleep to your eyes, Nor slumber to your eyelids;

6:5 הִנָּצַל כְּצִבִּי מִיַּד וְכַצְפּוֹר מִיַּד יָקוֹשׁ: פ
6:5 תתפצי היך טביא מן נשבא והיך צפורה מן פיחא פוחא:
6:5 Deliver yourself like a gazelle from the hunter's hand And like a bird from the hand of the fowler.

6:6 לְךָ־אֶל־נִמְלָה עָצַל רָאָה דְּרָכֶיהָ וְחָכָם:

- 6:6 איתרמא לשושמיצא לשומשמנה עטלא חמי אורחתיה ואתחכים:
6:6 Go to the ant, O sluggard, Observe her ways and be wise,
- 6:7 אשר אין־לה קצין שטר ומשל:
6:7 דלית לה חצרא אף לא סרכא ושליטא:
6:7 Which, having no chief, Officer or ruler,
- 6:8 תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה:
6:8 מתקנא בקייטא מיכלה לחמה וגביש בחצרא מיכלה:
6:8 Prepares her food in the summer And gathers her provision in the harvest.
- 6:9 עד־מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך:
6:9 עד־לא עד־מה אימת עטלא דמיך אנת ולאימת קיימת מן שינתך:
6:9 How long will you lie down, O sluggard? When will you arise from your sleep?
- 6:10 מעט שנות מעט תנומות מעט חבק ידים לשכב:
6:10 קליל שינתא קליל ניומתא קליל תחבק ירך לדמכא למדמכא:
6:10 "A little sleep, a little slumber, A little folding of the hands to rest "--
- 6:11 ובא־כמהלך ראשך ומחסרך פאיש מגן: פ
6:11 ותיטי ותדרכיך מסכנותך וחוסרנך היך גברא כשירא:
6:11 Your poverty will come in like a vagabond And your need like an armed man.
- 6:12 אדם בליעל איש און הולך עקשות פה:
6:12 בר־נש טלומא גברא עוילא אזיל מהלך בעקימות פומיה:
6:12 A worthless person, a wicked man, Is the one who walks with a perverse mouth,
- 6:13 קרץ בעיניו מלל ברגלו מרה באצבעתיו:
6:13 רמזו בעיניו ותכס ברגליו ורמי ורמזו באצבעתיה:
6:13 Who winks with his eyes, who signals with his feet, Who points with his fingers;
- 6:14 תהפכות בלבו חרש רע בכל־עת (מדנים) [מדנים] ישלח:
6:14 ומיתהפיך בליביה וחשיל בישתא בכל זמן תיגרי רמי:
6:14 Who with perversity in his heart continually devises evil, Who spreads strife.
- 6:15 על־כן פתאם יבוא אידו פתע ישבר ואין מרפא: פ
6:15 מטול היכנא מן שיליא ניטי תבריה ומשליא נתבר ולא תיהי ליה
6:15 אסותא אסיותא:
6:15 Therefore his calamity will come suddenly; Instantly he will be broken and there will be no healing.
- 6:16 שש־הנה שנא יהוה ושבע (תועבות) [תועבות] נפשו:
6:16 שית אינון דשני אלהא ובשבע אסליות נפשיה:
6:16 There are six things which the LORD hates, Yes, seven which are an abomination to Him:
- 6:17 עינים רמות לשון שקר וידים שפכות דם־נקי:
6:17 עיני רמתא לישנא דשיקרא וידי דשופכי דשפכן דמא זכאה:
6:17 Haughty eyes, a lying tongue, And hands that shed innocent blood,
- 6:18 לב חרש מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ לרעה:
6:18 ליבא דחליש חשיל מחשבתא בישתא רעתא וריגלי דמסתרהבין למירהט

6:18 A heart that devises wicked plans, Feet that run rapidly to evil,

6:19 יִפְתֹּחַ כְּזָבִים עַד שֶׁקֶר וּמִשְׁלַח מְדַנִּים בֵּין אֲחִים: פ
6:19 מִמְּלִיל כְּדֹכּוּבִיא כְּדֹבוּתָא סִהֲדָא דְשִׁקְרָא וּמֵאֵן דְּרִמִּי תִּגְרִי בֵּין אֲחִי:
6:19 A false witness *who* utters lies, And one who spreads strife among brothers.

6:20 נֹצֵר בְּנֵי מִצְוֹת אָבִיךָ וְאֶל־תִּשְׁתַּחֲתֶה תּוֹרַת אִמְךָ:
6:20 טוֹר בְּרִי פּוֹקֵדנָא דַּאֲבוּךְ וְלֹא תִיטְעִי מִן נִימוּסָא דַּאימְךָ:
6:20 My son, observe the commandment of your father And do not forsake the teaching of your mother;

6:21 קְשִׁרֵם עַל־לִבְךָ תָּמִיד עֲנִדֵם עַל־גְּרִנְתְּךָ:
6:21 קְטוּרִינוֹן בְּלִיבְךָ תְּדִירָא וּכְרוּכִינוֹן עַל צוּאֲרֶךְ:
6:21 Bind them continually on your heart; Tie them around your neck.

6:22 בְּהִתְהַלֵּכְךָ תִּנְחָה אִתְּךָ בְּשֹׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהִקְיֹצוּתָּהּ הִיא תְּשִׁיחֶךָ:
6:22 בְּמִיזֻלְךָ תִּדְבֹּר תִּתְדַבֵּר עִמָּךְ בְּמִדְמַכְךָ תִּנְשׁוֹר תִּתְנַשֵּׁר עֲלֶיךָ וְתִתְעוֹר
וְהִיא תִּהְיֶה רְצִיֶיךָ:
6:22 When you walk about, they will guide you; When you sleep, they will watch over you; And when you awake, they will talk to you.

6:23 כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר:
6:23 מְטוּל שְׂרָגָא הִיא פּוֹקֵדנָא וְנִימוּסָא נְהוּרָא וְאוֹרְחָא דְחַיִּי מְכַסְנוּתָא
מִרְדּוּתָא:
6:23 For the commandment is a lamp and the teaching is light; And reproofs for discipline are the way of life

6:24 לְשִׁמְרֶךָ מֵאִשְׁתִּי רָעָה מִחֻלְקַת לָשׁוֹן נִכְרִיָּה:
6:24 לְמִיטְרֶךָ מִן אִיתְתָּא בִישָׂא וּמִן שְׁעוּעָא שְׁעִיעוּתָהּ דְּלִישְנָא דְנוֹכְרִיתָא:
6:24 To keep you from the evil woman, From the smooth tongue of the adulteress.

6:25 אֶל־תַּחְמֹד יִפְיָהּ בְּלִבְּךָ וְאֶל־תִּקְחֶהּ בְּעַפְעָפֶיהָ:
6:25 לֹא תִירוֹג שׁוֹפְרָהּ בְּלִיבְךָ וְלֹא תִדְבְּרִינֶךָ תִּשְׁרַגְנֶךָ בְּגִבְיָהּ בְּגִינְבְּתָהּ:
6:25 Do not desire her beauty in your heart, Nor let her capture you with her eyelids.

6:26 כִּי בְּעַד־אִשָּׁה זֹנָה עַד־כֶּכָּר לֶחֶם וְאִשְׁתִּי אִישׁ נֶפֶשׁ יִקְרָה תְּצוּד: פ
6:26 מְטוּל דְּרִמִּיא אִיתְתָּא זִנִּיתָא הִיךְ גְּרִיצְתָּא דְּלַחְמָא וְאִיתְתָּא גְּבִרָא נֶפֶשׁ
יִקְרִיתָא צְרִיא:
6:26 For on account of a harlot *one is reduced* to a loaf of bread, And an adulteress hunts for the precious life.

6:27 הִיחֲתָה אִישׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ וּבִגְדָיו לֹא תִשְׂרַפְּנָה:
6:27 דִּילְמָא סָאִים גְּבִרָא בְּרִנְשָׂא נּוֹרָא בְּעוּבִיָּה וּלְבוּשׁוֹ לֹא יִקִּידוּ:
6:27 Can a man take fire in his bosom And his clothes not be burned?

6:28 אִם־יִהְיֶה אִישׁ עַל־הַנֶּחָלִים וְרִגְלָיו לֹא תִפְוִינָה:
6:28 אִם־יִלְמָא מִהֶלֶךְ גְּבִרָא עַל גּוֹמְרִיא וְרִיגְלָיו לֹא מִתְכוּיִן:
6:28 Or can a man walk on hot coals And his feet not be scorched?

6:29 כֵּן הָבָא אֶל־אִשְׁתִּי רַעְהוּ לֹא יִנָּקָה כָּל־הַנֶּגַע בָּהּ:
6:29 הִיכֵן הִכְנָא מֵאֵן דַּאֲטִיל דַּעֲאִיל עַל אִיתְתָּא חֲבֵרִיָּה לְמִגְזֹר לְמִיגוֹר עֵימִיָּה
לֹא נִיזְכִּי כָל מֵאֵן דְּקָרִיב בָּהּ:

6:29 So is the one who goes in to his neighbor's wife; Whoever touches her will not go unpunished.

6:30 לא־יִבְזוּ לַגֹּנֵב כִּי יִגְנוֹב לְמַלֵּא נַפְשׁוֹ כִּי יִרְעֵב:

6:30 לא מתרש למתדמרו לגנבא דגניב למשבוע נפשיה מטול דכפין:

6:30 Men do not despise a thief if he steals To satisfy himself when he is hungry;

6:31 וְנִמְצָא יִשְׁלַם שִׁבְעָתַיִם אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ יֵתֵן:

6:31 ומן דנשתכח פריע חד בשבעא וכולא מולא מזלא דביתיה יהיב:

6:31 But when he is found, he must repay sevenfold; He must give all the substance of his house.

6:32 נֶאֱמָר אִשָּׁה חֲסֵר־לֵב מִשְׁחִית נַפְשׁוֹ הִוא יַעֲשֶׂנָּה:

6:32 ומאן דגיף דגייר באיתתא חסיר רעיונא ומאן דבעי דיחביל נפשיה הוא

עבר לה:

6:32 The one who commits adultery with a woman is lacking sense; He who would destroy himself does it.

6:33 נִגְעֵי־זָקָלֹן יִמָּצֵא וְחִרְפָּתוֹ לֹא תִמָּחֶה:

6:33 מכתש וצערי יארע וחסוריה לא מטעי:

6:33 Wounds and disgrace he will find, And his reproach will not be blotted out.

6:34 כִּי־קִנְאָה חֲמַת־גֹּבֵר וְלֹא־יִחְמֹל בְּיוֹם נֶקֶם:

6:34 מטול דסנא דטנא חמתיה דגברא ולא חייס ביומא דפורענותא:

6:34 For jealousy enrages a man, And he will not spare in the day of vengeance.

6:35 לֹא־יִשָּׂא פָנָי כָּל־כֹּפֶר וְלֹא־יֵאֱבֹה כִּי תִרְבֶּה־שְׂחָד: פ

6:35 לא נסיב באפיה דכל דיהב ליה מיהבא מוהבא ולא מתפייס כד חסגי

שוחרא:

6:35 He will not accept any ransom, Nor will he be satisfied though you give many gifts.

7:1 בְּנִי שְׁמֹר אֱמָרִי וּמִצְוֹתַי תִּצָּפֶן אִתָּךְ:

7:1 ברי נטר מימרי ופיקודי תשטי תישטי גבך:

7:1 My son, keep my words And treasure my commandments within you.

7:2 שְׁמֹר מִצְוֹתַי וְחִיָּה וְתוֹרָתִי כְּאִישׁוֹן עֵינֶיךָ:

7:2 נטר פיקודי וחיה ונמוסי היך בבתא דעינד:

7:2 Keep my commandments and live, And my teaching as the apple of your eye.

7:3 קָשְׁרָם עַל־אֶצְבָּעֶיךָ כְּתָבָם עַל־לִוְיָהּ לִבְךָ:

7:3 קטרינן על ציבעתך אצבעתך כתבינן על לוחא דלבך:

7:3 Bind them on your fingers; Write them on the tablet of your heart.

7:4 אֹמַר לַחֲכָמָה אֶחָתִי אַתְּ וּמַדְע לְבִינָה תִקְרָא:

7:4 אמר לחכמתא דאחתי את אנת ומודעא ומנדעא לביונא קרי:

7:4 Say to wisdom, "You are my sister," And call understanding *your* intimate friend;

7:5 לְשִׁמְרֹךְ מֵאִשָּׁה זָרָה מִנֹּכְרִיָּה אִמְרִיָּה הַחֲלִיקָה:

7:5 למטרך מאיתתא חילוניתא ומנוכריתא דשעיעא מילהא:

7:5 That they may keep you from an adulteress, From the foreigner who flatters with her words.

7:6 כִּי בַחֲלוֹן בֵּיתִי בְּעַד אֲשֻׁנָּיִם נִשְׁקָפְתִּי:

7:6 מטול דמן כוונתא כותא דעיריתא זעירתא דביתי ומתוריקין ידי דירא

7:6 For at the window of my house I looked out through my lattice,

7:7 וָאֵרָא בִּפְתָאִים אֲבִינָה בְּבָנִים נֶעַר חֹסֶר-לֵב:

7:7 וחמית וחזית בשברי ואסתכלית בטליי ותמהית בחסר רעיונא:

7:7 And I saw among the naive, And discerned among the youths A young man lacking sense,

7:8 עֵבֶר בְּשׁוּק אֶצֶל פֶּנֶה וְדֶרֶךְ בֵּיתָה יֵצֵד:

7:8 עביר בשוקא לקביל פיניתא ובאורחא דביתהא מהלך:

7:8 Passing through the street near her corner; And he takes the way to her house,

7:9 בְּנֶשֶׁךְ-בֶּעֶרֶב יוֹם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וְאֶפְלָה:

7:9 ברמשא במערב יומא בחשוכא דליליא ובחכירא ובחבירה:

7:9 In the twilight, in the evening, In the middle of the night and in the darkness.

7:10 וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ שִׁית זֹזָה וְנִצְרָת לֵב:

7:10 והא איתחא לאוריעיה באסמכא באסמכא דחמתא דזניתא דמפרדא

ליבא דעולימי:

7:10 And behold, a woman comes to meet him, Dressed as a harlot and cunning of heart.

7:11 הַמִּיָּה הִיא וְסִדְרָתָּהּ בְּבֵיתָהּ לֹא-יִשְׁפָּנוּ רַגְלֶיהָ:

7:11 מרדותא ומרודתא היא ופרידתא ובביתהא לא שכנין רגלהא:

7:11 She is boisterous and rebellious, Her feet do not remain at home;

7:12 פָּעַם בַּחוּץ פָּעַם בְּרַחֲבוֹת וְאֶצֶל כָּל-פֶּנֶה תֵּאָרֵב:

7:12 עידנא בשוקי עידנא באשקקי בשקקי ולקביל כל פניתא דיאי אכמנא

כמנא:

7:12 She is now in the streets, now in the squares, And lurks by every corner.

7:13 וְהִחְזִיקָהּ בּוֹ וְנִשְׁקָהּ-לוֹ הֵעִזָּה פָּנֶיהָ וְתֹאמַר לוֹ:

7:13 ואיתוקפת ואחקיפת ביה ונשקתיה ליה ואחצפת אפהא ואמרת ליה:

7:13 So she seizes him and kisses him And with a brazen face she says to him:

7:14 זָבַחַי שְׁלָמִים עָלַי הַיּוֹם שְׁלָמַתִּי נָדַרְתִּי:

7:14 דבח דקורבני עלי יומא יומנא שלימית נדרי:

7:14 "I was due to offer peace offerings; Today I have paid my vows.

7:15 עַל-כֵּן יָצָאתִי לִקְרָאתְךָ לְשַׁחַר פָּנֶיךָ וְאִמְצָאֲךָ:

7:15 מטול היכנא נפקית לאורעך דמסכיא הוית לרגשא אידברתיך ואמרית

אידברתיך:

7:15 "Therefore I have come out to meet you, To seek your presence earnestly, and I have found you.

7:16 מִרְבָּדִים רִבְדֵּיתִי עֲרֹשִׁי חֲטָבוֹת אֶטוֹן מִצְרַיִם:

7:16 בתשיותא שוית ערסי ובקרמא מצראה קרמיתא קרמתה:

7:16 "I have spread my couch with coverings, With colored linens of Egypt.

7:17 נִפְתִּי מִשְׁכָּבִי מִרְאֵה לִים וְקִנְמוֹן:

7:17 כסית רסית על ערסי מורא וכורכמא וכורכמא וקנמא וקנמא:

7:17 "I have sprinkled my bed With myrrh, aloes and cinnamon.

לְכֶּה נִרְוֶה דָּדִים עַד־הַבֹּקֶר נִתְעַלֶּסֶה בְּאַהֲבִים: 7:18
הָא תֵּא נִתְבַּשֵּׁם בִּרְחֻמָּתָא עַד צִפְרָא וְנַעֲסִיק חַד לַחַד בְּרִיגְנָתָא בִּרְגָאָתָא: 7:18
7:18 "Come, let us drink our fill of love until morning; Let us delight ourselves with caresses.

כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ מִרְחֹק: 7:19
וְגִבְרָא לִית הוּא בְּבֵיתָהּ אִזֵּל בְּאוּרְחָא דִּרְחִיקָא: 7:19
7:19 "For my husband is not at home, He has gone on a long journey;

צִרֹר־הַפֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לַיּוֹם הַפֶּסֶא יָבֵא בֵיתוֹ: 7:20
צִרֹרָא דְכַסְפָּא נִסְבַּ בִּידֵיהּ וְלַיּוֹמָא דַּעֲדִנָּא דַּעֲדָא אֲתִי לְבֵיתָהּ: 7:20
7:20 He has taken a bag of money with him, At the full moon he will come home."

הִטְתּוֹ בְּרֵב לְקַחָהּ בְּחֻלָּק שְׁפָתֶיהָ תְּדִיחָנוּ: 7:21
אֲטַעֲיִיתִיהּ בְּסוּגְעִיָּא דְּמִילָהּא וּבִשְׁעִיעוּתָא דְּשְׁפוּתָהּא תִּתְנַאֲתִיהּ תַּפְתִּיהּ: 7:21
7:21 With her many persuasions she entices him; With her flattering lips she seduces him.

הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ פָּתָאם פֶּשׁוּר אֶל־טֶבַח יָבֹא וְכַעֲכֶס אֶל־מוֹסֵר אֲוִיל: 7:22
וְהוּא אֲוִיל בְּתִרְהָא שְׁלָמִיא שְׁלִיאִית הֵיךְ תוֹרָא לוֹת טִבְחָא אֲוִיל וְהֵיךְ 7:22
כִּלְבָּא לְאַסוּרָא דְּסִיכְלָא: 7:22
7:22 Suddenly he follows her As an ox goes to the slaughter, Or as *one in fetters* to the discipline of a fool,

עַד יִפְלַח חֵץ כְּבָדוֹ כְּמִתֵּר צִפּוֹר אֶל־פֶּחַ וְלֹא־יָדַע כִּי־בִנְפֹשׁוֹ הוּא: פ 7:23
וְאֵיךְ אִילָא כְּפָרִיחַ דְּמִפְרִיחַ גִּירָא בְּכַבְדִּיהּ וּמִסְתַּרְהַב הֵיךְ צִיפְרָא אִילוֹת 7:23
לוֹת פִּיחָא וְלֹא יָדַע דְּלָמוּתָא נִפְשִׁיהּ אֲוִיל: 7:23
7:23 Until an arrow pierces through his liver; As a bird hastens to the snare, So he does not know that it *will cost him* his life.

וְעַתָּה בָּנִים שְׁמַעוּ־לִי וְהִקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי־פִי: 7:24
וְהִשְׁתָּא בְּנִיא שְׁמַעוּן לִי וְאַצִּיתוּ לְמִימְרֵי פוּמִי: 7:24
7:24 Now therefore, *my sons*, listen to me, And pay attention to the words of my mouth.

אַל־יִשָּׁט אֶל־דֶּרֶכֶיהָ לִבָּךְ אֶל־תִּתֵּעַ בְּנִתִּיבוֹתֶיהָ: 7:25
לֹא יִסְטִי לִבְךְ לְאוּרְחָתָהּ וְלֹא תַטְעִי בְּשִׁבִּילָהּא: 7:25
7:25 Do not let your heart turn aside to her ways, Do not stray into her paths.

כִּי־רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָהּ וְעֲצָמִים כָּל־הִרְגִּיהָ: 7:26
מִטּוֹל דְּסַגִּי דְּסַגִּיאֵי קִטְלִי אִפִּילָתָא וְעֲשִׂימָן וְעֲשִׂינִין כּוֹלְהוֹן קִטְלָהּא: 7:26
7:26 For many are the victims she has cast down, And numerous are all her slain.

דֶּרֶכֶי שְׁאוֹל בֵּיתָהּ יִרְדּוֹת אֶל־חֲדָרֵי־מָוֶת: פ 7:27
אוּרְחָתָא דְּשִׁיּוֹל בֵּיתָהּ נַחְתָּן לְקִיטוּנָא דְּקִיבְרָא: 7:27
7:27 Her house is the way to Sheol, Descending to the chambers of death.

הֲלֹא־חֲכָמָה תִּקְרָא וְתִבְוֹנָה תִּתֵּן קוֹלָהּ: 8:1
מִטּוֹל הִיכְנָא חֲכָמָתָא תִּקְרָא וּבִיוֹנָא תִּרְמִי קִלָּהּ: 8:1
8:1 Does not wisdom call, And understanding lift up her voice?

בְּרֹאשׁ־מְרוֹמִים עַל־דֶּרֶךְ בֵּית נִתִּיבוֹת נִצָּבָהּ: 8:2
בְּרִישׁ רִמְתָּא עַל אֶרְעָא אֲרַחָא אֲתִיא וּבֵיתָא שְׁבִילִי קִימְנָא: 8:2
8:2 On top of the heights beside the way, Where the paths meet, she takes her stand;

8:3 לִיד־שַׁעֲרִים לְפִי־קָרַת מְבוֹא פִתְחִים תִּרְנֶה:

8:3 ועל תרעי בפומי קרוי דקרייא ובמעלני דתרעי משתבחה ואמרה:

8:3 Beside the gates, at the opening to the city, At the entrance of the doors, she cries out:

8:4 אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא וְקוֹלִי אֶל־בְּנֵי אָדָם:

8:4 לכון גברי קריינא וקלי על בני־נשא:

8:4 "To you, O men, I call, And my voice is to the sons of men.

8:5 הִבֵּינוּ פִתְּאִים עֲרֻמָּה וְכִסְיִלִּים הִבֵּינוּ לֵב:

8:5 אתביינו שברי ערימותא ושטיי נסתכלין נסתכלון להון בלביהון:

8:5 "O naive ones, understand prudence; And, O fools, understand wisdom.

8:6 שִׁמְעוּ כִּי־נִגִּידִים אֲדַבֵּר וּמִפֶּתַח שִׁפְתֵי מִיִּשְׁרָיִם:

8:6 שמעו מטול דשריירותא ממללא אנא וממלל פומי תריצותא:

8:6 "Listen, for I will speak noble things; And the opening of my lips will reveal right things.

8:7 כִּי־אֱמֶת יִהְיֶה חֶכֶּי וְתוֹעֵבַת שִׁפְתֵי רָשָׁע:

8:7 מטול דבקושטא ימליל מוריגי רנא פומי ומרחק שיפוותי רישעא:

8:7 "For my mouth will utter truth; And wickedness is an abomination to my lips.

8:8 בְּצֶדֶק כָּל־אֲמָרֵי־פִי אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעִקְשׁ:

8:8 בצדקותא אינון כל אמרי מימרי פומי לית בהון פיתולא ועקומא:

8:8 "All the utterances of my mouth are in righteousness; There is nothing crooked or perverted in them.

8:9 כֻּלָּם גִּכְחִים לַמֵּבִין וְיִשְׁרָיִם לַמֵּצְאֵי דַעַת:

8:9 כולהון גליא לאינשא דמתביין ותריצין לאלין דצביין בידיעתא:

8:9 "They are all straightforward to him who understands, And right to those who find knowledge.

8:10 קַח־מוֹסְרִי וְאַל־כֶּסֶף וְדַעַת מִחֲרוּץ נִבְחָר:

8:10 קבילו מרדותי ולא כספא וגבו לכון ידיעתא מדהבא סנינא:

8:10 "Take my instruction and not silver, And knowledge rather than choicest gold.

8:11 כִּי־טוֹבָה חֲכָמָה מִפְּנִינִים וְכָל־חֲפָצִים לֹא יִשׁוּבָהּ:

8:11 מטול דטבתא חכמתא מכיפי טבאתא וכל מידעם לא פחים לה:

8:11 "For wisdom is better than jewels; And all desirable things cannot compare with her.

8:12 אֲנִי־חֲכָמָה שֹׁכֵנִתִּי עֲרֻמָּה וְדַעַת מִזְמוֹת אֲמָצָא:

8:12 אנא חכמתא דרית ברית ערימותא וידיעתא ותריצתא משכחא אנא:

8:12 "I, wisdom, dwell with prudence, And I find knowledge and discretion.

8:13 יִרְאֵת יְהוָה שִׁנְאֵת רָע גָּאָה וְגָאוֹן וְדֶרֶךְ רָע וּפִי תִהְפְּכוֹת שִׁנְאֵתִי:

8:13 דחלתא דאלהא סניא בישתא גיותא ורמותא ואורחא בישתא ופומא

חפיכא סניא אנא:

8:13 "The fear of the LORD is to hate evil; Pride and arrogance and the evil way And the perverted mouth, I hate.

8:14 לִי־עֵצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה:

8:14 דילי היא מולכתא ותריצתא וביוני וגינברותי וגברותא:

8:14 "Counsel is mine and sound wisdom; I am understanding, power is mine.

8:15 בִּי מַלְכִּים יִמְלְכוּ וְרוֹזְנִים יִחַקְקוּ צֶדֶק:

- 8:15 מטולתי מלכין ממלכין ושלטוני ושליטי משיחין בצדקותא:
8:15 "By me kings reign, And rulers decree justice.
- 8:16 בִּי שָׁרִים וְנָדִיבִים כָּל־שֹׁפְטֵי צֶדֶק:
8:16 מטולתי דורבני רברבני מתרברבין וסרכי וכלהון דייני בתריצותא:
8:16 "By me princes rule, and nobles, All who judge rightly.
- 8:17 אֲנִי (אֶהְיֶה) [אֶהְבֵּן] אֶהֱבֶה וּמִשְׁחֵרִי יִמְצְאוּנִי:
8:17 אֲנִי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי וְאֵילִין דְּמַקְדָּמִין לִי יִשְׁכַּחוּנִי:
8:17 "I love those who love me; And those who diligently seek me will find me.
- 8:18 עֲשֵׂר־וְכָבוֹד אֶתִּי הוֹן עִתֶּק וְצִדְקָה:
8:18 עוֹתָרָא וִיקְרָא דִּילִי וּמְמוֹנָא וּמִילָא וּמְזִילָא וְצִדְקָתָא:
8:18 "Riches and honor are with me, Enduring wealth and righteousness.
- 8:19 טוֹב פְּרִי מִחֶרְצֵץ וּמִפֶּזֶז וְתִבּוּאָתִי מִכֶּסֶף נִבְחָר:
8:19 טבין פריי מדהבא סנינא ומדהבא דאוברוין ועללתי מן סימא גביא:
8:19 "My fruit is better than gold, even pure gold, And my yield *better* than choicest silver.
- 8:20 בְּאַרְח־צִדְקָה אֶהְלֵךְ בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת מִשְׁפָּט:
8:20 באורחתא דצדקתא מהלכא אנא בגו שבילי דדינא:
8:20 "I walk in the way of righteousness, In the midst of the paths of justice,
- 8:21 לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרֵתֵיהֶם אִמְלָא: פ
8:21 דאיוורת דאורית לרחמי שניא סגיעתא וסימתהון אמלא:
8:21 To endow those who love me with wealth, That I may fill their treasures.
- 8:22 יְהוָה קִנְנִי רֵאשִׁית דְּרַבּוֹ קֶדֶם מַפְעָלֵי מֵאֶז:
8:22 יי בראני בריש בריותיה בריתיה ומן-קדם עובדוי מריש:
8:22 "The LORD possessed me at the beginning of His way, Before His works of old.
- 8:23 מֵעוֹלָם נִסְכָּתִי מֵרֵאשׁ מִקְדָּמִי־אַרְצָא:
8:23 מן-קדם עלמא איתקנית איתקנית מן רישי מן-קדם דתהוי ארעא:
8:23 "From everlasting I was established, From the beginning, from the earliest times of the earth.
- 8:24 בְּאִין־תְּהֻמוֹת חוֹלְלָתִי בְּאִין מְעִינֹת נִכְבְּדֵי־מַיִם:
8:24 עד-לא להוון ניהוון תהומי איתקנית אתילידית ועד-לא נהוון מעיני
עשוני דמיא:
8:24 "When there were no depths I was brought forth, When there were no springs abounding with water.
- 8:25 בְּטָרַם הָרִים הִטְבַּעוּ לִפְנֵי גִבְעוֹת חוֹלְלָתִי:
8:25 עד-לא קדים-עד-לא טורי נטבעין וקדם רמתא איתבטנית אתבנית:
8:25 "Before the mountains were settled, Before the hills I was brought forth;
- 8:26 עַד־לֹא עָשָׂה אֶרֶץ וְחוּצוֹת וְרֵאשׁ עֲפְרוֹת תְּבֵל:
8:26 עד-לא עבד ארעא ואשקקי ונחלי וריש עפרא דתבל:
8:26 While He had not yet made the earth and the fields, Nor the first dust of the world.
- 8:27 בְּהִכִּינוּ שָׁמַיִם שֵׁם אֲנִי בְּחֻקּוֹ חֹג עַל־פְּנֵי תְּהוֹם:
8:27 כד אתקין שמיא תמן הוית וכד חגל חג חוגתא על-אפי תהומא:
8:27 "When He established the heavens, I was there, When He inscribed a circle on the face of the deep,

8:28 בָּאֲמָצוֹ שִׁחָקִים מִמַּעַל בְּעֲזוֹז עֵינֹת תְּהוֹם:

8:28 כֹּד אִיגְרִים עֲנִי שָׁמַיָּא מִלְעִיל וְכֹד אַעֲשִׂין מַעֲיִנִי וְתִהְיוּ:

8:28 When He made firm the skies above, When the springs of the deep became fixed,

8:29 בְּשׁוּמוֹ לַיָּם חָקוֹ וַיִּמָּס לֹא יַעֲבְרוּ-פִּי בַּחֲקוֹ מוֹסְדֵי אֶרֶץ:

8:29 כֹּד שׁוּי שָׁם לִימָא תַּחֲוִמֶיהָ וַיִּמָּס לֹא עֲבָרִין לִיהָ וְכֹד שׁוּי שִׁיתֵּאסִיָּה

דִּארְעָא:

8:29 When He set for the sea its boundary So that the water would not transgress His command, When He marked out the foundations of the earth;

8:30 וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֱמוּנָה וְאֶהְיֶה שְׂעִשְׂעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחַקְתָּ לִּפְנֵי בְּכָל-עֵת:

8:30 וְהָיִיתִי צִידֵי מַהִימְנוּתָא מַהִימְנוּתָא בִּי אַחֲדִי הוּא כָל יוֹמָא וַיּוֹמָא וְחֲדִיא

אֲנָא קִדְמוּי בְּכָל זְמַן:

8:30 Then I was beside Him, as a master workman; And I was daily His delight, Rejoicing always before Him,

8:31 מִשְׁחַקְתָּ בְּתֵבֶל אֶרְצוֹ וְשְׂעִשְׂעִי אֶת-בְּנֵי אָדָם: פ

8:31 חֲדִיא הָיִיתִי בְּתֵבֶל אֶרְעִיהָ וְשִׁבּוּחֵי בְּנֵי-נָשָׂא:

8:31 Rejoicing in the world, His earth, And having my delight in the sons of men.

8:32 וְעַתָּה בָּנִים שְׁמַעוּ-לִי וְאַשְׁרֵי דְרָכֵי יִשְׁמְרוּ:

8:32 וְהִשְׁתָּא בְּנִיא שְׁמַעוּן לִי וְטוֹבוּי לְמֵאן דְּנִשְׁרִי אֹרַחְתִּי:

8:32 "Now therefore, O sons, listen to me, For blessed are they who keep my ways.

8:33 שְׁמַעוּ מוֹסֵר וְחֻכְמוֹ וְאַל-תִּפְרְעוּ:

8:33 שְׁמַעוּ מִרְדּוּתָא וְאַתְחַכְמוּ וְלֹא תִירְשׁוּן:

8:33 "Heed instruction and be wise, And do not neglect it.

8:34 אֲשֶׁרִי אָדָם שָׁמַעַ לִי לְשָׁקֵד עַל-דִּלְתֵּתִי יוֹם יוֹם לְשֹׁמֵר מְזוֹזֹת פֶּתָחַי:

8:34 טוֹבוּי לְבֶר-נִשָּׂא דְשָׁמִיעַ לִי וְנִשְׁקֹד עַל אִיִּסְקוּפֵתִי בְּכָל יוֹמָא וַיּוֹמָא

לְמִיטְר סְפִי דְתַרְעִי:

8:34 "Blessed is the man who listens to me, Watching daily at my gates, Waiting at my doorposts.

8:35 כִּי מִצְאִי (מִצְאִי) חַיִּים וַיִּפֹּק רָצוֹן מִיְהוָה:

8:35 אַרוּם דִּישְׁכַּחֲנִי יִשְׁכַּח חַי וְתִהְיִי לִיהָ רַעוּתָא מִן-קִדְם אֱלֹהִי:

8:35 "For he who finds me finds life And obtains favor from the LORD.

8:36 וְחַטְאֵי חֲמַס נִפְשׁוֹ כָּל-מִשְׁנֵאֵי אֲהָבוּ מוֹת: פ

8:36 וּמֵאן דְּחָטִי עָלַי מִחְבִּיל נִפְשִׁיהָ וְכוּלְהוֹן שְׁנֵאֵי רַחֲמֵן רַחֲמֵי לְמוּתָא:

8:36 "But he who sins against me injures himself; All those who hate me love death."

9:1 חֲכָמוֹת בָּנְתָה בֵּיתָהּ חֲצֵבָה עֲמוּדֶיהָ שִׁבְעָה:

9:1 חֲכָמָתָא תַּחֲבִינָא בְּנַת בֵּיתָהּ וְעַתִּידַת בַּה שִׁבְעָא עֲמוּדֵין:

9:1 Wisdom has built her house, She has hewn out her seven pillars;

9:2 טַבְחָה טַבְחָה מִסְכָּה יֵינָה אֶף עֶרְכָּה שְׁלֻחָנָה:

9:2 נִכְסַת נִכְסֶתָּהּ מְזֻגָתָא חֲמֵרָה וְסִדְרַת פַּתּוּרָה פַּתּוּרָתָה:

9:2 She has prepared her food, she has mixed her wine; She has also set her table;

9:3 שְׁלַחָה נְעֻרְתֶּיהָ תִּקְרָא עַל-נַפְי מִלְּמִי קִרְתָּ:

- 9:3 שִׁדְרַת טְלִיתָהָּ דַּתְקָרִיין עַל-גִּב רִמְתָּא עֲשִׂינְתָּא וְנִצִּירָן:
9:3 She has sent out her maidens, she calls From the tops of the heights of the city:
- 9:4 מִי-פָתִי יִסֵּר הִנֵּה חֶסֶד-לֵב אֲמָרָה לוֹ:
9:4 מאן דְּשִׁבֵּר יֵאָתוּ לִי וְחֹסִיר רַעִיוֹנָא אֲמַרְתָּ לִּיה:
9:4 "Whoever is naive, let him turn in here!" To him who lacks understanding she says,
- 9:5 לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמִי וְשִׁתּוּ בַּיַּיִן מִסִּכְתִּי:
9:5 תו אֲכָלוּ לַחֲמִי וְאַשְׁתִּי חֲמָרָא דְּמִזְגִּית:
9:5 "Come, eat of my food And drink of the wine I have mixed.
- 9:6 עֲזְבוּ פִּתְאִים וַחֲיוּ וְאֲשֶׁרוּ בְּדֶרֶךְ בִּינָה:
9:6 שְׁבוּקוּ מִנְּכוֹן שִׁיבְרֵי חֲסִירוֹת רַעִיוֹנִיכוֹן וַחֲיוּ וְהִלִּיכוּ בְּאוֹרְחָא דְּבִיוֹנָא:
9:6 "Forsake *your* folly and live, And proceed in the way of understanding."
- 9:7 יִסֵּר לֵץ לִקְחָהּ לוֹ קָלוֹן וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמָז:
9:7 דְּרִדִּי מִמִּיקְנָא נְסִיב לִיה צַעֲרָא וּמַכְסְנוֹתָא לְרַשִּׁיעָא מוֹמָא הִיא לִיה:
9:7 He who corrects a scoffer gets dishonor for himself, And he who reproves a wicked man *gets* insults for himself.
- 9:8 אַל-תּוֹכַח לֵץ פֶּן-יִשְׁנֹאֵךְ הוֹכַח לְחָכָם וַיֵּאֱהָבֶךָ:
9:8 לֹא תַכְסֵּן תַּכִּיס לְמִמִּיקְנָא דְּלֹא נִיסְנוּךְ נִסְנוּךְ אַכִּיס לַחֲכִימָא דִּיכִי רַחֲמֶךָ
9:8 דְּנִרְחַמְךָ:
9:8 Do not reprove a scoffer, or he will hate you, Reprove a wise man and he will love you.
- 9:9 תֵּן לְחָכָם וַיִּחַכְם-עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וַיּוֹסֶף לָקֵחַ: פ
9:9 אֵלֶיךָ לַחֲכִימָא וַיִּתְחַכֵּם תוֹב אוֹדַע לְצַדִּיקָא וַיּוֹסֶף מִנְדַּעָא:
9:9 Give *instruction* to a wise man and he will be still wiser, Teach a righteous man and he will increase *his* learning.
- 9:10 תַּחֲלַת חֲכָמָה יִרְאֶת יְהוָה וְדַעַת קְדָשִׁים בִּינָה:
9:10 שִׁירֵי שִׁירֵי דְּחַכְמָתָא דְּחַלְתָּא דְּאֱלֹהָא וִידִיעַתָּא דְּקִדְיָשִׁי בִּיוֹנָא:
9:10 The fear of the LORD is the beginning of wisdom, And the knowledge of the Holy One is understanding.
- 9:11 כִּי-בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וַיּוֹסִיפוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים:
9:11 מִשּׁוֹל דְּבִי סְגַעִין יוֹמֶיךָ וַנִּיּוֹסְפוֹן לָךְ שְׁנֵיָא דְּחַיִּי:
9:11 For by me your days will be multiplied, And years of life will be added to you.
- 9:12 אִם-חֲכָמָתְךָ חֲכָמָתְךָ לָךְ וְלִצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא:
9:12 אִין חַכִּים אַנְתָּ לְנַפְשְׁךָ חֲכִימָתְךָ וְאִין תַּהֲא מִמִּיק בְּלַחוּדִידִיךָ תִּשְׁעֵן:
9:12 If you are wise, you are wise for yourself, And if you scoff, you alone will bear it.
- 9:13 אִשְׁתְּ פְּסִילוֹת הִמְיָה פְּתִיּוֹת וּבִלְיָדָהּ מָה:
9:13 אִיתְתָּא סְכֻלְתָּא וּפְרִידְתָּא שְׁבֵרְתָּ וְלֹא יָדַעַת טְבַתָּא:
9:13 The woman of folly is boisterous, *She is* naive and knows nothing.
- 9:14 וַיֵּשְׁבָה לִפְתַּח בֵּיתָהּ עַל-פֶּסֶא מְרֹמֵי קִרְיָת:
9:14 וַיִּתְּבֵא עַל תַּרְעָה בֵּיתָהּ עַל כּוֹרְסִיָּא רִמָּא וְעֲשִׂינָא:
9:14 She sits at the doorway of her house, On a seat by the high places of the city,
- 9:15 לְקָרָא לְעֹבְרֵי-דֶרֶךְ הַמְיָשְׁלִים אֲרָחוֹתָם:
9:15 וּקְרִיא לְעֹבְרֵי אוֹרְחָתָא דְּתִרְצִין אוֹרְחֵיהוֹן:
9:15 Calling to those who pass by, Who are making their paths straight:

9:16 מִי־פָתִי יִסֵּר הִנֵּה וְחָסֵר־לֵב וְאָמְרָה לוֹ:
9:16 מִטּוֹל מֵאן דְּשִׁבֵּר וְאֵתָא לוֹתָהּ וְחָסִיר רַעִיוֹנָא וְאָמְרָה לִיה:
9:16 "Whoever is naive, let him turn in here," And to him who lacks understanding she says,

9:17 מִי־סָגְנוּבִים יִמְתָּקוּ וְלֶחֶם סִתְרִים יִנַּעַם:
9:17 מִיָּא גְנוּבִי גְנוּבִיא חֲלִיין וְלֶחֶמָא רִשְׁיָא דְטִימּוּרָא בְסוּמָא:
9:17 "Stolen water is sweet; And bread eaten in secret is pleasant."

9:18 וְלֹא־יָדַע כִּי־רָפְאִים שָׁם בְּעִמְקֵי שְׁאוֹל קָרְאִיהָ: פ
9:18 וְלֹא יָדַע דְּגוּבְרֵי דְגְנוּבְרֵי אִפִּילַת תַּמָּן וּבְעוּמְקֵי דְשִׁוּל כָּל דְּמוּזְמִיין
דְּמוּזְמִיין לָהּ:
9:18 But he does not know that the dead are there, That her guests are in the depths of Sheol.

10:1 מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה פ בֶּן חָכָם יִשְׂמַח־אָב וּבֶן כְּסִיל תּוֹנֵת אִמּוֹ:
10:1 מִתְּלוּי דְשִׁלְמָה בְּרָא דְחִימָא מַחְדֵּי אֲבוּי וּבְרָא כְּסִילתָא סְכֵּלָא מַחְמִין
לְאִימִיָּה:
10:1 The proverbs of Solomon. A wise son makes a father glad, But a foolish son is a grief to his mother.

10:2 לֹא־יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע וְצַדִּיקָה תִּצְלִיל מִמּוֹת:
10:2 לֹא מוֹוֹתְרִין אוֹצְרוֹי דְּרִישָׁעָא וְצַדִּיקָתָא מִפְּצִיא מִמוּתָא בִּישָׁא:
10:2 Ill-gotten gains do not profit, But righteousness delivers from death.

10:3 לֹא־יִרְעִיב יְהוָה נֶפֶשׁ צַדִּיק וְתוֹנֵת רָשָׁעִים יִהְדֹּף:
10:3 לֹא מַכְפִּין אֱלֹהָא נַפְשִׁיהּ דְּצַדִּיקָא וּקְנִינָא דְרִשְׁיָעִי נִסְחוּף:
10:3 The LORD will not allow the righteous to hunger, But He will reject the craving of the wicked.

10:4 רָאשׁ עֲשֶׂה כַּף־רִמְיָה וַיֵּד חֲרוּצִים תַּעֲשִׂיר:
10:4 מַסְכְּנוֹת מִמַּכְתָּא מִמַּכְכָּא לְגַבְרָא רִמְיָא וְיֹדָא דְכַשִּׁירָא מַעֲתָרָא לְהוֹן:
10:4 Poor is he who works with a negligent hand, But the hand of the diligent makes rich.

10:5 אִיגֵר בְּקִיץ בֶּן מִשְׁכָּל נִדְדָם בְּקֹצִיר בֶּן מִבִּישׁ:
10:5 דְּפִלִּיחַ בְּקִיטָא בְּרָא הוּא דְסַכְּלַתְנוּתָא סוּכְלַתְנָא וּדְדִמִּיךְ בַּחְצָדָא בְּרָא
הוּא מַבְהִנּוּתָא מַבְהִתְנָא:
10:5 He who gathers in summer is a son who acts wisely, But he who sleeps in harvest is a son who acts shamefully.

10:6 בְּרָכוֹת לְרָאשׁ צַדִּיק וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶּה חֶמְס:
10:6 בְּרַכְתָּא תְּהוּיין עַל רִישָׁא דְצַדִּיקָא וּבִפּוּמְהוֹן דְרִשְׁיָעִי נִיכְסָא חֲטוּפָא:
10:6 Blessings are on the head of the righteous, But the mouth of the wicked conceals violence.

10:7 זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָּה וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקֵב:
10:7 דּוּכְרְנָא דְצַדִּיקִי בְּרַכְתָּא וְשִׁמָּא דְרִשְׁיָעִי נִדְעֵךְ:
10:7 The memory of the righteous is blessed, But the name of the wicked will rot.

10:8 חָכָם־לֵב יִקַּח מִצְוֹת וְאִוִּיל שְׁפָתַיִם יִלְבֹּט:
10:8 חָכִים לִיבָא יִקְבֹּל פּוּקְדָנָא וְסִיכְלָא בְשִׁפּוּוּתִיהּ מִתְאַחַד:
10:8 The wise of heart will receive commands, But a babbling fool will be ruined.

10:9 הוֹלֵךְ בָּתֵּם יֵלֵךְ בְּטַח וּמַעֲקֵשׁ דִּרְכּוֹי יוֹדַע:
10:9 דְּמַהֲלִיךְ בְּשִׁלְמִיּוּתָא בְּתַמִּיּוּתָא נִיזִּיל בְּסִיבְרָא וּדְמַעֲקַל וּדְמַעֲקָמָן

מאורחתיה נתיידע:

10:9 He who walks in integrity walks securely, But he who perverts his ways will be found out.

10:10 קָרַץ עֵין יִתֵּן עֲצָבָה וְאֵוִיל שְׁפָתַיִם יִלְבָּט:

10:10 דרמיו בעיניה יהיב סניבא כאבא וסליף בשקוותיה בשפוותיה מתאחד:

10:10 He who winks the eye causes trouble, And a babbling fool will be ruined.

10:11 מִקּוֹר חַיִּים פִּי צַדִּיק וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶה חֶמְס:

10:11 מבוּעא דחיי פומא דצדיקא ופומהון דרשיעי ניכסא חטופיא:

10:11 The mouth of the righteous is a fountain of life, But the mouth of the wicked conceals violence.

10:12 שְׂנֵאָה תַעֲזֹרֵר מִדָּנִים וְעַל כָּל-פְּשָׁעִים תִּכְסֶה אֱהָבָה:

10:12 שנאה תגרר תגרר תיגרי ועל כולהון סורחני מכסניא מכסא רחמותא:

10:12 Hatred stirs up strife, But love covers all transgressions.

10:13 בְּשִׁפְתַי נִבּוֹן תִּמְצָא חֲכָמָה וְשֹׁבֵט לִגְוִי חֶסֶר-לֵב:

10:13 בשפוותיה דסוכלתנא תשתכח חכמתא ושובטא לפיגריה דחסיר רעיונא:

10:13 On the lips of the discerning, wisdom is found, But a rod is for the back of him who lacks understanding.

10:14 חֲכָמִים יִצְפְּנוּ-דַעַת וּפְיֵי-אֵוִיל מִחֲתָה קִרְבָּה:

10:14 חכימין נטשון ידיעתא ופומיה דשטיא שציא קריב:

10:14 Wise men store up knowledge, But with the mouth of the foolish, ruin is at hand.

10:15 הוֹן עֲשִׂיר קִרְיַת עֹז מִחֲתַת דְּלִים רִישָׁם:

10:15 קנינא דעתיירי כרכא דעושנא וסימני ושציא דמסכני צריכותהון:

10:15 The rich man's wealth is his fortress, The ruin of the poor is their poverty.

10:16 פְּעֻלַּת צַדִּיק לְחַיִּים תְּבוֹאָה רָשָׁע לְחַטָּאת:

10:16 עובדי דצדיקא לחיי עללתא דרשיעא לחטיתא לחטותא:

10:16 The wages of the righteous is life, The income of the wicked, punishment.

10:17 אֶרֶץ לְחַיִּים שׁוֹמֵר מִצְוָה וְעֹזֵב תּוֹכַחַת מִתְּעָה:

10:17 אורחא דחיי נטרא מרדותא ודשביק מכסנותא תעי:

10:17 He is on the path of life who heeds instruction, But he who ignores reproof goes astray.

10:18 מִכְסָּה שְׂנֵאָה שְׁפַת־שָׁקֶר וּמוֹצָא דָּבָר הוּא כְּסִיל:

10:18 מכמן בעיל-דבבא שפוותא דשקרא ומפיק טיבא הוא סיכלא:

10:18 He who conceals hatred has lying lips, And he who spreads slander is a fool.

10:19 בְּרַב דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל-פֶּשַׁע וְחֹשֶׁךְ שְׁפָתָיו מִשְׁפִּיל:

10:19 בסוגעי דמילי לא פסיק חובא ודחשיך שפוותיה סוכלתנא:

10:19 When there are many words, transgression is unavoidable, But he who restrains his lips is wise.

10:20 כֶּסֶף נִבְחַר לְשׁוֹן צַדִּיק לֵב רָשָׁעִים כְּמַעֵט:

10:20 סימנא סנינא סאמא גביא לישיניה דצדיקא ולבא דרשיעא מחתא:

10:20 The tongue of the righteous is as choice silver, The heart of the wicked is worth little.

10:21 שִׁפְתַי צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים וְאֵוִילִים בַּחֲסֶר-לֵב יָמוּתוּ:

10:21 שפוותא דצדיקי רעיין סגיעין ושטיי בחסירות רעיונא נימתהון נימותון:

10:21 The lips of the righteous feed many, But fools die for lack of understanding.

- 10:22 בְּרַכַּת יְהוָה הִיא תַעֲשִׂיר וְלֹא-יוֹסֵף עֲצָב עִמָּה:
10:22 ברכתא דאלהא היא מעתירא מעתרא ולא ניוסף נוסף כיבא עמה:
10:22 It is the blessing of the LORD that makes rich, And He adds no sorrow to it.
- 10:23 כְּשֹׁחֶק לְכַסִּיל עֲשׂוֹת זִמָּה וְחִכְמָה לְאִישׁ תְּבוּנָה:
10:23 כד חייך גחיק סיכלא עביד עבדתא וחכמתא לגברא דמתבין:
10:23 Doing wickedness is like sport to a fool, And so is wisdom to a man of understanding.
- 10:24 מְגֹרֶת רָשָׁע הִיא תְּבוּאָתוֹ וְתַאוֹת צְדִיקִים יִתֵּן:
10:24 חריונתא חריינותא דרשיעא היא אתיא ליה ורגנת דצדיקיא תתיהב להון:
10:24 What the wicked fears will come upon him, But the desire of the righteous will be granted.
- 10:25 כַּעֲבוֹר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע וְצָדִיק יְסוֹד עוֹלָם:
10:25 היך דיעבר עלעולא היכנא נעבר רשיעא וצדיקא שיחאסין בעלמא:
10:25 When the whirlwind passes, the wicked is no more, But the righteous has an everlasting foundation.
- 10:26 כַּחֲמִץ לְשֹׁנִים וְכַעָשָׁן לְעֵינִים כֵּן הָעָצֵל לְשִׁלְחוֹ:
10:26 היך חומעא חומצא לשיני וכתננא לעיני היכנא שלוחא שליחא עטלא למשלחוי:
10:26 Like vinegar to the teeth and smoke to the eyes, So is the lazy one to those who send him.
- 10:27 יִרְאֵת יְהוָה תוֹסִיף יָמִים וּשְׁנוֹת רָשָׁעִים תִּקְצְרֶנָּה:
10:27 דחלתיה דאלהא תוסיף יומיא ושמא ושמא דרשיעי נוערן נוערן:
10:27 The fear of the LORD prolongs life, But the years of the wicked will be shortened.
- 10:28 תוֹחֶלֶת צְדִיקִים שְׂמֵחָה וְתִקְוַת רָשָׁעִים תֵּאָבֵד:
10:28 סיבריהון דצדיקי חדואתא וסיברא דרשיעי נאבד:
10:28 The hope of the righteous is gladness, But the expectation of the wicked perishes.
- 10:29 מַעֲזֹז לְתֵם דֶּרֶךְ יְהוָה וּמִחֲתָה לְפַעְלֵי אָוֶן:
10:29 מעשנא לתמימי אורחיה דאלהא ושציא להון כאילין דעבדין עוותא:
10:29 The way of the LORD is a stronghold to the upright, But ruin to the workers of iniquity.
- 10:30 צְדִיק לְעוֹלָם בְּלִי-מוֹט וְרָשָׁעִים לֹא יִשְׁכְּנוּ-אָרֶץ:
10:30 צדיקא לעלם לא יזוע ורשיעי לא נשריין יתועדון בארעא:
10:30 The righteous will never be shaken, But the wicked will not dwell in the land.
- 10:31 פִּי-צְדִיק יָנוּב חֲכָמָה וּלְשׁוֹן תְּהַפְּכוֹת תִּפְרֹת:
10:31 פומיה דצדיקא ימליל מועי חכמתא ולישן היפוכא דהפיכו מתפסיק:
10:31 The mouth of the righteous flows with wisdom, But the perverted tongue will be cut out.
- 10:32 שִׁפְתֵי צְדִיק יִדְעוּן רָצוֹן וּפִי רָשָׁעִים תְּהַפְּכוֹת:
10:32 שפיון דצדיקא ידען צביונא ופומהון דרשיעי מהפיד:
10:32 The lips of the righteous bring forth what is acceptable, But the mouth of the wicked what is perverted.
- 11:1 מֵאֲזֵנֵי מֶרְמָה תוֹעֵבֶת יְהוָה וְאָבֵן שְׁלֵמָה רְצוֹנוֹ:
11:1 מסחתא מסאתא דניכלא מרחקא דאלהא ומתקלא תריצא צביוניה:
11:1 A false balance is an abomination to the LORD, But a just weight is His delight.

- 11:2 בִּאֲזָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן וְאֶת־צְנוּעִים חֲכָמָה:
 11:2 הֵיכָן הֵיךְ בַּעִילָא דְעֵלָא זִידוֹנָתָא עַלְלָ צַעְרָא וְלֹאִילִין צְנִיעִין חֲכָמָתָא:
 11:2 When pride comes, then comes dishonor, But with the humble is wisdom.
- 11:3 תְּמִתַּת יִשְׂרָאֵל תִּנְחָם וְסִלְף בּוֹגְדִים (וְשָׂדֵם) [וְשָׂדֵם]:
 11:3 תְּמִימוֹתָא דְתַרְיָצִי תִדְבְּרִינוּן וְנִיטְלָטְלִין וְנִיטְלָטְלוֹן בּוֹזִי תַתְּלִין דְּכִינוּן
 וְנִדְכְּנוּן:
 11:3 The integrity of the upright will guide them, But the crookedness of the treacherous will destroy them.
- 11:4 לֹא־יִוְעִיל הוּן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה תִּצִּיל מִמּוֹת:
 11:4 לֹא יוֹעִיל מִהֵנִי שִׁיקְרָא בְּיוֹמָא דְרוּגְזָא וְצַדִּיקָתָא מִפְּלִטָא מִן מוֹתָא בִּישְׁתָּא:
 11:4 Riches do not profit in the day of wrath, But righteousness delivers from death.
- 11:5 צַדִּיקַת תְּמִים תִּיֶשֶׁר דְּרָכּוֹ וְבִרְשָׁעָתּוֹ יִפֹּל רָשָׁע:
 11:5 צַדִּיקָתָא דְתִמְיָמָא תִתְרִיץ אוֹרְחִיהָ וּבִרְשָׁעִיהָ נָפִיל רָשִׁיעָא:
 11:5 The righteousness of the blameless will smooth his way, But the wicked will fall by his own wickedness.
- 11:6 צַדִּיקַת יִשְׂרָאֵל תִּצִּילֶם וּבְהִנֹּת בִּגְדֵיהֶם יִלְכְּדוּ:
 11:6 צַדִּיקָתָא דְתַרְיָצִי תַפְצִיאֻנוּן וּבּוֹזִי בְשִׁלּוּמִיהוֹן מִתְאַחֲדִין:
 11:6 The righteousness of the upright will deliver them, But the treacherous will be caught by *their own* greed.
- 11:7 בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֵּאבֵד תִּקְוָה וְתוֹחַלַּת אוֹנִים אֲבָרָה:
 11:7 כַּד מִית גְּבֵרָא רָשִׁיעָא יִתְאַבֵּיד יוֹבִיד סִיבִּרְיָה וְסִיבִּוּרִיָּהוֹן דְּאֵלִין דְּעַבְדִּין
 עוֹלָא עֲאֲתָא תֵּאבֵד יִיבֵד:
 11:7 When a wicked man dies, *his* expectation will perish, And the hope of strong men perishes.
- 11:8 צַדִּיק מִצָּרָה נִחְלָץ וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתּוֹ:
 11:8 צַדִּיקָא מִעַקְתָּא מִשְׁתַּיִיב וְעֹל רָשִׁיעָא חֲלָפוּי עַל חֲלָפוּי בִישׁ תַּחְתּוֹהִי:
 11:8 The righteous is delivered from trouble, But the wicked takes his place.
- 11:9 בִּפֹּה חֲנָף יִשְׁחַת רַעְהוֹ וּבִדְעַת צַדִּיקִים יִחְלָצוּ:
 11:9 בְּפֹם נִיכְלָא מַחְבִּיל חֲבִרְיָה אַרְעִיהָ וְצַדִּיקִי בִידִיעַתְהוֹן מִשְׁתַּזְבִּין:
 11:9 With *his* mouth the godless man destroys his neighbor, But through knowledge the righteous will be delivered.
- 11:10 בְּטוֹב צַדִּיקִים תִּעְלֶץ קִרְיָהּ וּבְאַבְדֹּר רָשָׁעִים רָנָה:
 11:10 בְּטוֹבַתְהוֹן בְּטַבְתְּהוֹן דְּצַדִּיקִי תַחְדִּי תְדוּץ קִרְיַתְהוֹן סְבִיבֵדְנָא דְרָשִׁיעִי
 חֲדוֹאֲתָא:
 11:10 When it goes well with the righteous, the city rejoices, And when the wicked perish, there is joyful shouting.
- 11:11 בְּבִרְכַּת יִשְׂרָאֵל תִּרְוַם קָרְתָּ וּבְפִי רָשָׁעִים תִּהְרָס:
 11:11 בְּבִרְכַּתְהוֹן דְתַרְיָצִי תִתְרוּמַם תַּתְרוּרַם מְדִינַתָּא וּבְפֹמָהוֹן דְרָשִׁיעִי תַתְעַקֵּר:
 11:11 By the blessing of the upright a city is exalted, But by the mouth of the wicked it is torn down.
- 11:12 בּוֹזֵרֵרֵהוּ חֲסֵר־לֵב וְאִישׁ תְּבוֹנוֹת יַחְרִישׁ:
 11:12 דְּשֹׁאֲמִי דְשֵׁט לַחֲבִרְיָה חֲסִיר רַעִיוֹנָא הוּא וְגֵבֵר דְּמַתְבִּיין שְׁתִּיק:
 11:12 He who despises his neighbor lacks sense, But a man of understanding keeps silent.
- 11:13 הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֵּה־סוֹד וְנֶאֱמַן־רוּחַ מִכֶּסֶה דָּבָר:
 11:13 דְּאֲכַל קוֹרְצִי גִלִּי רִזָּא וּדְמַהִימָן בְּרוּחִיהָ מְכַסִּי מַלְתָּא:
 11:13

11:13 He who goes about as a talebearer reveals secrets, But he who is trustworthy conceals a matter.

11:14 בְּאֵין תְּחַבְּלוֹת יִפְלֹעַם וְתִשְׁוֶעָה בְּרֹב יוֹעֵץ:

11:14 בֵּאתֵר דְּלִית מַדְבְּרָנָא נָפַל עִמָּא וּפּוֹרְקָנָא יִיתִי בְּסוּגֵעָא דְּמוֹלְכְנוּתָא
דְּמַלְכְּנוּתָא:

11:14 Where there is no guidance the people fall, But in abundance of counselors there is victory.

11:15 רַעֲיָרוּעַ פִּי־עֶרְבִי זֶר וְשֹׁנֵא תִקְעִים בּוֹטֵחַ:

11:15 בִּישָׁא מִבְּאֵשׁ בְּצַדִּיקָא מִטּוֹל דְּהוּא עֵרִיב חִילוּנָאִי וְשֹׁאֲנִי לְמִילִין לֵאִילִין
דְּסִימֵן סִיבְרִיהוֹן בֵּאלֵהָא:

11:15 He who is guarantor for a stranger will surely suffer for it, But he who hates being a guarantor is secure.

11:16 אִשְׁת־חֵן תִּתְּמֹךְ כְּבוֹד וְעֲרִיצִים יִתְּמְכוּ־עֶשֶׂר:

11:16 אִיתְתָּא חֲסִידְתָּא פִּלְנָא אִיקְרָא וְעִשְׂיָנָא רַהֲטִין בְּתֵר עוֹתְרָא:

11:16 A gracious woman attains honor, And ruthless men attain riches.

11:17 גִּמְלָה נִפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעֹכֵר שְׂאֵרוֹ אֲכַזְרִי:

11:17 פִּרְיעַ טַבְתָּא לְנַפְשִׁיהּ גְּבֵרָא חֲסִידָא וּדְמוּבִיד גּוֹשְׁמִיָּה בֵּאֲכַזְרוּיָא נּוֹכְרִיא:

11:17 The merciful man does himself good, But the cruel man does himself harm.

11:18 רָשָׁע עֹשֶׂה פַעֲלַת־שָׁקֶר וְזֹרַע צָדִיקָה שֹׁכֵר אֶמֶת:

11:18 רַשִׁיעָא עֲבִיד עוֹבְדָא דְּשִׁיקְרָא וְדִזְרִיעַ לְצַדִּיקָתָא קוֹשְׁטָא הוּא אַגְרִיָּה:

11:18 The wicked earns deceptive wages, But he who sows righteousness gets a true reward.

11:19 כִּן־צָדִיקָה לְחַיִּים וּמְרִדָּהּ רָעָה לְמוֹתוֹ:

11:19 הֵיכְנָא מֵאן דְּעֲבִיד צַדִּיקָתָא לַחֲיַי נְטִיר וּדְרִדִּיף בִּישְׁתָּא נְטִיר לְמוֹתָא:

11:19 He who is steadfast in righteousness will attain to life, And he who pursues evil will bring about his own death.

11:20 תוֹעֵבֶת יְהוָה עֲקֹשִׁי־לֵב וְרָצוֹנוֹ תַמְיָמִי דָּרָךְ:

11:20 מִרְחִיק אֱלֹהָא לְעֻקְמִי לִיבָא וְצַבִּי בֵּאִילִין דְּתַמְיָמִין בֵּאוּרַחְתְּהוֹן:

11:20 The perverse in heart are an abomination to the LORD, But the blameless in their walk are His delight.

11:21 יָד לַיָּד לֹא־יִנָּקֶה רָע וְזֹרַע צַדִּיקִים נִמְלֵט:

11:21 דְּמוֹשִׁיט אִידִיָּה עַל חֲבֵרִיָּה לֹא מִזְדַּכִּי מִן בִּישְׁתָּא וְזֹרַעַ דְּצַדִּיקִי

מִתְפְּרִיק:

11:21 Assuredly, the evil man will not go unpunished, But the descendants of the righteous will be delivered.

11:22 גִּזְם זָהָב בְּאָף חֲזִיר אִשָּׁה יָפָה וְסָרְתָּ טַעַם:

11:22 קִדְשֵׁי דְּדֵהָבָא בְּנַחֲרֵי דְּחֲזִירְתָּא הֵיכְנָא אִיתְתָּא שְׁפִירְתָּא וְטִרִידָא וְסִרִּי

טַעְמָא:

11:22 As a ring of gold in a swine's snout So is a beautiful woman who lacks discretion.

11:23 תַּאֲוַת צַדִּיקִים אֶךְ־טוֹב תִּקְוַת רָשָׁעִים עֲבָרָה:

11:23 רַגְנַת צַדִּיקִי בְּטַבְתָּא וְסִיבּוּרָא דְּרַשִׁיעֵי בְּרוּגְזָא:

11:23 The desire of the righteous is only good, But the expectation of the wicked is wrath.

11:24 יֵשׁ מְפַזֵּר וְנוֹסֵף עוֹד וְחוֹשֵׁף מִיֵּשֶׁר אֶךְ־לְמַחְסוֹר:

11:24 אִית דְּמַפְזִיר דְּפִרִיד וּמוֹסִיף טוֹב וְחוֹסִיר וְחוֹשֵׁף מִתְרִיצוֹתָא חוֹסְרָנָא לִיה:

11:24 There is one who scatters, and yet increases all the more, And there is one who withholds what is justly due, and yet it results only in want.

- 11:25 נֶפֶשׁ-בְּרָכָה תִּדְּשֵׁן וּמִרְוֶה גַם-הוּא יִוְרָא:
11:25 נֶפֶשׂא בְּרִיכוּתָא דְּבִרְכַּתָּא תִּדְהֵן וּמִן דְּמִלִּיף אוּף הוּא מִלִּיף יִלִּיף:
11:25 The generous man will be prosperous, And he who waters will himself be watered.
- 11:26 מִנֵּעַ בֶּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר:
11:26 מֵאן דְּמִנֵּעַ דְּכֹאֵלָא בְּעִיבוּרָא בְּאוֹלְצִנָא נִשְׁבַּקִין נִשְׁבַּקוּנִיָּה לְבַעִיל-דְּבִבּוּי
וּבִרְכַּתָּא תִּהְיֵא לְאִינִשֵּׁין דְּמִזְבְּנִין לְאִינָא דְּמִזְבִּין:
11:26 He who withholds grain, the people will curse him, But blessing will be on the head of him who sells it.
- 11:27 שֹׁחֵר טוֹב יִבְקֹשׁ רָצוֹן וְדֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֲנוּ:
11:27 דְּמִקְדָּם טַבְתָּא יִבְעִי צְבִינָא וְדִבְעִי וְתַבְעִי בִישְׁתָּא אַתִּיא עִלּוּי:
11:27 He who diligently seeks good seeks favor, But he who seeks evil, evil will come to him.
- 11:28 בּוֹטֵחַ בְּעֶשְׂרוֹ הוּא יִפֹּל וְכַעֲלָה צְדִיקִים יִפְרָחוּ:
11:28 דְּמַסְבֵּר בְּעוֹתֵרִיָּה הוּא נִפֹּל וְאִיךְ טְרַפָּא צְדִיקִי מִפְּרָחִין:
11:28 He who trusts in his riches will fall, But the righteous will flourish like the green leaf.
- 11:29 עוֹכֵר בֵּיתוֹ יִנְחַל-רוּחַ וְעֹבֵד אוֹיֵל לְחֶכֶם-לֵב:
11:29 עֹכֵר בֵּיתִיהָ יִרֵת רוּחָא פַּחְתָּא וְעֹבְדָא סִיכְלָא יִהְיִב לְחִמָּא לְחַכְמִי:
11:29 He who troubles his own house will inherit wind, And the foolish will be servant to the wisehearted.
- 11:30 פְּרִי-צְדִיק עֵץ חַיִּים וְלֶקַח נִפְשׁוֹת חָכָם:
11:30 פִּירוּי דְּצְדִיקִי אִילָנָא דְּחַיִּי וּמִקְבֵּלָא וּמִקְבֵּלָנָא נִפְשִׁיָּה חֲכַמְתָּא רִיעִיתָא:
11:30 The fruit of the righteous is a tree of life, And he who is wise wins souls.
- 11:31 הֵן צְדִיק בְּאֶרֶץ יִשְׁלָם אֵף כִּי-רָשָׁע וְחוֹטֵא:
11:31 בְּקוֹשְׁטָא צְדִיקָא בְּאַרְעָא מִתְחַסִּין וְרִשְׁעִי וְחוֹטְאִי סִיפִין מִן אַרְעָא:
11:31 If the righteous will be rewarded in the earth, How much more the wicked and the sinner!
- 12:1 אֱהָב מוֹסֵר אֶהָב דַּעַת וְשֹׂנֵא תוֹכַחַת בֹּעֵר:
12:1 מֵאן דְּרַחֲמִים מִרְדּוּתָא רַחֲמִים יִדְעֵתָא וְסִנֵּי מַכְסְנוּתָא בּוֹרָא הוּא:
12:1 Whoever loves discipline loves knowledge, But he who hates reproof is stupid.
- 12:2 טוֹב יִפִּיק רָצוֹן מִיְהוָה וְאִישׁ מִזְמוֹת יִרְשִׁיעַ:
12:2 טַב מֵאן דְּמִקְבֵּל רְעוּתָא מֵאַלְהָא וְגִבְרָא רִשְׁעָא רִישְׁעָא רְעִיעָא תִּרְעִיתִיהָ:
12:2 A good man will obtain favor from the LORD, But He will condemn a man who devises evil.
- 12:3 לֹא-יִכּוֹן אָדָם בְּרָשָׁע וְשָׂרָשׁ צְדִיקִים בְּלִי-מוֹט:
12:3 לֹא נִתְקַן בְּרִנְשָׁא בְּרָשָׁעָא וְעַקְרִיהוֹן דְּצְדִיקִי לֹא נִזּוּעַ:
12:3 A man will not be established by wickedness, But the root of the righteous will not be moved.
- 12:4 אִשְׁתְּ-חֵיל עֲטֶרֶת בַּעֲלָהּ וּכְרָקָב בַּעֲצָמוֹתָיו מִבִּישָׁה:
12:4 אִיתָתָא כְּשִׁירָתָא כְּלִילָא דְּגִבְרָא לְבַעֲלָהּ וְאִינְתָתָא בִישְׁתָּא הִיךְ בְּלִישִׁיתָא
מִלְטִיתָא בְּקִיסָא הִיכְנָא מִיִּיבְרָא מִיִּיבְרָא גְרַמִּיהוֹן דְּגִבְרָא:
12:4 An excellent wife is the crown of her husband, But she who shames him is like rottenness in his bones.
- 12:5 מַחְשְׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט תַּחְבֵּלוֹת רָשָׁעִים מִרְמָה:
12:5 מַחְשְׁבֵתְהוֹן דְּצְדִיקִי דִּינָא מִדְּבִרְנוּתָא דְּרִשְׁעִי רַמְיוּתָא:
12:5 The thoughts of the righteous are just, But the counsels of the wicked are deceitful.

- 12:6 דְּבַרֵּי רָשָׁעִים אֲרֻב־דָּם וּפִי יִשְׁלַם:
12:6 מִלִּי דְרָשִׁיעִי כִמְנִין לְדָמָא וּפּוֹמָהוֹן דְּחָרִיצִי מִצְפִּי מִצְפִּי לַהּוֹן:
12:6 The words of the wicked lie in wait for blood, But the mouth of the upright will deliver them.
- 12:7 הַפֹּךְ רָשָׁעִים וְאִינָם וּבֵית צַדִּיקִים יַעֲמֹד:
12:7 נִתְהַפְכוֹן רָשִׁיעִי וְלֹא נִשְׁתַּכְּחוֹן וּבֵיתָהוֹן דְּצַדִּיקִי יָקוּם:
12:7 The wicked are overthrown and are no more, But the house of the righteous will stand.
- 12:8 לְפִי־שְׂכָלוֹ יִהְיֶה־אִישׁ וְנַעֲוֶה־לֵב יִהְיֶה לְבוֹז:
12:8 גְּבֵרָא מִשְׁתַּבְּחָא לְפֻם סוֹכְלָתְנוּתִיה וּחְסִיר רַעִיוֹנָא יִהְיֶה לְשִׁטּוּתָא:
12:8 A man will be praised according to his insight, But one of perverse mind will be despised.
- 12:9 טוֹב נִקְלָה וְעַבְד לֹא מִמְתַּכְּבֵּד וְחָסֵר־לֶחֶם:
12:9 טַב הוּא דְלִילָא זְלִילָא וְעַבִּיד אִיהוּ מִן הוּוִי דְּמִיתִיקַר וּחְסִיר לַחְמָא:
12:9 Better is he who is lightly esteemed and has a servant Than he who honors himself and lacks bread.
- 12:10 יוֹדַע צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רָשָׁעִים אֶכְזָרִי:
12:10 יָדִיעַ צַדִּיקָא נַפְשָׁא דְּבַעִירִיה וְרַחֲמִיהוֹן דְּרָשִׁיעִי לְכֹזְרִיוֹתָא נְכֹזְרִיוֹתָא:
12:10 A righteous man has regard for the life of his animal, But *even* the compassion of the wicked is cruel.
- 12:11 עֶבֶד אֲדָמָתּוֹ יִשְׁבַּע־לֶחֶם וּמִרְהָף רִיקִים חֶסֶר־לֵב:
12:11 דְּפַלִּיחַ בְּאַרְעִיה יִשְׁבַּע לַחְמָא וּדְרַדִּיף בְּתַר סְרִיקוּתָא חֶסֶר רַעִיוֹנָא הוּא:
12:11 He who tills his land will have plenty of bread, But he who pursues worthless *things* lacks sense.
- 12:12 חָמֵד רָשָׁע מִצּוֹד רָעִים וְשָׂרֵשׁ צַדִּיקִים יִתֵּן:
12:12 רַאֲיָנָא רָשִׁיעָא מִצְדָּתָא מִצְדָּתָא בִּישָׂא וְעִיקְרִיהוֹן דְּצַדִּיקִי נְתִיקִים:
12:12 The wicked man desires the booty of evil men, But the root of the righteous yields *fruit*.
- 12:13 בְּפִשְׁעֵי שְׁפָתַיִם מוֹקֵשׁ רָע וַיֵּצֵא מִצָּרָה צַדִּיק:
12:13 בְּחֹבְתָא דְּשִׁפּוּתָא מִתְקִיל בִּישָׂא וּפְלִיט צַדִּיקָא מִן עֻקְתָּא:
12:13 An evil man is ensnared by the transgression of his lips, But the righteous will escape from trouble.
- 12:14 מִפְּרִי פִי־אִישׁ יִשְׂבַּע־טוֹב וּגְמוּל יְדֵי־אָדָם (יָשׁוּב) [נָשִׁיב] לֹא:
12:14 גְּבֵרָא מִפְּרִי פּוֹמִיָּה נִשְׂבַּע טַבְתָּא לְכָל בֶּרֶשׁ הֵיךְ עוֹבֵד אִידוּי מִתְפְּרִיעַ:
12:14 A man will be satisfied with good by the fruit of his words, And the deeds of a man's hands will return to him.
- 12:15 דֶּרֶךְ אֹוִיל יֵשֶׁר בְּעֵינָיו וְשֹׁמֵעַ לְעֵצָה חָכָם:
12:15 אֹורְחָא דְּסִיכְלָא תִרְיָצָא בְּאַפּוּי וּדְשִׁמִּיעַ לְעֵצָתָא חֲכִימָא הוּא:
12:15 The way of a fool is right in his own eyes, But a wise man is he who listens to counsel.
- 12:16 אֹוִיל בְּיוֹם יוֹדַע פְּעֻסוֹ וְכֹסֶה קָלוֹן עָרוֹם:
12:16 שְׁטִיא בְּדִיומִיָּה בֶּר יוֹמִיָּה מוֹדַע רוֹגְזִיָּה וְעִרְיָמָא מְכֹסִי צַעֲרִיָּה:
12:16 A fool's anger is known at once, But a prudent man conceals dishonor.
- 12:17 יָפִיחַ אֱמוּנָה יִגִּיד צֶדֶק וְעַד שְׁקָרִים מִרְמָה:
12:17 מֵאֵן דְּמִסְהִיד הֵימְנוּתָא מִתְנִי צִדְקָתָא צִדְקוּתָא וּמִסְהִיד כְּדַבּוּתָא סִיְהִדָּא
12:17 דְּשִׁיקְרָא וּסְהִדָּא דְּשִׁיקְרָא רְמָאָה הוּא:
12:17 He who speaks truth tells what is right, But a false witness, deceit.
- 12:18 יֵשׁ בּוֹטָה כְּמִדְקָרוֹת חָרֵב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מִרְפָּא:

- 12:18 אית אמרין ספסירא דגשמא דגשא ולישנא דחכימי מסי:
12:18 There is one who speaks rashly like the thrusts of a sword, But the tongue of the wise brings healing.
- 12:19 שפתי־אמת תכון לעד ועד־אֲרֻנֶיָּה לִשְׁוֹן שֶׁקֶר:
12:19 שפוטא דקושטא תקנן עלמא וסהדא מסתרהב בלישנא דשקרא:
12:19 Truthful lips will be established forever, But a lying tongue is only for a moment.
- 12:20 מִרְמָה בְּלִב־חֲרָשֵׁי רָע וְלִיעֲצֵי שָׁלוֹם שְׂמִיחָה:
12:20 רמיותא בלביהון דאלין דחשלין בישתא ודיעצין שלמא חרוותא תהוי:
12:20 Deceit is in the heart of those who devise evil, But counselors of peace have joy.
- 12:21 לֹא־יֵאָנֶה לְצַדִּיק כָּל־אֵוָן וְרָשָׁעִים מָלְאוּ רָע:
12:21 לא שפיר לצדיקא כל מידעם רעאתא דעאתא ורשיעין מליין בישתא:
12:21 No harm befalls the righteous, But the wicked are filled with trouble.
- 12:22 תוֹעֵבֶת יְהוָה שְׁפִת־שֶׁקֶר וְעֹשֵׂי אֱמוּנָה רְצוֹנוֹ:
12:22 מרחקא דאלהא שפוטת שיקרא ודעבדין הימנותא מתרעי:
12:22 Lying lips are an abomination to the LORD, But those who deal faithfully are His delight.
- 12:23 אָדָם עָרוֹם כֶּסֶה דַּעַת וְלֵב כָּסִילִים יִקְרָא אִוֶּלֶת:
12:23 בר־נש מכסת ערימתא ערימא מכסה ידיעתא ולביהון דסיכליא יסגי סאני ידיעתא:
12:23 A prudent man conceals knowledge, But the heart of fools proclaims folly.
- 12:24 יֶד־חַרוּצִים תִּמְשֹׁל וְרִמְיָה תִּהְיֶה לְמָס:
12:24 אידא דתקיפי תשלט ורמאי יהון למכאתא למסא:
12:24 The hand of the diligent will rule, But the slack *hand* will be put to forced labor.
- 12:25 דָּאֲנָה בְּלִב־אִישׁ יִשְׁחָנָה וְדָבָר טוֹב יִשְׂמַחֶנָּה:
12:25 מילתא דחילתא בליביה דגברא מדחלתא ומילתא טבתא מחדיא לה:
12:25 Anxiety in a man's heart weighs it down, But a good word makes it glad.
- 12:26 יֹתֵר מִרְעֵהוּ צַדִּיק וְדֶרֶךְ רָשָׁעִים תַּתְּעֶם:
12:26 טב מחבריה צדיקא ואורחתהון דרשיעי מתעיא להון:
12:26 The righteous is a guide to his neighbor, But the way of the wicked leads them astray.
- 12:27 לֹא־יִתְחַדֵּךְ רִמְיָה צִידוֹ וְהוֹן־אָדָם יִקַּר תְּרוּיָן:
12:27 לא נסתקבל צידא לגברא נכילא ומוליה ומזליה דבר־נש דהבא יקרא:
12:27 A lazy man does not roast his prey, But the precious possession of a man *is* diligence.
- 12:28 בְּאֶרֶח־צִדְקָה חַיִּים וְדֶרֶךְ נְתִיבָה אֵל־מוֹת:
12:28 באורח דצדקתא חיי ואורחא דאכתנא דאבתנא למותא:
12:28 In the way of righteousness is life, And in *its* pathway there is no death.
- 13:1 בֶּן־חָכָם מוֹסֵר אֵב וְלֵץ לֹא־שָׁמַע גְּעֵרָה:
13:1 ברא חכימא מקבל מרדותא דאבא וברא ממיקנא לא מקבל בעתא:
13:1 A wise son *accepts* his father's discipline, But a scoffer does not listen to rebuke.
- 13:2 מִפְּרֵי פִי־אִישׁ יֹאכֵל טוֹב וְנַפְשׁ בִּגְדִים חָמָס:
13:2 גברא מן פרי פומיה נשבע טבתא ונפשיהון דבזוזי תתחטף:
13:2 From the fruit of a man's mouth he enjoys good, But the desire of the treacherous is violence.

- 13:3 נָצַר פִּיּוֹ שְׁמֵר נַפְשׁוֹ פֶּשֶׁק שְׁפָתָיו מִחֲתָה-לוֹ:
 13:3 דנטיר פומיה מזדהר בנפשיה ודפתיה שפוטיה סיגושיניא שציא אית ליה:
 13:3 The one who guards his mouth preserves his life; The one who opens wide his lips comes to ruin.
- 13:4 מִתְאַוֶּה וְאֵין נַפְשׁוֹ עֲצָל וְנַפֶּשׁ חֲרָצִים תִּדְרֹשׁ:
 13:4 מתרגוג נפשיה דערטילא דעטלא מידעם ולא מייתי לה ונפשיהון
 דתקיפי תרהו:
 13:4 The soul of the sluggard craves and *gets* nothing, But the soul of the diligent is made fat.
- 13:5 דְּבַר-שָׁקֶר יִשְׁנָא צַדִּיק וְרָשָׁע יִבְאִישׁ וַיִּחְפֹּר:
 13:5 מילתא דשיקרא שנא צדיקא ורשיעא נבהת ונחפר:
 13:5 A righteous man hates falsehood, But a wicked man acts disgustingly and shamefully.
- 13:6 צְדָקָה תִּצָּר תִּסְדֹּרֶךָ וְרָשָׁעָה תִּסְלָף חַטָּאת:
 13:6 צדקתא תנטור לאילין דתמימין באורחתהון ורשיעא מטלטל בחטוהי:
 13:6 Righteousness guards the one whose way is blameless, But wickedness subverts the sinner.
- 13:7 יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאֵין כָּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב:
 13:7 אית מתעטר דמעטר נפשיה ולית לה מידעם וממסכן נפשיה ומולא
 ומזליה סגיעא:
 13:7 There is one who pretends to be rich, but has nothing; *Another* pretends to be poor, but has great wealth.
- 13:8 כֹּפֶר נַפְשׁ-אִישׁ עֲשֶׂרוּ וְרֹשׁ לֹא-שָׁמַע גְּעֵרָה:
 13:8 אית ליה פורקנא דנפשיה לגברא עותריה ומסכנא לא מקבל בעתא:
 13:8 The ransom of a man's life is his wealth, But the poor hears no rebuke.
- 13:9 אוֹר-צַדִּיקִים יִשְׂמַח וְנֵר רָשָׁעִים יִדְעָךְ:
 13:9 נהורא נוהרא דצדיקי נירוון נרוז ושרגא דרשיעי נדעך:
 13:9 The light of the righteous rejoices, But the lamp of the wicked goes out.
- 13:10 רֶק-בִּזְדוֹן יִתֵּן מִצָּה וְאַתְּ-נוֹעָצִים חֲכָמָה:
 13:10 לחוד בזדנותא אתנא מצותא ואלין דמתמלכין חכימי אינון:
 13:10 Through insolence comes nothing but strife, But wisdom is with those who receive counsel.
- 13:11 הוֹן מֵהֶבֶל יִמָּעַט וְקִבֵּץ עַל-יַד יִרְבֶּה:
 13:11 ממונא מזלא מן עילא דרמיותא דמריה יזעיר ודמכנש ויהב למסכניא
 יסגי ממוניה:
 13:11 Wealth *obtained* by fraud dwindles, But the one who gathers by labor increases *it*.
- 13:12 תּוֹחֲלֵת מִמְּשָׁכָה מִחֲלָה-לֵב וְעֵץ חַיִּים תְּאֻוָּה בָּאָה:
 13:12 טב מן דמשכי דמשדי למעדריה מן דתלי בסיברא ואילנא דחיי ריגתא
 מייתי:
 13:12 Hope deferred makes the heart sick, But desire fulfilled is a tree of life.
- 13:13 בִּזְ לְדַבֵּר יִחָבֵל לוֹ וִירָא מִצְוָה הוּא יִשְׁלָם:
 13:13 דאבזי דבאזי על מילתא ניתחבל מינה ודדחיל מן פוקדנא משתלם
 שבתא:
 13:13 The one who despises the word will be in debt to it, But the one who fears the commandment will be rewarded.

13:14 תֹּרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמְּקָשֵׁי מוֹת:
13:14 נִימוּסֵת נִימוּסָא דַּחְכִּימָא מְבוּעָא דַּחֵי לַמַּסְטִי מִפְּחָא דַּמוּתָא:
13:14 The teaching of the wise is a fountain of life, To turn aside from the snares of death.

13:15 שְׂכָל־טוֹב יִתְּנֶה וְדֶרֶךְ בְּגֵדִים אֵיתָן:
13:15 שִׁיכְלָא טְבָא יְהִיב חִיסְדָא וְאַרְחָא דַּתְקִיפִי בְּזוּיִי בְּזוּיִי תִיבֵד:
13:15 Good understanding produces favor, But the way of the treacherous is hard.

13:16 כָּל־עֲרוֹם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת וְכָסִיל יִפְרֹשׁ אֹלֶת:
13:16 כָּל עֲרִימָתָא עֲבִידְתִּיהָ מַדְעַת מַדְעַתָּא וְסִיכְלָא פִּרִּישׁ פִּרִּישׁ לִיה
לְשִׁטּוּתָא:
13:16 Every prudent man acts with knowledge, But a fool displays folly.

13:17 מִלְּאֲדָרָא רָשָׁע יִפֹּל בְּרַע וְצִיר אֲמוּנִים מִרְפָּא:
13:17 שְׁלִיחָא רָשִׁיעָא בִּישָׂא נָפִיל בְּבִישְׁתָּא וְאַיְזְגָרָא מִדֵּימְנָא אֲסִיָּא הוּא:
13:17 A wicked messenger falls into adversity, But a faithful envoy brings healing.

13:18 רִישׁ וְקָלוֹן פּוֹרַע מוֹסֵר וְשׁוֹמֵר תּוֹכַחַת יִכְבֹּד:
13:18 מַסְכִּינָא וּמָאן דֹּאִית לִיה צַעֲרָא מִרִּישׁ מִרְדּוּתָא וּדְמִיזְדָּהָר בְּמַכְסְנוּתָא
מִתִּיקָר:
13:18 Poverty and shame will come to him who neglects discipline, But he who regards reproof will be honored.

13:19 תַּאֲוָה נִהְיָה תַּעֲרַב לְנַפְשׁ וְתוֹעֵבַת כְּסִילִים סוֹר מֵרַע:
13:19 רִיגְתָּא דֹּאִית דִּיאִיא תְּבַסֵּם נַפְשָׁא וּמִרְחַקְתָּא דְּסִיכְלִי פִּרִּיקְתָּא מִן
יִרְיעַתָּא יִדְיעַתָּא:
13:19 Desire realized is sweet to the soul, But it is an abomination to fools to turn away from evil.

13:20 (הַלּוֹךְ) [וְהוֹלֵךְ] אֶת־חַכְמָיִם (וְחָכָם) [וְיָחָם] וְרַעְיָה כְּסִילִים יִרְעֶה:
13:20 דְּמַהֲכֵלְךְ דְּמַהֲלִיךְ עִם חַכְמָיִם נִתְחַכֵּם וּדְמַחְבֵּר עִם סִיכְלִי נִבְאֵשׁ לִיה:
13:20 He who walks with wise men will be wise, But the companion of fools will suffer harm.

13:21 חַטָּאִים תִּרְדֹּף רָעָה וְאַתְּ־צַדִּיקִים יִשְׁלֵם־טוֹב:
13:21 לַחַטָּאִי תִרְדֹּף בִּישְׁתָּא וְצַדִּיקִי יִשְׁתַּלְמֹן טְבָתָּא:
13:21 Adversity pursues sinners, But the righteous will be rewarded with prosperity.

13:22 טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי־בָנִים וְצִפּוֹן לְצַדִּיק חֵיל חוֹטָא:
13:22 גְּבִרָא טְבָא מִרִּית מוֹרִית לְבָנִי בְּנוֹי וּמִתְנַטֵּיר לְצַדִּיקִי עוֹתֵרָא דַּחֲטָאִי:
13:22 A good man leaves an inheritance to his children's children, And the wealth of the sinner is stored up for the righteous.

13:23 רַב־אֶכֶל נִיר רָאשִׁים וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט:
13:23 סְגִיעוֹת עִיבּוּרָא חֲקִיל מַסְכִּינָא וְאִית חֲקִיל דְּמַסִּיף בְּדִלָּא פִּלִּיחַ
כַּהֲלַכְתִּיהָ: רַבָּא אֲכִיל אֲרַע מַסְכִּינָא וְאִית גְּבִרָא מִתְנַגִּיד בְּלֹא דִינָא
13:23 Abundant food is in the fallow ground of the poor, But it is swept away by injustice.

13:24 חוֹשֶׁךְ שְׁבִטוֹ שׁוֹנֵא בְּנוֹ וְאַהֲבֹו שְׁחָרָו מוֹסֵר:
13:24 דַּחֲשִׁיךְ שְׁבִטָּה סְנִי בְּרִיה וּדְרַחִים לִיה מְקַדִּים לִיה מִרְדּוּתָּא:
13:24 He who withholds his rod hates his son, But he who loves him disciplines him diligently.

13:25 צַדִּיק אֲכִיל לְשִׁבְעָה נַפְשׁוֹ וּבָטָן רָשָׁעִים תִּחְסֹר: פ

- 13:25 צדיקא אכיל ושבעא נפשיה וכריסא דרשיעי תחסר:
13:25 The righteous has enough to satisfy his appetite, But the stomach of the wicked is in need.
- 14:1 חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו:
14:1 חכימתא בנשיא משכללא בנייא ביתה ושטיחא בידהא תפגרינה עקרא לה:
14:1 The wise woman builds her house, But the foolish tears it down with her own hands.
- 14:2 הולך בישרו ירא יהוה ונלזז דרכיו בזהו:
14:2 דמהלך בתריצותא דחיל מן אלהא ודעשיק באורחתיה שאט ליה:
14:2 He who walks in his uprightness fears the LORD, But he who is devious in his ways despises Him.
- 14:3 בפֿי־אִוִּיל חֶטֶר גָּאוֹה וּשְׁפִתֵי חֲכָמִים תִּשְׁמוֹרָם:
14:3 בפומיה דשטיא זקתא וצערא ושפותהון דחכימי ינטרונון:
14:3 In the mouth of the foolish is a rod for *his* back, But the lips of the wise will protect them.
- 14:4 בֵּאֵין אֲלֵפִים אֲבוֹס בֶּר וְרֵב־תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר:
14:4 דלית תורין דכין ארוותא וסוגעיא דעללתא בחיוליה בחייליה דתורא:
14:4 Where no oxen are, the manger is clean, But much revenue *comes* by the strength of the ox.
- 14:5 עַד אֲמוּנִים לֹא יִכְזֹב וַיִּפִּיחַ פִּזְבִּים עַד שֶׁקֶר:
14:5 סהדא מהימנא לא מכדב ודמליל כדבותא סהדא ריגלא דגלא הוא:
14:5 A trustworthy witness will not lie, But a false witness utters lies.
- 14:6 בִּקְשֵׁ-לֵץ חֲכֻמָּה וְאֵין וְדַעַת לִנְבוֹן נִקְל:
14:6 בעי ממיקנא חכמתא ולית וידענא וידיעתא למאן דמתביין זלילא:
14:6 A scoffer seeks wisdom and *finds* none, But knowledge is easy to one who has understanding.
- 14:7 לֵךְ מִנֶּגֶד לְאִישׁ כֶּסֶל וּבִלְיָדַעַת שְׁפִתֵי־דַעַת:
14:7 איזיל באורח אחריתא מן־קדם סיכלא דלית בשפותיה ידיעתא:
14:7 Leave the presence of a fool, Or you will not discern words of knowledge.
- 14:8 חֲכֻמַּת עָרוֹם הִבִּין דְּרָכּוֹ וְאַוְלֵת פְּסִילִים מִרְמָה:
14:8 חכמתא דערימא ביונא דאורחא ענחקא ושטיותא דסיכלי רמיותא:
14:8 The wisdom of the sensible is to understand his way, But the foolishness of fools is deceit.
- 14:9 אֲוִלִּים יִלְיִן אָשֶׁם וּבֵין יִשְׂרָיִם רְצוֹן:
14:9 סכלי מותלין בחטאה וביני וביני תריצי רעותא:
14:9 Fools mock at sin, But among the upright there is good will.
- 14:10 לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נַפְשׁוֹ וּבִשְׂמִיחָתּוֹ לֹא־יִתְעַרֵּב זֶר:
14:10 ליבא ידיע מרירותא דנפשיה ובחרוותיה לא מתערב נוכראה:
14:10 The heart knows its own bitterness, And a stranger does not share its joy.
- 14:11 בֵּית רָשָׁעִים יִשְׁמַד וְאֵהֶל יִשְׂרָיִם יִפְרִיחַ:
14:11 ביתא דרשיעי ישתצי ומשכני דתריצי מפריח:
14:11 The house of the wicked will be destroyed, But the tent of the upright will flourish.
- 14:12 יֵשׁ דֶּרֶךְ יֹשֶׁר לִפְנֵי־אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דְּרָכֵי־מוֹת:
14:12 אית אורחא דסברין ברי־נשא דתריצא היא סופה אורחא דמותא:
14:12 There is a way *which seems* right to a man, But its end is the way of death.

- 14:13 גַּם־בְּשִׂחוֹק יִכָּאֵב־לֵב וְאַחֲרִיתָהּ שִׂמְחָה תִּוְּגֶה:
14:13 אוֹף בְּגִיחָא נִיכָאב לִיבָא וְסוּפָא חֲדוּתָא חִירוּתָא:
14:13 Even in laughter the heart may be in pain, And the end of joy may be grief.
- 14:14 מִדְּרָכָיו יִשְׁבַּע סוּג לֵב וְיִמְעַלּוּ אִישׁ טוֹב:
14:14 מֵאֲוֶרְחָתִיהּ נִישְׁבַּע מִן דְּמִדִּיחַ דְּמִרִּיחַ לִיבָא וְגִבְרָא טָבָא נִישְׁבַּע מִדְּחִלְתִּיהּ:
14:14 The backslider in heart will have his fill of his own ways, But a good man will be satisfied with his.
- 14:15 פָּתִי יֵאֱמִין לְכָל־דְּבָר וְעֵרוֹם יִבִּין לְאֲשֶׁרוֹ:
14:15 שִׁיבְרָא מֵהִימִין לְכָל מִיִּלִּי וְעֵרִימוּתָא מִתְבִּיין לְטוֹבְתִיהּ לְטַבְתִּיהּ:
14:15 The naive believes everything, But the sensible man considers his steps.
- 14:16 חָכָם יֵרָא וְסָר מֵרַע וְכָסִיל מִתְעַבֵּר וּבֹטָח:
14:16 חֲכִימָא דְחִיל וּמִסְטִי מִן בִּישְׁתָּא וְסִיכְלָא מִתְחַלֵּט בְּסַכְלוּתָא וּמִסְבֵּר בֵּה:
14:16 A wise man is cautious and turns away from evil, But a fool is arrogant and careless.
- 14:17 קֶצֶר־אִפִּים יַעֲשֶׂה אֹלֶת וְאִישׁ מְזֻמּוֹת יִשְׁנָא:
14:17 מֵאֵן דְּכִרְיָא רוּחִיהּ מִתְחַשֵּׁב סְטִיא וְסֵאנִי לְגִבְרָא דְאִרְיָא תִרְעִיתִיהּ:
14:17 A quick-tempered man acts foolishly, And a man of evil devices is hated.
- 14:18 נָחֲלוּ פְתָאִים אֹלֶת וְעֵרוֹמִים יִכְתְּרוּ דַּעַת:
14:18 יִרְתִּין שְׁבִרֵי שְׁטִיּוּתָא וְכִלְיָהוֹן דְּעֵרִימֵי יִדְעֵתָא:
14:18 The naive inherit foolishness, But the sensible are crowned with knowledge.
- 14:19 שִׁחוּ רָעִים לִפְנֵי טוֹבִים וְרָשָׁעִים עַל־שַׁעְרֵי צְדִיק:
14:19 נִיפְלִין נָפְלוּ בִישֵׁי קֶדֶם טָבִי וְרָשִׁיעֵי נִתְּנוֹן נִיתּוֹן עַל תִּרְעֵי דְצִדִּיקִי:
14:19 The evil will bow down before the good, And the wicked at the gates of the righteous.
- 14:20 גַּם־לְרַעְהוּ יִשְׁנָא רֶשַׁ וְאַהֲבֵי עֲשִׂיר רַבִּים:
14:20 אוֹף לְחִבְרִיהּ סֵאנִי מִסְכְּנָא וְרַחֲמֵי דַעֲתִירָא סְגִיעִין:
14:20 The poor is hated even by his neighbor, But those who love the rich are many.
- 14:21 בְּזִלְרַעְהוּ חוּטָא וּמְחוֹנֵן (עֲנִיִּים) [עֲנִיִּים] אֲשֶׁרִּיו:
14:21 שְׂאֵט לְחִבְרִיהּ חֲטִיא וּמֵאֵן דִּיהֵב לְמִסְכְּנֵי טוֹבוּהִי:
14:21 He who despises his neighbor sins, But happy is he who is gracious to the poor.
- 14:22 הֲלוֹא־יִתְּעוּ תְּרָשֵׁי רָע וְחָסֵד וְאֱמֶת תְּרָשֵׁי טוֹב:
14:22 הֲלֹא גִיוּלֵי עוּוּלֵי תַעֵן דְּחַשְׁלָן בִּישְׁתָּא וְחָסְדָא וְקוּשְׁטָא דְחַשְׁלִין טָבִין:
14:22 Will they not go astray who devise evil? But kindness and truth will be to those who devise good.
- 14:23 בְּכָל־עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר־שִׁפְתַּיִם אֶךְ־לְמַחְסוֹר:
14:23 בְּכָל מָה מֵאֵן דְּאֶצְפָּה לֶךְ יִהְיִי יוֹתֵרנָא וְשִׁיפּוּתָא יִתִּירָתָא לְחוּסְרָנָא:
14:23 In all labor there is profit, But mere talk leads only to poverty.
- 14:24 עֲטֶרֶת חֲכָמִים עֲשָׂרָם אֹלֶת פְּסִילִים אֹלֶת:
14:24 כְּלִילָא דְחֲכִימֵי עוֹתִרִיהוֹן וְשִׁבְרִיהוֹן וְשִׁבְהוֹרְהוֹן דְּסִיכְלֵי שְׁטִיּוּתְהוֹן:
14:24 The crown of the wise is their riches, But the folly of fools is foolishness.
- 14:25 מִצִּיל נַפְשׁוֹת עַד אֱמֶת וַיִּפֹּחַ כְּזָבִים מִרְמָה:

- 14:25 מפצא נפשתא סהדא דקושטא ודמליל כדבותא רמיא הוא:
14:25 A truthful witness saves lives, But he who utters lies is treacherous.
- 14:26 בִּירְאֵת יְהוָה מִבְּטַח־עַז וְלִבָּנוּי יִהְיֶה מַחְסֶה:
14:26 בדחלתיה דאלהא סברא דעושנא ולבנוי נהוי תיכלון תוכלן:
14:26 In the fear of the LORD there is strong confidence, And his children will have refuge.
- 14:27 יִרְאֵת יְהוָה מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמָּקְשֵׁי מוֹת:
14:27 דחלתיה דאלהא מבועא היא דחיי למסטיי מן פחתא פחא דמותא:
14:27 The fear of the LORD is a fountain of life, That one may avoid the snares of death.
- 14:28 בְּרַב־עַם הִדְרַת־מֶלֶךְ וּבְאַפְס לֵאִם מִחַתַּת רְזוֹן:
14:28 בסוגעא דעמא הדרא דמלכא והיך דבציר עמא מתתבר פרנסא:
14:28 In a multitude of people is a king's glory, But in the dearth of people is a prince's ruin.
- 14:29 אֶרֶךְ אַפִּים רַב־תְּבוּנָה וְקָצֵר־רוּחַ מְרִים אֲנִלֹת:
14:29 מאן דנגידא רוגזיה דנגירא רוחיה סגיא ביוניה ומאן דכריא רוחיה מסגי שטיותא:
14:29 He who is slow to anger has great understanding, But he who is quick-tempered exalts folly.
- 14:30 חַיִּי בְּשָׂרִים לֵב מְרַפָּא וּרְקָב עֲצָמוֹת קִנְיָה:
14:30 דמפליג דמפייג חמתא אסיא הוא לבשריה והיך בלוטיתא מלשיתא בקיסא הכין קנאתא בגרמי:
14:30 A tranquil heart is life to the body, But passion is rottenness to the bones.
- 14:31 עֲשֵׂק־דָּל חֲרָף עֲשֵׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חֲנֹן אֲבִיו:
14:31 דמעשיק למסכנא חיסודא עביד נפשיה ודי מרחם על עולבא עליבא יקריה:
14:31 He who oppresses the poor taunts his Maker, But he who is gracious to the needy honors Him.
- 14:32 בְּרַעְתּוֹ יִדְחָה רָשָׁע וְחֶסֶד בְּמוֹתוֹ צָדִיק:
14:32 בבישותיה מסתחף רשיעא ודתכיל דמאית צדיקא הוא:
14:32 The wicked is thrust down by his wrongdoing, But the righteous has a refuge when he dies.
- 14:33 בְּלֵב גָּבוֹן תִּנּוּחַ חֲכָמָה וּבִקְרָב כְּסִילִים תִּנּוּדַע:
14:33 בליבא דמתבין תשרי חכמתא ובגוהון דסיכלי שטיותא תתידע:
14:33 Wisdom rests in the heart of one who has understanding, But in the hearts of fools it is made known.
- 14:34 צְדָקָה תְּרוֹמֵם־גּוֹי וְחַסֵּד לְאַמִּים חֲטָאת:
14:34 צדקתא תתרורם תרורם אומתא וחיסודי דעמי חטאה:
14:34 Righteousness exalts a nation, But sin is a disgrace to any people.
- 14:35 רְצוֹן־מֶלֶךְ לַעֲבֹד מִשְׁכִּיל וְעִבְרָתוֹ תִּהְיֶה מִבִּישׁ:
14:35 רעותיה דמלכא בעבדא סוכלתנותא סוכלתנא ובחוסרניה ובסורחניה יבהתון:
14:35 The king's favor is toward a servant who acts wisely, But his anger is toward him who acts shamefully.
- 15:1 מַעֲנֶה־רֶךְ יָשׁוּב חֲמָה וּדְבַר־עֶצֶב יַעֲלֶה־אַף:
15:1 מילתא רכיכתא מהפכא חמתא ומילא רעיעתא דעזיזא מעירא מסקא רגוז:
15:1

15:1 A gentle answer turns away wrath, But a harsh word stirs up anger.

15:2 לְשׁוֹן חֲכָמִים תִּיטֵיב דָּעַת וּפִי כְסִילִים יַבִּיעַ אִוֶּלֶת:

15:2 לִישָׁנָא דַּחְכִּימִי מַשְׁפֵּר יִדְעֵתָא פּוֹמָהוֹן דְּסִיכְלִי מַבִּיעַ שְׁטוּתָא:

15:2 The tongue of the wise makes knowledge acceptable, But the mouth of fools spouts folly.

15:3 בְּכָל־מָקוֹם עֵינֵי יְהוָה צְפוֹת רָעִים וּטוֹבִים:

15:3 בְּכָל אַתֵּר עֵינֵי יְיָ חֲמִיין בְּבִישִׁי וּבִטְבִי:

15:3 The eyes of the LORD are in every place, Watching the evil and the good.

15:4 מִרְפָּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים וְסִלְפָּא בָּהּ שֹׁבֵר בְּרוּחַ:

15:4 אִסּוּתָא דְּלִישָׁנָא אִילָנָא דַּחִי הוּא וּדְאכִיל מִפִּירוֹי נִשְׁבַּע:

15:4 A soothing tongue is a tree of life, But perversion in it crushes the spirit.

15:5 אֹוִיל יִנְאָץ מוֹסֵר אָבִיו וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת יַעֲרָם:

15:5 שְׂטִיא מַסְנֵי מַסְלִי מִרְדּוּתָא דַּאֲבִיו וּמִזְדַּהֵר בְּמַכְסְנוּתָא עֲרִימָא הוּא:

15:5 A fool rejects his father's discipline, But he who regards reproof is sensible.

15:6 בֵּית צַדִּיק חֵסֶן רַב וּבֵת בּוֹאֵת רָשָׁע נִעְכָּרֶת:

15:6 בְּבֵיתָא דְּצַדִּיקָא סְגִי חֵילָא וְעַלְלַתְהוֹן דְּרַשִׁיעֵי תַתְּעַכֵּר:

15:6 Great wealth is in the house of the righteous, But trouble is in the income of the wicked.

15:7 שִׁפְתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דָּעַת וְלֵב פְּסִילִים לֹא־כֵן:

15:7 שְׁפּוּתִיה דַּחְכִּימִי מַבְעִין מוֹדַעִין יִדְעֵתָא מְנַדְעָא וּלְבִיהוֹן דְּסִיכְלִי לֹא כֵן:

15:7 The lips of the wise spread knowledge, But the hearts of fools are not so.

15:8 זֶבַח רָשָׁעִים תּוֹעֵבֶת יְהוָה וּתְפִלַּת יֹשְׁרִים רְצוֹנוֹ:

15:8 דְּבַחִיהוֹן דְּרַשִׁיעֵי מִרְחַקְתָּא דַּאֲלֵהָא וּבַצְלוֹתְהוֹן דְּתַרְיָצִי מִתְרַעִי:

15:8 The sacrifice of the wicked is an abomination to the LORD, But the prayer of the upright is His delight.

15:9 תּוֹעֵבֶת יְהוָה דֶּרֶךְ רָשָׁע וּמִרְדֶּף צִדְקָה יֵאָהֵב:

15:9 מִרְחַקָא דַּאֲלֵהָא אֹורְחָא דְּרַשִׁיעֵי וּדְרִדִּיף צִדְקָתָא מִתְרַחַם:

15:9 The way of the wicked is an abomination to the LORD, But He loves one who pursues righteousness.

15:10 מוֹסֵר רָע לְעִזָּב אַרְח שׁוֹנֵא תּוֹכַחַת יָמוּת:

15:10 מִרְדּוּתָא דְּבִישָׁא מַטְעִיא אֹורְחִיה וּמִן דַּסְאֲנִי מַכְסְנוּתָא יָמוּת:

15:10 Grievous punishment is for him who forsakes the way; He who hates reproof will die.

15:11 שְׂאוּל וְאַבְדּוֹן נִגְדוּ יְהוָה אֵף פִּי־לְבוֹת בְּנֵי־אָדָם:

15:11 שְׂאוּל וְאַבְדּוֹנָא קְדָם אֲלֵהָא וְאֵף לִיבָא דְּבִרְ־נִשָּׂא:

15:11 Sheol and Abaddon lie open before the LORD, How much more the hearts of men!

15:12 לֹא יֵאָהֵב־לֵץ הוֹכֵחַ לוֹ אֶל־חֲכָמִים לֹא יֵלֵךְ:

15:12 לֹא רַחִים מִמִּיקְנָא לְמַאן דְּמַכִּיס דְּמַכְסֵן לִיה וּלּוֹת חֲכִימִי לֹא אִזֵּל:

15:12 A scoffer does not love one who reproves him, He will not go to the wise.

15:13 לֵב שִׂמְחָה יִיטֵב פָּנִים וּבְעִצְבַּת־לֵב רוּחַ נִכְאָה:

15:13 לִיבָא דְּחִידָא מַשְׁפִּיר אַפִּין וּבְכִיבָא דְּלִיבָא רוּחָא מִכִּיכְתָּא:

15:13 A joyful heart makes a cheerful face, But when the heart is sad, the spirit is broken.

15:14 לֵב גָּבוֹן יִבְקֹשׁ־דָּעַת (וּפְנִי) [וּפִי] כְּסִילִים יִרְעָה אִוֶּלֶת:

- 15:14 ליבא דמתבין בעי ידיעתא ופומהון דסיכלי ממליל שטיותא:
15:14 The mind of the intelligent seeks knowledge, But the mouth of fools feeds on folly.
- 15:15 כָּל־יְמֵי עָנִי רָעִים וְטוֹב־לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד:
15:15 כל יומי דמסכנא בישין ומאן דטב ליביה משקיא תדירא:
15:15 All the days of the afflicted are bad, But a cheerful heart *has* a continual feast.
- 15:16 טוֹב־מֶעַט בִּירְאַת יְהוָה מְאֻזָּר לֵב וּמְהוּמָה בּוֹ:
15:16 טבא קליל בדחלתא דיי מסומנא דדהבא תורבתא רוורבתא מן סימאתא רברבאתא ועאתא ביה:
15:16 Better is a little with the fear of the LORD Than great treasure and turmoil with it.
- 15:17 טוֹב אֶרְחַת יֶרֶק וְאַהֲבַה־שָׁם מִשּׁוֹר אָבוֹס וְשִׁנְאָה־בּוֹ:
15:17 טבא שירותא דירקא ורחמותא תמן מן תורי מפטימי וסניאותא בסניאתא ביה:
15:17 Better is a dish of vegetables where love is Than a fattened ox *served* with hatred.
- 15:18 אִישׁ חֲמָה יַגְרֶה מְדוֹן וְאֶרֶךְ אַפִּים יִשְׁקִיט רִיב:
15:18 גברא חמתא חמתנא מגרי תגרי ונגיד ונגיר רוחא מרעך חדתא הרתא:
15:18 A hot-tempered man stirs up strife, But the slow to anger calms a dispute.
- 15:19 דֶּרֶךְ עֲצֵל פִּמְשַׁכַּת חֶדֶק וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סִלְלָה:
15:19 אורחתהון דעצלי דעטלי קרצובי וכובי ואורחא דתריצי שפיא:
15:19 The way of the lazy is as a hedge of thorns, But the path of the upright is a highway.
- 15:20 בֶּן חָכָם יִשְׂמַח־אָב וְכֹסִיל אָדָם בּוֹזֶה אִמּוֹ:
15:20 ברא חכימא מחדי לאבוי וסיכלא אינשא מושיט מושיט אימיה:
15:20 A wise son makes a father glad, But a foolish man despises his mother.
- 15:21 אֹולֶת שִׁמְחָה לַחֲסֵר־לֵב וְאִישׁ תְּבוּנָה יִישֶׁר־לֶכֶת:
15:21 שטיותא חדואתא היא לחסיר ליבא וגברא דמתבין תריצת תריצות מהליך:
15:21 Folly is joy to him who lacks sense, But a man of understanding walks straight.
- 15:22 הִפֹּךְ מַחֲשָׁבוֹת בְּאֵין סוֹד וּבְרַב יוֹעֲצִים תִּקּוּם:
15:22 ביטולא בטולא דמחשבתא היך דלית רוא ובסוגעא דאילין דמתמלכין עצתא תקום:
15:22 Without consultation, plans are frustrated, But with many counselors they succeed.
- 15:23 שִׂמְחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה־פִּיו וּדְבַר בְּעֵתוֹ מֶה־טוֹב:
15:23 חדוא לגברא במילתא דפומיה ומילתא בעידניה סגי סיגו טבא:
15:23 A man has joy in an apt answer, And how delightful is a timely word!
- 15:24 אֶרֶץ חַיִּים לְמַעַלָּה לְמַשְׁכִּיל לְמַעַן סוֹר מִשְׁאֹל מָטָה:
15:24 אורחא דחיי מעליא לסוכלתנותא דנסטי מן שיול תחתיא:
15:24 The path of life *leads* upward for the wise That he may keep away from Sheol below.
- 15:25 בֵּית גֵּאִים יִסַּח יְהוָה וְיִצֵּב גְּבוּל אֶלְמָנָה:
15:25 ביתא דגיותניא נסתר אלהא ויעתד תחומא דארמלתא:
15:25 The LORD will tear down the house of the proud, But He will establish the boundary of the widow.

- 15:26 תועבת יהוה מחשבות רע וטהלים אמרי-נעים:
15:26 מרחקא דאלהא מחשבתא בישתא ודכיין מילי בסימותא:
15:26 Evil plans are an abomination to the LORD, But pleasant words are pure.
- 15:27 עכר ביתו בוצע בצע ושונא מתנת יחיה:
15:27 מוכיר מוביד ביתיה מכנש ממון דשקר ודסטר מוהבותא מוהביתא דמגן
15:27 יחיי יחיי:
15:27 He who profits illicitly troubles his own house, But he who hates bribes will live.
- 15:28 לב צדיק יהגה לענות ופי רשעים יביע רעות:
15:28 ליבא דצדיקא דאני ראני בהימנותא ופומהון דרשיעי ניבע מביע בישתא:
15:28 The heart of the righteous ponders how to answer, But the mouth of the wicked pours out evil things.
- 15:29 רחוק יהוה מרשעים ותפלת צדיקים ישמע:
15:29 רחיקא הוא אלהא מן רשיעי וצליתהון דצדיקי ישמע:
15:29 The LORD is far from the wicked, But He hears the prayer of the righteous.
- 15:30 מאור-עינים ישמח-לב שמועה טובה תדשן-עצם:
15:30 נהורא דעיני מחדי ליבא שמועתא שומעתא טבא מדהנא גרמא:
15:30 Bright eyes gladden the heart; Good news puts fat on the bones.
- 15:31 און שמעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין:
15:31 אודנא דשמעא מכסנותא דחיי בינת חכימי תיבית תיבות:
15:31 He whose ear listens to the life-giving reproof Will dwell among the wise.
- 15:32 פורע מוסר מואס נפשו ושומע תוכחת קונה לב:
15:32 מרוש מריש מרדותא מסלי נפשיה ודשמיע מכסנותא דחיי קני חכמתא:
15:32 He who neglects discipline despises himself, But he who listens to reproof acquires understanding.
- 15:33 יראת יהוה מוסר חכמה ולפני כבוד ענוה:
15:33 דחלתא דאלהא מרדותא וחכמתא ומאן דמתיקר ליהוי עינוון:
15:33 The fear of the LORD is the instruction for wisdom, And before honor comes humility.
- 16:1 לאדם מערכי-לב ומיהוה מענה לשון:
16:1 לבר-נש תרעותא תרעיתא דליבא ומן-קדם אלהא ממלא ממללא
16:1 דלישנא:
16:1 The plans of the heart belong to man, But the answer of the tongue is from the LORD.
- 16:2 כל-דרך-איש זך בעיניו ותכן רוחות יהוה:
16:2 כולהון אורחתיה דגברא דכיין בעיניו ואלהא מתקן אורחתיה:
16:2 All the ways of a man are clean in his own sight, But the LORD weighs the motives.
- 16:3 גל אל-יהוה מעשיך ויכנו מחשבתך:
16:3 גלי לאלהא טוב עובדיך ומתקן מחשבתך:
16:3 Commit your works to the LORD And your plans will be established.
- 16:4 כל פעל יהוה למענהו וגם-רשע ליום רעה:
16:4 כולהון עובדא דאלהא לאילין דמשתמעין ליה ורשיעא נשיר ליומא
16:4 בישא:

16:4 The LORD has made everything for its own purpose, Even the wicked for the day of evil.

16:5 תועבת יהוה כל־גְבוּה־לֵב יָד לִיד לא ינקה:

16:5 מרחקתיה דאלהא כל דסריב דרם ליביה מן בישתא לא נידכי:

16:5 Everyone who is proud in heart is an abomination to the LORD; Assuredly, he will not be unpunished.

16:6 בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכָּפֵר עוֹן וּבִירְאַת יְהוָה סוּר מִרָע:

16:6 בטיבותא וקושטא מתכפר סורחנא ודחלתיה דאלהא מיסתיא מסטי מן

בישתא:

16:6 By lovingkindness and truth iniquity is atoned for, And by the fear of the LORD one keeps away from evil.

16:7 בְּרָצוֹת יְהוָה דְּרָכֵי־אִישׁ גַּם־אֹיְבָיו יִשְׁלָם אֹתוֹ:

16:7 כד יתרעי אלהא באורחתיה דגברא אוף לבעלי־דבבוהי נשלים עימיה:

16:7 When a man's ways are pleasing to the LORD, He makes even his enemies to be at peace with him.

16:8 טוֹב־מֶעַט בְּצַדִּיקָה מִרַב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט:

16:8 טב קליל בצדקתא מן סגיעתא דעללתא בלא דינא דלא בדינא:

16:8 Better is a little with righteousness Than great income with injustice.

16:9 לֵב אָדָם יַחֲשֹׁב דְּרָכּוֹ וַיְהִי יָכִין צִדְדּוֹ:

16:9 ליבא דבר־נש מחשב אורחתיה ואלהא מתקן הלכתיה:

16:9 The mind of man plans his way, But the LORD directs his steps.

16:10 קֶסֶם עַל־שִׁפְתֵי־מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל־פִּיו:

16:10 קיסמא על שיפוותיה דמלכא ובדינא לא מרגיל נדגול פומיה:

16:10 A divine decision is in the lips of the king; His mouth should not err in judgment.

16:11 פָּלֶס וּמֵאזְנֵי מִשְׁפָּט לִיהוָה מַעֲשָׂהוּ כָּל־אֲבִנֵי־כִּיס:

16:11 דינא רגיא ומסאתא דתריצותא מן־קדם אלהא ועובדוי כולהון מתקאל

מתקלי דקושטא:

16:11 A just balance and scales belong to the LORD; All the weights of the bag are His concern.

16:12 תועבת מְלָכִים עֲשׂוֹת רָשָׁע כִּי בְצַדִּיקָה יִכּוֹן כִּסֵּא:

16:12 מרחקתא דאלהא מלכין דעבדין רשעא מטול די בצדקותא תקין

כורסיה:

16:12 It is an abomination for kings to commit wicked acts, For a throne is established on righteousness.

16:13 רִצּוֹן מְלָכִים שִׁפְתֵי־צֶדֶק וְדָבָר יֶשְׁרִים יֶאֱהָב:

16:13 רעותא דמלכין שפוותא דצדקותא ומילתא דתריצי רחים:

16:13 Righteous lips are the delight of kings, And he who speaks right is loved.

16:14 חֲמַת־מֶלֶךְ מִלֵּאכֵי־מוֹת וְאִישׁ חָכָם יִכְפַּרְנָהּ:

16:14 חמתיה דמלכא מלאכיא דמותא אינון וגברא חכימא נרעכיה:

16:14 The fury of a king is like messengers of death, But a wise man will appease it.

16:15 בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים וְרִצּוֹנוֹ כְּעָב מִלְקוֹשׁ:

16:15 בנהורא דפרצופא דמלכא חיי וצבייניה היך עננא בבריתא בברירותא:

16:15 In the light of a king's face is life, And his favor is like a cloud with the spring rain.

16:16 קְנֵה־חַכְמָה מִה־טוֹב מִחֲרוֹץ וּקְנֻת בִּינָה נִבְחַר מִכָּסֶף:

- 16:16 דקני חכמתא טב ליה מן דהבא סנינא ודקני ביונא טב מן סאמא גבייא:
16:16 How much better it is to get wisdom than gold! And to get understanding is to be chosen above silver.
- 16:17 מַסְלַת יִשְׂרָאֵל סוֹר מִרַע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ נֶצֶר דְּרָכָיו:
16:17 שְׂבִילָא דְתִרְיָצִי מַסְטִי מִן בִּישְׁתָּא וּדְמִיזְדֵּהָר בִּנְפִשְׁיָה נָטִיר בְּאוּרְחִיָּה:
16:17 The highway of the upright is to depart from evil; He who watches his way preserves his life.
- 16:18 לְפָנֵי־שֹׁבֵר גָּאוֹן וּלְפָנֵי כְּשָׁלוֹן נִבְהָ רוּחַ:
16:18 קֶדֶם תִּיבְרָא גִיּוֹתָנוּתָא וּקְדָם תּוּקְלָא תָא רֵמַת רֵמוֹת רוּחָא:
16:18 Pride goes before destruction, And a haughty spirit before stumbling.
- 16:19 טוֹב שְׁפַל־רוּחַ אֶת־(עֲנִיִּים) [עֲנִיִּים] מִחֲלֹק שָׁלַל אֶת־גִּבּוֹרִים:
16:19 טב הוּא שְׁפַל רוּחָא וְעֲנוּוֹתָא וְעֲנוּוֹתָא מִן הַכִּי דְמַפְלֵג עֲדִיתָא עִם גִּיּוֹתָנִי:
16:19 It is better to be humble in spirit with the lowly Than to divide the spoil with the proud.
- 16:20 מְשָׁכִיל עַל־דְּבָר יִמְצָא־טוֹב וּבּוֹטָח בִּיהוָה אֲשֶׁרִּיו:
16:20 דְּמַסְתַּכַּל בְּמִילְתָּא יִשְׁכַּח טַבְתָּא וּדְמַסְבֵּר בְּאַלְהָא טוֹבוּהִי:
16:20 He who gives attention to the word will find good, And blessed is he who trusts in the LORD.
- 16:21 לְחֹכֶם־לֵב יִקְרָא נָבוֹן וּמִתְקַ שְׁפָתָיו יִסִּיף לֶקַח:
16:21 לְחֹכִים לִיבָא יִתְקִירִי סוּכְלָתָנָא וּדְחַלִּיין שְׁפוּוֹתִיָּה מוֹסִיף אוּלְפָּנָא:
16:21 The wise in heart will be called understanding, And sweetness of speech increases persuasiveness.
- 16:22 מְקוֹר חַיִּים שֶׁכֶּל בְּעָלָיו וּמוֹסֵר אוּלִּים אֹלֶת:
16:22 מְבוּעָא דְחַיִּי סוּכְלָא דְמִרְיָה וּמִרְדּוּתָא דְשִׁטִּי שְׁטוּתָא:
16:22 Understanding is a fountain of life to one who has it, But the discipline of fools is folly.
- 16:23 לֵב חָכָם יִשְׁכִּיל פִּיהּ וְעַל־שְׁפָתָיו יִסִּיף לֶקַח:
16:23 לִיבָא דְחָכִים מַסְתַּכַּל בְּפוּמִיָּה וְעַל שְׁפוּוֹתִיָּה מוֹסִיף יוּלְפָּנָא:
16:23 The heart of the wise instructs his mouth And adds persuasiveness to his lips.
- 16:24 צוּף־דְּבַשׁ אִמְרֵי־נֶעֱם מְתוֹק לְנַפֵּשׁ וּמְרַפָּא לְעַצְמוֹ:
16:24 בְּבֵרִית כְּכִרִיתָא דְּדוּבְשָׁא מֵאִמְרָא דְּבוּשְׁמָא חֲלִיּוֹתָא דְּנַפְשָׁא וְאִסּוּתָא
16:24 דְּגִרְמִי:
16:24 Pleasant words are a honeycomb, Sweet to the soul and healing to the bones.
- 16:25 יֵשׁ דֶּרֶךְ יִשָּׁר לְפָנֵי־אִישׁ וְאַחֲרֵיתָהּ דְּרָכֵי־מוֹת:
16:25 אֵית אוּרְחָא דְּמַתְחִזִּיא בְּעֵינֵי בְנֵי־נֶשָׂא תִרְיָצָא וְסוּפָה אוּרְחֵי דְּמוֹתָא אִינִין
16:25 אֲנוּן:
16:25 There is a way which seems right to a man, But its end is the way of death.
- 16:26 נַפֵּשׁ עֹמֵל עֹמֵלָה לוֹ כִּי־אֶכֶף עָלָיו פִּיהּ:
16:26 נַפְשָׁא דְּלַעִיבָא דְּלַעִיא לַעֲוֹתָא תְּסוּבֵר דְּמִן פּוּמִיָּה אִיתִי אִתִּי לִיה כִּיפָא
16:26 כִּיפָא:
16:26 A worker's appetite works for him, For his hunger urges him on.
- 16:27 אִישׁ בְּלִיעַל כָּרָה רָעָה וְעַל־[שְׁפָתָיו] כָּאֵשׁ צָרְבֶת:
16:27 גְּבִרָא טְלוּמָא חֲצֵד חֲפֵר בִּישְׁתָּא וּבְשְׁפוּוֹתִיָּה נוֹרָא יִהְיָא זְלוּקִי זְלוּקִי:
16:27 16:27 A worthless man digs up evil, While his words are like scorching fire.

- 16:28 אִישׁ תִּהְפֹּכֹת יִשְׁלַח מִדּוֹן וְנִרְנָן מִפֶּרִיד אֱלֹוֹף:
 16:28 גברא מהפכא מהפכנא יגרי תיגרי ודרתנא והרתנא מערק רחימא:
 16:28 A perverse man spreads strife, And a slanderer separates intimate friends.
- 16:29 אִישׁ חָמָס יַפְתֶּה רַעְהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא-טוֹב:
 16:29 גברא חטופא משרגג חבריה ומוביל ליה באורחא דלא שפירא:
 16:29 A man of violence entices his neighbor And leads him in a way that is not good.
- 16:30 עֵצָה עֵינָיו לַחֲשֹׁב תִּהְפֹּכֹת קִרְץ שִׁפְתָיו כֶּלֶה רַעְהוּ:
 16:30 רמז בעינוי וחשיב הפיכתא גזים בשפוטתיה וגמיר בישתא:
 16:30 He who winks his eyes *does so* to devise perverse things; He who compresses his lips brings evil to pass.
- 16:31 עֹטֶרֶת תְּפֹאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא:
 16:31 כלילא דשבהורא שיבותא באורחא דצדקתא משתכחא:
 16:31 A gray head is a crown of glory; It is found in the way of righteousness.
- 16:32 טוֹב אֶרֶךְ אַפִּים מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֵּכָד עִיר:
 16:32 טב נגיד נגיר אפי רוחא מן גיברא ודמכביש נפשיה טב מן דהוי אחיד
 מדינתא:
 16:32 He who is slow to anger is better than the mighty, And he who rules his spirit, than he who captures a city.
- 16:33 בְּחִיק יוֹטֵל אֶת־הַגּוֹרֵל וּמִיָּהוָה כָּל־מִשְׁפָּטוֹ:
 16:33 בעוביא דאטתא דעצתא נפלת פייסתא ומן אלהא נפיק דיניה:
 16:33 The lot is cast into the lap, But its every decision is from the LORD.
- 17:1 טוֹב פֶּתַח חֶרֶבָה וְשִׁלּוּהָ בָּהּ מִבֵּית מָלֵא וּבְחִירֵיב:
 17:1 טבא הוא לחמא שרבתא שריבתא ושליותא בה מן ביתא דמלי דבחי
 דדינא:
 17:1 Better is a dry morsel and quietness with it Than a house full of feasting with strife.
- 17:2 עֶבֶד־מִשְׁכִּיל יִמְשַׁל בֶּן־מִבִּישׁ וּבִתּוֹךְ אֲחִים יַחֲלֹק נַחֲלָה:
 17:2 עבדא סוכלתנא ישתלט בברא מבהתא מבהתא ובינת אחי נפליג
 ירתותא:
 17:2 A servant who acts wisely will rule over a son who acts shamefully, And will share in the inheritance among brothers.
- 17:3 מִצְרֶף לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב וּבִחֵן לְבָוֶת יְהוָה:
 17:3 צרפא בקי נקי לסאמא וכוורא לדהבא ואלהא בדיק ליביא:
 17:3 The refining pot is for silver and the furnace for gold, But the LORD tests hearts.
- 17:4 מִרַע מִקְשִׁיב עַל־שִׁפְת־אֹן שֶׁקֶר מִזִּין עַל־לִשׁוֹן הָוֶת:
 17:4 גברא בישא צאית לשפוטתא רעאתא דעאתא ושיקרא וריגלותא ודגלותא
 על לישנא בישא דעאתא:
 17:4 An evildoer listens to wicked lips; A liar pays attention to a destructive tongue.
- 17:5 לֵעָג לָרֶשׁ חֲרָף עֲשָׂהוּ שִׂמְחָ לְאִיד לֹא יִנָּקָה:
 17:5 דמצרי דמצדי למסכנא מרגיז לברייה ודחדי לתיברא דחבריה לא
 מזדכי:
 17:5 He who mocks the poor taunts his Maker; He who rejoices at calamity will not go unpunished.

17:6 עֲטֶרֶת זָקִיִּים בְּנֵי בָנִים וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם:
17:6 כְּלִילָא דְסָבִי בְנֵי בָנִיא וּשְׁבַהוּרִיהוּן דְּבָנִיא אֲבַהֲתָהוּן:
17:6 Grandchildren are the crown of old men, And the glory of sons is their fathers.

17:7 לֹא־נֶאֱנֹאֶנָּה לְנִבֵּל שְׁפַת־יִתָּר אֲף כִּי־לְנָדִיב שְׁפַת־שָׁקֶר:
17:7 לֹא יֵאִי לְטַפְשָׁא סִפּוּוּתָא יִתִּירְתָא אֲף לֹא לְשִׁלִּיטָא סִפּוּוּתָא דְשִׁיקְרָא:
17:7 Excellent speech is not fitting for a fool, Much less are lying lips to a prince.

17:8 אֲבֶן־חֵן הַשְׁחָד בְּעֵינַי בְּעֵלְיוֹ אֶל־כָּל־אֲשֶׁר יִפְנֶה יִשְׁכִּיל:
17:8 כִּיפָא דְשׁוּחָדָא חִיסוּדָא חִסִּידָא הִיא בֹאפִי מֵאֵן דְּשִׁקִּיל לִיה לְכָל אַתֵּר
דְּמִתְפָּנִי סִיכְלָא שִׁיכּוּלָא:
17:8 A bribe is a charm in the sight of its owner; Wherever he turns, he prospers.

17:9 מְכַסֶּה־פֶּשַׁע מִבִּקֵּשׁ אֲהָבָה וְשֹׁנֵה בְדָבָר מִפְּרִיד אֱלֹהִי:
17:9 דְּמַכְסֵי חֻבָּא בְּעֵי רַחֲמוּתָא וּדְשֵׁנִי וּדְסָנִי מִלִּתָּא מִפְּרִיק רַחֲיִמָא:
17:9 He who conceals a transgression seeks love, But he who repeats a matter separates intimate friends.

17:10 תַּחַת גְּעָרָה בְּמִבִּין מֵהַפֹּת כְּסִיל מֵאָה:
17:10 עֲאֵלָא בַּעֲתָתָא בְּמֵאֵן דְּמִתְבִּיין טַב מִן דְּלִמְיֹמְחֵי לְסִיכְלָא מֵאָה חֻמְרִין
חוּטְרִין:
17:10 A rebuke goes deeper into one who has understanding Than a hundred blows into a fool.

17:11 אֶן־מְרִי יִבְקֹשׁ־רָע וּמִלֶּאךָ אֶכְזְרִי יִשְׁלַח־בּוֹ:
17:11 גְּבֵרָא מְרִירָא בְּעֵי בִישְׁתָּא וְ אַכְזִּירָא נְכֻזְרִיא יִשְׁתַּדֵּר עִילוּוֵי עֲלִיָּה:
17:11 A rebellious man seeks only evil, So a cruel messenger will be sent against him.

17:12 פָּגוּשׁ דָּב שְׁפֹל בְּאִישׁ וְאֶל־כְּסִיל בְּאוֹלָתוֹ:
17:12 פָּגִיעַ דּוּבָא וְכִתִּיבָא וְרִתִּיתָא בְּגֵבְרָא חֲכִימָא וְלֹא מִתְזִיעַ וְסִיכְלָא
בְּשִׁוְיוֹתִיה נָפִיל:
17:12 Let a man meet a bear robbed of her cubs, Rather than a fool in his folly.

17:13 מְשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא־ (תְּמוּשׁ) רָעָה מִבֵּיתוֹ:
17:13 דְּפִרִיעַ בִּישְׁתָּא חֲלָף טַבְתָּא לֹא תִפְסַק בִּישְׁתָּא מִן בֵּיתִיה:
17:13 He who returns evil for good, Evil will not depart from his house.

17:14 פּוֹטֵר מִים רֵאשִׁית מָדוֹן וּלְפָנַי הִתְגַּלַּע הָרִיב נָטוּשׁ:
17:14 אֲשִׁיד דְּמָא הִיךְ מִיא מְגִירִי תִּגְרִי וְקִדָּם קְדִיא מְטַעֵי דִּינִיָּה:
17:14 The beginning of strife is like letting out water, So abandon the quarrel before it breaks out.

17:15 מְצַדִּיק רָשָׁע וּמְרַשֵּׁיעַ צַדִּיק תּוֹעֵבֶת יְהוָה גַּם־שְׁנֵיהֶם:
17:15 דְּמַזְכִּי לְרַשִּׁיעָא וּמַחֲיִיב לְצַדִּיקָא מִרְחַקְתִּיה דְּאֵלֹהֵא אֲף תְּרוּיָהוּן:
17:15 He who justifies the wicked and he who condemns the righteous, Both of them alike are an abomination to the LORD.

17:16 לָמָּה־זֶּה מִחְיָר בְּיַד־כְּסִיל לְקִנּוֹת חֲכָמָה וְלִב־אֵין:
17:16 לָמָּנָא לָמָּה דִּין חֲזָלָא לִיה תְּגִירוּתָא לְסִיכְלָא דְלִית לִיה לִיבָא וְחֲכִמְתָּא:
17:16 Why is there a price in the hand of a fool to buy wisdom, When he has no sense?

17:17 בְּכָל־עֵת אֲהָב הָרָע וְאַח לְצָרָה יוֹלֵד:
17:17 בְּכָל עֵידוֹן חֲבֵרָא גְּבֵרָא רַחִים הוּא וְאַחָא לַעֲקֵתָא מִתִּילִיד:
17:17

17:17 A friend loves at all times, And a brother is born for adversity.

17:18 אָדָם חֲסֵד־לֵב תּוֹקֵעַ כֶּף עֶרֶב עֶרְפָּה לִפְנֵי רֵעֵהוּ:

17:18 בֶּרֶנֶשׁ חֲסִיר רַעֲיוֹנָא מִשְׁלֵם יָדֵיהּ וְעָרִיב עֲרֻבוֹתָא עַל חֲבֵרִיהּ:

17:18 A man lacking in sense pledges And becomes guarantor in the presence of his neighbor.

17:19 אֱהָב פֶּשַׁע אֱהָב מִצָּה מִגְבוֹיָהּ פִּתְחוּ מִבֶּקֶשׁ־שֹׁבֵר:

17:19 דִּרְחִים חֻבָּא מִרְחִים רַחִים מִצּוֹתָא וּמוֹרִים תִּרְעִיהּ בְּעֵי תִּבְרָא:

17:19 He who loves transgression loves strife; He who raises his door seeks destruction.

17:20 עֲקֹשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא־טוֹב וְנִהְפָּךְ בְּלִשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בִּרְעָה:

17:20 מֵאֵן דַּעֲקִים לִיבִיהּ לֹא יִשְׁכַּח טְבֻּאָתָא וּדְמַתְהַפִּיךְ בְּלִישׁוֹנִיהּ נָפִיל בְּבִישְׁתָּא:

17:20 He who has a crooked mind finds no good, And he who is perverted in his language falls into evil.

17:21 יֵלֵךְ כְּסִיל לְתוֹנָה לוֹ וְלֹא־יִשְׁמַח אָבִיו נָבֵל:

17:21 דְּמוֹלִיד סִיכְלִיא חִימוּצָא דִּילִיהּ וְלֹא חֲדֵי אֲבוּי דִּטְפִשָׂא:

17:21 He who sires a fool *does so* to his sorrow, And the father of a fool has no joy.

17:22 לֵב שִׂמְחָה יֵיטֵב גֵּהֶה וְרוּחַ נִכְאָה תִּיבֶשׁ־גֶּרֶם:

17:22 לִיבָא חֲדִיא מִשְׁפִּיר גּוֹפָא וְרוּחָא רִכִּיבְתָא רִכִּיכְתָּא מִיבִשָּׂא גִרְמָא:

17:22 A joyful heart is good medicine, But a broken spirit dries up the bones.

17:23 שֹׁחַד מַחִיק דָּשַׁע יִקַּח לְהַטּוֹת אֲרָחוֹת מִשְׁפָּט:

17:23 שׁוּחַדָּא מִן עוֹבִיא דַּשִּׁיעָא יִסֵּב לְמַצְלֵי אוֹרְחֵי דִּינָא:

17:23 A wicked man receives a bribe from the bosom To pervert the ways of justice.

17:24 אֶת־פְּנֵי מִבֵּין חֲכָמָה וְעֵינֵי כְּסִיל בִּקְצֵה־אֶרֶץ:

17:24 אֲפוּי דְּסוּכְלַתְנָא חֲדִיין בַּחֲכָמָתָא וְעֵינֵי דְּסוּכְלָא בְּעוֹמְקָא דְּאֶרְעָא:

17:24 Wisdom is in the presence of the one who has understanding, But the eyes of a fool are on the ends of the earth.

17:25 כָּעַס לְאָבִיו בֶּן כְּסִיל וּמָמָר לִיּוֹלָדְתּוֹ:

17:25 בְּרָא דְּסוּכְלָא מַכְבִּיד אֲבוּי וּמַמְרִיר וּמַמְרִיר אִימִיהּ:

17:25 A foolish son is a grief to his father And bitterness to her who bore him.

17:26 גַּם עֲנוּשׁ לְצַדִּיק לֹא־טוֹב לְהַפּוֹת נְדִיבִים עַל־יֵשֶׁר:

17:26 לְמַתַּךְ לְצַדִּיקָא לֹא שְׁפִיר אַף לֹא לְמִימְחֵי צַדִּיקֵי דְּאִמְרִין תִּרְצוּתָא:

17:26 It is also not good to fine the righteous, Nor to strike the noble for *their* uprightness.

17:27 חוֹשֵׁךְ אִמְרֵי יוֹדֵעַ דָּעַת (וְקֶרֶ) [וְקֶרֶ] רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה:

17:27 דְּמַחֲשִׁיךְ דְּחֲשִׁיךְ מִלּוּי יָדִיעַ יִדְעָתָא וּדְמַכִּיכָא רוּחָא גְּבִירָא דְּמַתְבִּיין:

17:27 He who restrains his words has knowledge, And he who has a cool spirit is a man of understanding.

17:28 גַּם אוֹיֵל מִחֲרִישׁ חֲכָם יִחְשֹׁב אִשֶּׁם שֹׁפְתִיו נָבוֹן:

17:28 וְאִף שְׁטִיא דְּשִׁתִּיק חֲכִימָא יִתְחַשֵּׁב וּדְכֹאֲלֵי שְׁפוּתִיהּ מַתְבִּיין:

17:28 Even a fool, when he keeps silent, is considered wise; When he closes his lips, he is *considered* prudent.

18:1 לְתַאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד בְּכָל־תּוֹשִׁיָה יִתְגַּלֵּעַ:

18:1 לְדַעְתָּא רִיגְתָּא בְּעֵי פַחִיא פַּהִיא וּבְכָל מִילְכְתָּא מִיצְטְרֵי מִצְטְרֵי:

18:1 He who separates himself seeks *his own* desire, He quarrels against all sound wisdom.

18:2 לֹא־יִחְפֹּץ כְּסִיל בְּתִבּוּנָה כִּי אֶסְבֶּה־תִּגְלוֹת לְבוֹ:

- 18:2 לא צבי סיכלא בביונא בסוכלתנא אלא בשטיותא פחי פחי ליביה:
18:2 A fool does not delight in understanding, But only in revealing his own mind.
- 18:3 בבוֹא־רָשָׁע בָּא גַם־בוֹז וְעַם־קִלּוֹן חֲרָפָה:
18:3 כֹּד אֶתִי רָשִׁיעַא בִּשְׂטוּתָא יִיתִי וּבַעֲצָרָא וּבַחֲסוּדָא:
18:3 When a wicked man comes, contempt also comes, And with dishonor *comes* scorn.
- 18:4 מִים עֲמֻקִּים דְּבִרֵי פִי־אִישׁ נַחֲל נֹבֵעַ מְקוֹר חֲכָמָה:
18:4 מֵא עֲמֻקֵּי קוּמִיָּה פּוּמִיָּה דְּגִבְרָא נַחֲלָא דְּנֹבֵעַ מְבוּעָא דְּחֲכֻמָּתָא:
18:4 The words of a man's mouth are deep waters; The fountain of wisdom is a bubbling brook.
- 18:5 שְׂאֵת פְּנֵי־רָשָׁע לֹא־טוֹב לְהַטּוֹת צִדִּיק בַּמִּשְׁפָּט:
18:5 לְמִסֵּב בָּאֲפִי לְרָשִׁיעַא לֹא שְׁפִיר אִף לֹא לְמַצְלִי דִּינָא לְצַדִּיקָא:
18:5 To show partiality to the wicked is not good, *Nor* to thrust aside the righteous in judgment.
- 18:6 שְׂפָתַי כְּסִיל יִבְאֹו בְּרִיב וּפִיו לְמַהֲלָמוֹת יִקְרָא:
18:6 פּוּמִיָּה שְׁפוּוֹתִיָּה דְּסִיכְלָא מִיִּיתִין לִיָּה לְדִינָא וּפּוּמִיָּה מִמַּטִּי לִיָּה לְחֻדְתָּא לְהִרְתָּא:
18:6 A fool's lips bring strife, And his mouth calls for blows.
- 18:7 פִּי־כְסִיל מַחֲתֶה־לוֹ וְשִׁפְתָּיו מוֹקֵשׁ נַפְשׁוֹ:
18:7 פּוּמִיָּה דְּסִיכְלָא שְׂצִיא לִיָּה וְשְׁפוּוֹתִיָּה פַּחָא אִינִין לְנַפְשִׁיָּה:
18:7 A fool's mouth is his ruin, And his lips are the snare of his soul.
- 18:8 דְּבִרֵי גִרְגָּן פִּמְתְּלֵה־מִים וְהֵם יִרְדּוּ חֲדָרֵי־בֶטֶן:
18:8 מִלּוֹי דְּחִבְינָנָא דְּחִבְנָנָא מֵתֻבְּנָן מֵדֻבְּנָן לִיָּה וּמַחֲתָן לִיָּה לְעוֹמָקָא דְּשִׁוּלָא:
18:8 The words of a whisperer are like dainty morsels, And they go down into the innermost parts of the body.
- 18:9 גַּם מִתְּרַפָּה בְּמִלְאֲכָתּוֹ אִחַּ הוּא לְבַעַל מִשְׁחִית:
18:9 אוּף אִינְשָׁא דְּמִתְרַפָּא בַּעֲבִידְתִּיָּה חֲבֵרָא הוּא לְגִבְרָא מַחְבֵּל מַחְבֵּלָנָא:
18:9 He also who is slack in his work Is brother to him who destroys.
- 18:10 מְגִדֵּל־עֹז שֵׁם יְהוָה בּוֹ־יָרוּץ צִדִּיק וְנִשְׁגָּב:
18:10 מְגִדֵּלֵא דְּעוֹשְׁנָא שְׁמָא דְּאַלְהָא וּבִיָּה נִרְהַט צַדִּיקָא וְנִגְרִיס וְנִתְרִיס בֵּיָּה:
18:10 The name of the LORD is a strong tower; The righteous runs into it and is safe.
- 18:11 הוֹן עֲשִׂיר קָרִית עֹז וּכְחוּמָה נִשְׁגָּבָה בַּמִּשְׁפִּיתוֹ:
18:11 מוּלָא מְזֻלִּיָּה דְּעִתִּירָא קָרִייתָא דְּעוֹשְׁנִיָּה וּכְשׁוּרָא תְּקִיפָא בְּנִגּוּדִיָּה יְרוּם מְשִׁרִּיָּה:
18:11 A rich man's wealth is his strong city, And like a high wall in his own imagination.
- 18:12 לְפָנֵי־שֹׁבֵר יִגְבֶּה לִב־אִישׁ וּלְפָנֵי כְבוֹד עֲנוּה:
18:12 קִדְּם תְּבֵרָא יְרוּם יִתְרוּם לִיבָא דְּגִבְרָא וּקִדְּם אִיקְרָא עֲנוּוֹתְנוּתָא:
18:12 Before destruction the heart of man is haughty, But humility *goes* before honor.
- 18:13 מְשִׁיב דְּבַר בְּטָרָם יִשְׁמַע אֹולֶת הִיא־לוֹ וּכְלָמָה:
18:13 מַחְזִיר פִּתְגָמָא עַד־לֹא נִשְׁמַע שְׁמִיעַ סִיכְלָא שְׂטוּתָא הִיא וּבִהְתָּא וּבִהְתָּתָא:
18:13 He who gives an answer before he hears, It is folly and shame to him.

- 18:14 רוּחַ אִישׁ יִכְלֹכֵל מַחְלָהוּ וְרוּחַ נִכְאָה מִי יִשְׁאַנָּה:
18:14 רוחיה דגברא תסובר מרעיתיה כורהניה ורוחא מכיכתא מן נטעיניה:
18:14 The spirit of a man can endure his sickness, But *as for* a broken spirit who can bear it?
- 18:15 לֵב גָּבוֹן יִקְנֶה דַּעַת וְאָזֶן חֲכָמִים תִּבְקֹשׁ דַּעַת:
18:15 ליבא דמתבין נקני ידיעתא ואודנא דחכימי תיקני תבעי מנדעא:
18:15 The mind of the prudent acquires knowledge, And the ear of the wise seeks knowledge.
- 18:16 מִתֵּן אָדָם יֶרְחִיב לוֹ וּלְפָנָי גְּדֹלִים יִנְחֵנוּ:
18:16 מוהבתיה דברנש מרווחא ליה וקדם רברבי מקיימא ליה:
18:16 A man's gift makes room for him And brings him before great men.
- 18:17 צְדִיק הָרֵאשֹׁן בְּרִיבּוֹ (יָבֵא) וְיֹבֵא רֵעֵהוּ וַחֲקֹרֵהוּ:
18:17 זכאי הוא קדמאה בדיניה ואתי חבריה ונציח ליה:
18:17 The first to plead his case *seems* right, *Until* another comes and examines him.
- 18:18 מְדִינִים יִשְׁבִּית הַגּוֹרֵל וּבֵין עֲצוּמִים יִפְרִיד:
18:18 תיגרי מבטלין פיסא פיצתא ובינת תקיפי פרשא:
18:18 The *cast* lot puts an end to strife And decides between the mighty ones.
- 18:19 אָח נִפְשָׁע מִקְרִית־עֹז (וּמְדוּנִים) [וּמְדִינִים] כְּבָרִיחַ אֶרְמוֹן:
18:19 אחא דמתעתד דמתערר מן אחוהי היך קריתא עשינתא ואחדא היך
סוגרא סוכרא דחוסרנא דחוסנא:
18:19 A brother offended *is harder to be won* than a strong city, And contentions are like the bars of a citadel.
- 18:20 מִפְרֵי פִי־אִישׁ תִּשְׂבַּע בִּטְנוֹ תִּבּוֹאֶת שְׂפָתָיו יִשְׂבַּע:
18:20 מן פירי פומיה דגברא תשבוע כריסיה ומן עללתא דשפוטתיה נשבוע:
18:20 With the fruit of a man's mouth his stomach will be satisfied; He will be satisfied *with* the product of his lips.
- 18:21 מוֹת וְחַיִּים בְּיַד־לָשׁוֹן וְאַהֲבִיָּה יֹאכֵל פְּרִיָּה:
18:21 מותא וחיי בידא דלישנא ודרחים ליה ניכול מן קירוי פירוי:
18:21 Death and life are in the power of the tongue, And those who love it will eat its fruit.
- 18:22 מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיִּפֶּק רָצוֹן מִיְהוָה:
18:22 מאן דמשכח איתתא משכח טבתא ומקבל רעותא מן אלהא:
18:22 He who finds a wife finds a good thing And obtains favor from the LORD.
- 18:23 תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר־רֶשׁ וְעֹשִׂיר יַעֲנֶה עֲזוֹת:
18:23 תחנוני ממליל רש מסכינא ועתיר ממליל עשינתא:
18:23 The poor man utters supplications, But the rich man answers roughly.
- 18:24 אִישׁ רַעִים לְהִתְרַעֵעַ וְיֵשׁ אֹהֵב דָּבֵק מֵאָח:
18:24 אית חברי דמתחברין ואית רחימא דנקף אחא דביק מן אח:
18:24 A man of *too many* friends *comes* to ruin, But there is a friend who sticks closer than a brother.
- 19:1 טוֹב־רֶשׁ הוֹלֵךְ בְּתָמוֹ מֵעַקֵּשׁ שְׂפָתָיו וְהוּא כְּסִיל:
19:1 טב מסכנא דמהליך בתמימותא מן דהוו דמעמקין דמעקמן אורחתיה
והוא סיכלא:
19:1 Better is a poor man who walks in his integrity Than he who is perverse in speech and is a fool.

19:2 גַּם בְּלֹא־דַעַת נֶפֶשׁ לֹא־טוֹב וְאֵין בְּרִנְלִים חוּטֵא:
19:2 מֵאֵן דְּלֹא יָדִיעַ נִפְשִׁיהָ לֹא שְׁפִיר לִיה וּדְקִלִּיל בְּרִנְלוּי לְבִישְׁתָּא חֲטִיא
הוּא:

19:2 Also it is not good for a person to be without knowledge, And he who hurries his footsteps errs.

19:3 אִוְלַת אָדָם תִּסְלַף דְּרָכּוֹ וְעַל־יְהוָה יִזְעַף לְבוֹ:
19:3 שְׁטוּתָא דְּבֶר־נִשָּׂא מִטְּלַטֵּל אוֹרַחְתִּיהָ וְעַל אֱלֹהָא מִתְרַעַם לִיבִיהָ:
19:3 The foolishness of man ruins his way, And his heart rages against the LORD.

19:4 הוֹן יִסִּיף רַעִים רַבִּים וְדָל מִרְעֵהוּ יִפְרֹד:
19:4 מוֹלָא מִזְלָא יוֹסִיף חֲבִירֵי סְגִיעֵי וּמִסְכָּנָא פְּרִישׁ חֲבִרִיהּ מִינִיהּ:
19:4 Wealth adds many friends, But a poor man is separated from his friend.

19:5 עַד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקֶה וְיִפִּיחַ כְּזָבִים לֹא יִמָּלֵט:
19:5 שְׁהֵדָא דְּשִׁיקְרָא לֹא נִזְדַּכִּי וּדְמַבְיַעִי וּדְמוּעֵי כְּדִבּוּתָא לֹא נִתְפַּלֵּשׁ נִתְמַלִּיט:
19:5 A false witness will not go unpunished, And he who tells lies will not escape.

19:6 רַבִּים יַחֲלֹוּ פָנֵי־נָדִיב וְכָל־הָרָע לְאִישׁ מִתֵּן:
19:6 סְגִיעֵין דְּמִשְׁמִשִּׁין קָדָם רַבָּא וְלִדְבִישִׁין וְלִבְיִישִׁין יֵהֵב מוֹהַבְתָּא:
19:6 Many will seek the favor of a generous man, And every man is a friend to him who gives gifts.

19:7 כָּל אַחֵי־רֵשׁ שִׁנְאָהוּ אֵף כִּי מִרְעֵהוּ רַחֲקוּ מִמֶּנּוּ מִרְדֵּף אֲמָרִים (לֹא־
[לֹד־]הֶמָּה:
19:7 כּוֹלְהוֹן אַחֵי רַחְמוּי דְּמִסְכָּנָא סְנִיין לִיה וְאֵף חֲבֵרֵי רַחֲקִין מִינִיהּ אִיכָא
דְּטִרְכֵן בְּמִילּוּי לֹא שְׁרִיר:
19:7 All the brothers of a poor man hate him; How much more do his friends abandon him! He pursues *them* with words, but they are gone.

19:8 קִנְיָה־לֵב אֱהָב נִפְשׁוֹ שֹׁמֵר תְּבוּנָה לְמִצְא־טוֹב:
19:8 דְּקִנֵּי לִיבָא טַבָּא רַחִים נִפְשִׁיהָ נִטֵּר בִּיונָא מִשְׁכִּיחַ טַבְתָּא:
19:8 He who gets wisdom loves his own soul; He who keeps understanding will find good.

19:9 עַד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקֶה וְיִפִּיחַ כְּזָבִים יֵאבֹד: פ
19:9 סְהֵדָא דְּשִׁיקְרָא לֹא מוֹדְכָא מִזְדַּכָּא וּדְמַבְיַעִי וּדְמוּעֵי כְּדִבּוּתָא נֵאבֹד:
19:9 A false witness will not go unpunished, And he who tells lies will perish.

19:10 לֹא־נֶאֱוָה לְכִסִּיל תַּעֲנוּג אֵף כִּי־לְעֵבֶד מִשְׁלַב בְּשָׂרִים:
19:10 לֹא יֵאֵי לְסִיכְלָא פִּינוּקָא אוּף לֹא לְעַבְדָּא לְמִשְׁלַט בְּרַבְרַבִּי:
19:10 Luxury is not fitting for a fool; Much less for a slave to rule over princes.

19:11 שִׁכְלֵ אָדָם הָאֵרִיךְ אַפּוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עֵבֶר עַל־פֶּשַׁע:
19:11 שִׁיכְלָא דְּבֶר־נִשָּׂא נְגֻדּוֹת נְגִירוֹת רּוּגְזִיהּ אוֹרַחְתִּיהּ וּשְׁבַהוּרִיהּ עֲבִיר חוּבָא:
19:11 A man's discretion makes him slow to anger, And it is his glory to overlook a transgression.

19:12 נָהָם כְּפִפִּיר זַעַף מֶלֶךְ וּכְטֵל עַל־עֵשֶׂב רְצוֹנוֹ:
19:12 נָהוּם נָהִים הֵיךְ אֲרִיא זַעֲפִיהּ דְּמַלְכָּא וְהֵיךְ טֵלָא עַל עֵשֶׂבָא רַעוּתִיהּ:
19:12 The king's wrath is like the roaring of a lion, But his favor is like dew on the grass.

19:13 הֵנָּה לְאָבִיו בֶּן כְּסִיל וְדִלָּף טִירָד מְדִינִי אֲשֶׁה:

19:13 ברא סיכלא קשי הוא לאבוי היך קירסי והיך דילפא כדליף היכנא
תיגרי דאיתחא:

19:13 A foolish son is destruction to his father, And the contentions of a wife are a constant dripping.

19:14 בֵּית וְהוֹן נַחֲלַת אֲבוֹת וּמִיָּהוּהָ אִשָּׁה מְשַׁפֵּלָה:
19:14 בֵּיתָא וּמוֹלָא וּמְזִלָא יִרְתוּתָא יִרְתוּתָא הֵיךְ דֵּאבָא וּמִן אֱלֹהָא מִתְמַרְרָא
מִתְמַסְרָא אִיתְחָא לַחְבְּרָא לְגַבְרָא:

19:14 House and wealth are an inheritance from fathers, But a prudent wife is from the LORD.

19:15 עֲצֵלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה וְנַפֶּשׁ רְמִיָּה תִרְעַב:
19:15 עֲטִלְנוּתָא עֲטִלוּתָא יִהְיֵא שִׁינְתָא וְנַפְשָׁא רְמוּתָא תַּכְפֵּן:
19:15 Laziness casts into a deep sleep, And an idle man will suffer hunger.

19:16 שֹׁמֵר מִצְוָה שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ בְּזוֹהַ דְּרַכּוֹ (יּוֹמָת) [יָמוּת]:
19:16 נֹטֵר פּוֹקְדָנָא נֹטֵר נַפְשִׁיהּ וּדְמוּשִׁיט אֹרַחְתִּיהּ יָמוּת:
19:16 He who keeps the commandment keeps his soul, But he who is careless of conduct will die.

19:17 מְלוּנָה יִהְיֶה חֲוֹנֵן דֵּל וְגִמְלוֹ יִשְׁלֶם-לוֹ:
19:17 מֵאֵן דְּבַעֵי דְנִיּוּסָף דְנִיּוּף לֵאלֹהָא מִתְרַחֵם עַל מִסְכְּנָא וּפּוֹרְעֵנוּתִיהּ טְבָא
יִשְׁלֵם לִיהּ:
19:17 One who is gracious to a poor man lends to the LORD, And He will repay him for his good deed.

19:18 יִסֵּר בֶּנֶךְ כִּי-יֵשׁ תִּקְוָה וְאַל-הִמִּיתוּ אֶל-תֶּשַׁא נַפְשֶׁךְ:
19:18 רְדִי בֶנֶךְ בְּרַךְ מִטוֹל דֵּאִית סִיבּוּרָא סִיכּוּיָא וּלְמִיתוּתִיהּ לֹא תִירְמִי נַפְשֶׁךְ:
19:18 Discipline your son while there is hope, And do not desire his death.

19:19 (גְּרַל-) [גְּדַל-] חֲמָה נָשָׂא עֲנָשׁ כִּי אִם-תִּצִּיל וְעוֹד תּוֹסֵף:
19:19 גַּבְרָא חֲמַתָּא חֲמַתָּא מִקְבֵּל תּוֹכָה חוֹכָא וְכִמָּה דְמַעֲלִי עַל טַעֲנִיהּ מוֹסִיף:
19:19 A man of great anger will bear the penalty, For if you rescue him, you will only have to do it again.

19:20 שִׁמְעַ עֲצָה וְקִבֵּל מוֹסֵר לְמַעַן תַּחֲכֶם בְּאַחֲרִיתֶךָ:
19:20 שִׁמְעַ עֲצָתָא וְקִבִּיל מִרְדּוּתָא מִטוֹל דִּתְתַּחֲכֶם בְּסוּפֶךָ:
19:20 Listen to counsel and accept discipline, That you may be wise the rest of your days.

19:21 רַבּוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלִב-אִישׁ וְעֲצַת יְהוָה הִיא תִקּוּם:
19:21 סְגִיעֵן מַחְשְׁבַתָּא בְּלִבִּיהּ דְּגַבְרָא וְעֲצָתִיהּ דֵּאֱלֹהָא הִיא תִקּוּם:
19:21 Many plans are in a man's heart, But the counsel of the LORD will stand.

19:22 תֵּאוֹת אָדָם חֲסִדּוֹ וְטוֹב-רֶשׁ מֵאִישׁ כָּזָב:
19:22 רִיגְתָּא דְּבֶר-נֶשָׂא חֲסִדִּיהּ וְטַב מִסְכְּנָא מִן גַּבְרָא כְּדָבָא:
19:22 What is desirable in a man is his kindness, And it is better to be a poor man than a liar.

19:23 יִרְאֵת יְהוָה לַחַיִּים וְשִׁבְעַ יֵלִין בְּלִי-פֶקֶד רָע:
19:23 דְּחַלְתִּיהּ דֵּאֱלֹהָא לַחֲיִי וּמֵאֵן דְּשִׁבְעַ מִיִּנְיָה כִּיבִית נִיבּוֹת לֹא נִפְקֵד
בִּישְׁתָּא:
19:23 The fear of the LORD leads to life, So that one may sleep satisfied, untouched by evil.

19:24 טָמֵן עֲצֵל יָדּוֹ בַּצִּלְחַת גַּם-אֶל-פִּיהּ לֹא יִשְׁיבֶנָּה:
19:24 עֲטָלָא דְּמַשְׁטֵי יָדִיהּ בַּשַּׁחְתִּיהּ אִף לֹא לְפּוּמִיָּה מִקְרַב לִיהּ:
19:24 The sluggard buries his hand in the dish, But will not even bring it back to his mouth.

- 19:25 לֵץ תִּכָּה וּפְתִי יַעֲרֶם וְהוֹכִיחַ לְנָבוֹן יִבִּין דָּעַת:
19:25 לַמִּמְקַנָּא מַחִית וְשִׁיבְרָא מִתְעַרֵּם וְאַכֵּס לְסוֹכְלָתָן דְּנִתְבִּיין יִדְעֵתָא:
19:25 Strike a scoffer and the naive may become shrewd, But reprove one who has understanding and he will gain knowledge.
- 19:26 מִשְׁדֶּרֶת אָב יִבְרִיחַ אִם בֶּן מִבִּישׁ וּמַחְפִּיר:
19:26 דְּבֵאִין דְּבִיז לְאֲבוּי מַעֲרַק לְאִימִיה בְּרָא הוּא מִבְּהִתְנָא וּמַחְפִּירָא:
19:26 He who assaults his father and drives his mother away Is a shameful and disgraceful son.
- 19:27 חֲדַל בְּנִי לִשְׁמָע מוֹסֵר לְשִׁנּוֹת מֵאֲמַרֵי דָּעַת:
19:27 פּוֹשׁ פֶּרֶשׁ בְּרִי וְשִׁמְעַ מִרְדּוּתָא וְלֹא תִשָּׂא בְּמִימְרֵי פּוֹמִי:
19:27 Cease listening, my son, to discipline, And you will stray from the words of knowledge.
- 19:28 עַד בְּלִיעַל יִלְיִן מִשְׁפָּט וּפִי רָשָׁעִים יִבְלַע אֹן:
19:28 סַהְדָא רִגְלָא דִּיגָאֵל מִמִּיק בְּדִינָא וּפּוֹמָהוֹן דְּרִשְׁעֵי מִפִּיק עֲתָא:
19:28 A rascally witness makes a mockery of justice, And the mouth of the wicked spreads iniquity.
- 19:29 נִכּוֹנֵי לְלִצְנִים שְׁפָטִים וּמַהֲלָמוֹת לִגְוֵי כְּסִילִים:
19:29 נִתְקַנִּין מִתְקַנִּין לְמִמִּיקֵי דִינִי וְדוֹנִיתָא זֶהֱרֵתָא וּמַחְתָּא לְגוֹשְׁמִיָּהוֹן דְּכִסִּילִי:
19:29 Judgments are prepared for scoffers, And blows for the back of fools.
- 20:1 לֵץ תִּיֵּין הִמָּה שֵׁכָר וְכָל־שָׁגָה בּוֹ לֹא יִחְכֵּם:
20:1 מִמִּיקָנָא הוּא חִמְרָא הוֹמָה וְרוּיָתָא שִׁיכְרָא וְכָל דִּישְׁנֵי בֵּיה לֹא נִתְחַכֵּם:
20:1 Wine is a mocker, strong drink a brawler, And whoever is intoxicated by it is not wise.
- 20:2 נָהֵם כְּכַפִּיר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוֹ חוֹטָא נַפְשׁוֹ:
20:2 נָהֵם כְּאֲרִיא אֵימַתִּיה דְּמֶלֶכָא וּמִן דְּמִמְחַת דְּמַחְמִית לִיה חֲטִי עַל נַפְשִׁיה:
20:2 The terror of a king is like the growling of a lion; He who provokes him to anger forfeits his own life.
- 20:3 כְּבוֹד לְאִישׁ שְׁבַת מְרִיב וְכָל־אֱוִיל יִתְגַּלֵּעַ:
20:3 יִקְרָא הוּא לְגִבְרָא דִּיתוֹב בְּלֹא דִינָא וְכָל דְּשֹׂאטִי מִצְטַדִּי:
20:3 Keeping away from strife is an honor for a man, But any fool will quarrel.
- 20:4 מִחֲרָף עֲצָל לֹא־יִחְרֹשׁ (וְשֹׂאֵל) בְּקִצְרֵי וְאֵין:
20:4 מִתְחַסֵּר מִתְחַסֵּד עֲטָלָא וְלֹא שְׁתִּיק וְשֹׂאֵל בַּחֲצָדָא וְלִית:
20:4 The sluggard does not plow after the autumn, So he begs during the harvest and has nothing.
- 20:5 מִים עֲמֻקִּים עֲצָה בְּלִב־אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָנָה:
20:5 מוֹי עֲמִיקִי עֲצָתָא בְּלִיבָא דְּגִבְרָא וּגִבְרָא דְּמִתְבִּיין נִדְלִיה:
20:5 A plan in the heart of a man is like deep water, But a man of understanding draws it out.
- 20:6 רַב־אֲדָם יִקְרָא אִישׁ חֲסִדוֹ וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצָא:
20:6 סוּגְעָא דְּבִנֵּי־נֶשָׂא מִתְקַרִּיין גִּבְרֵי [ם]רוּחְמִנִי מִרְחֻמָּנָא גִבְרָא מִהִימָנָא מֵאֵן:
20:6 מִנּוּ מִשְׁכִּיחַ מִשְׁכַּח:
20:6 Many a man proclaims his own loyalty, But who can find a trustworthy man?
- 20:7 מִתְהַלֵּךְ בְּתַמּוֹ צְדִיק אֲשֶׁרִי בְנָיו אַחֲרָיו:
20:7 דְּמַהֲלִיךְ בְּתַמִּינִיּוֹתָא בְּתַמִּימוֹתִיה צְדִיקָא הוּא וְטוֹבִיָּהוֹן לְבָנָיו מִן־בְּתֵרֵיו:
20:7 A righteous man who walks in his integrity-- How blessed are his sons after him.

- 20:8 מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא־דִין מְזַרֵּה בְּעֵינָיו כָּל-רָע:
20:8 מֶלֶכָּא דִּיתִיב עַל כּוֹרְסִיא דְּדִינָא מִפְּרֵד מִן-קַדְמוּי כּוֹלְהוּן בִּישְׁתָּא:
20:8 A king who sits on the throne of justice Disperses all evil with his eyes.
- 20:9 מִי־יֹאמַר זָכִיתִי לְבִי טָהָרְתִּי מַחֲטָאִתִּי:
20:9 מֵאֵן יִימַר דְּזָכִי הוּי הוּא לְבִי וְאִידְכִּית מִן חֲטָאִי מַחֲבֹבְתִי:
20:9 Who can say, "I have cleansed my heart, I am pure from my sin "?
- 20:10 אֲבָן וְאֲבָן אֵיפֹה וְאֵיפֹה תוֹעֵבֶת יְהוָה גַּם-שְׁנֵיהֶם:
20:10 מִתְקַלָּא וּמִתְקַלָּא כִּילָא וְכִילָא מִרְחָקִין אֵינֻן קִדְם אֱלֹהָא אוּף תְּרוּיָהוּן:
20:10 Differing weights and differing measures, Both of them are abominable to the LORD.
- 20:11 גַּם בְּמַעַלְלָיו יִתְנַפֵּר-נַעַר אִם-זָךְ וְאִם-יָשָׁר פַּעְלֹו:
20:11 אוּף בְּעוֹבְדוּי מִתִּידַע טָלִיא אֵין דְּכִי וְאֵין תְּרִיצִין עוֹבְדוּהִי:
20:11 It is by his deeds that a lad distinguishes himself If his conduct is pure and right.
- 20:12 אֵזֶן שֹׁמַעַת וְעֵין רֹאֶה יְהוָה עָשָׂה גַם-שְׁנֵיהֶם:
20:12 אוֹדְנָא דְּשִׁמְעָא וְעֵינָא דְּחִזִּיא אֱלֹהָא אֵיבְרִי אוּף תְּרוּיָהוּן:
20:12 The hearing ear and the seeing eye, The LORD has made both of them.
- 20:13 אַל-תִּאָהֱב שְׁנָה פֶּן-תִּוְרַשׁ פֶּקַח עֵינֶיךָ שְׁבַע-לֶחֶם:
20:13 לֹא תִרְחִים שִׁנְתָּא דִּילְמָא תִּתְמַסְכֵּן פִּתַּח עֵינֶיךָ וְשִׁבַּע לַחְמָא:
20:13 Do not love sleep, or you will become poor; Open your eyes, and you will be satisfied with food.
- 20:14 רַע רַע יֹאמַר הַקֹּנֶה וְאֵזֶל לוֹ אִזּוּ יִתְהַלֵּל:
20:14 חֲבֵרִיָּה לַחֲבֵרִיָּה נֹאמַר לְדַקְנִית דְּקִנִּית וְהִידִין נִשְׁתַּכַּח וְנִימַר:
20:14 "Bad, bad," says the buyer, But when he goes his way, then he boasts.
- 20:15 יֵשׁ זָהָב וְרַב-פְּנִינִים וְכָלִי יָקָר שְׁפִתֵי-דַעַת:
20:15 אֵית דֶּהֱבָא וְסוּגֵעָא דְּכִיפִי טַבְתָּא וּמִנִּי דִּיקְרָא שְׁפוּתִי דִּידִיעַתָּא:
20:15 There is gold, and an abundance of jewels; But the lips of knowledge are a more precious thing.
- 20:16 לִקְחֵ-בְגָדוֹ כִּי-עָרַב זָר וּבָעֵד (נִכְרִים) [נִכְרִיָּה] חֲבִלָּהוּ:
20:16 נָסִיב לְבוּשִׁיָּה מִטּוֹל דְּעָרַב חִילוּנָאִי וְעַל אִפִּי נֹוכְרִיתָא מִשְׁכְּנִיָּה:
20:16 Take his garment when he becomes surety for a stranger; And for foreigners, hold him in pledge.
- 20:17 עָרַב לְאִישׁ לֶחֶם שֶׁקֶר וְאַחֵר יִמְלֹא-פִיהוּ חֲצִין:
20:17 עָרַב לְגַבְרָא לַחְמָא דִּינְאָלָא וּבִתֵּר הַכִּין הִידִין נִתְמַלִּי פּוּמִיָּה חֲצָצָא:
20:17 Bread obtained by falsehood is sweet to a man, But afterward his mouth will be filled with gravel.
- 20:18 מַחֲשָׁבוֹת בַּעֲצָה תִּפּוֹן וּבִתְחַבְּלוֹת עָשָׂה מִלְחָמָה:
20:18 מַחֲשַׁבְתָּא בַּעֲצָתָא תִּתְקֵן וּבִמְדַבְּרָנוּתָא נִתְעַבֵּד קִרְבָּא:
20:18 Prepare plans by consultation, And make war by wise guidance.
- 20:19 גּוֹלֵה-סּוֹד הוֹלֵךְ רָכִיל וּלְפִתָּה שֹׁפֵתִיו לֹא תִתְעָרֵב:
20:19 גַּלִּי רוֹזִיא אֲכָל קוֹרְצָא וּלְמָאן דְּמִשְׁרַגַּג בְּשִׁפוּתִיָּה לֹא תִתְחַלֵּט:
20:19 He who goes about as a slanderer reveals secrets, Therefore do not associate with a gossip.
- 20:20 מִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ יִדְעֵךְ נֵרוֹ (בְּאִישׁוֹן) [בְּאַשְׁוֹן] חֲשֵׁךְ:
20:20 דְּלִיִּט לְאָבּוּי וּלְאִמִּיָּה נִדְעֵךְ שְׁרָגִיָּה הִיךְ אֲתוּנָא דְּחִשׁוּכָא:
20:20 He who curses his father or his mother, His lamp will go out in time of darkness.

- 20:21 נִחְלָה (מִבְחָלָת) [מִבְחָלָת] בְּרֹאשֶׁנָּה וְאַחֲרִיתָהּ לֹא תִבְרָךְ:
20:21 רְדִיתָתָא יְרוּתָתָא דְמִסְתְּרָהּבָא בְּקִדְמִיתָא וּבְסוּפָה לֹא תִתְבְּרָךְ:
20:21 An inheritance gained hurriedly at the beginning Will not be blessed in the end.
- 20:22 אֶל־תֹּאמַר אֲשַׁלְמָה־רָע קֹנֶה לַיהוָה וַיִּשַׁע לָךְ:
20:22 לֹא תִימֹר אֲשֶׁלֶם בִּישְׁתָּא סַבְר סַכָּא לֵאלֹהֵא וַיִּפְרֻקִינְךָ:
20:22 Do not say, "I will repay evil"; Wait for the LORD, and He will save you.
- 20:23 תוֹעֵבֶת יְהוָה אֲבָן וְאֲבָן וּמֵאֲזִנֵּי מִרְמָה לֹא־טוֹב:
20:23 מִרְחֻקִּין אִינוּן קִדְם אֱלֹהֵא אִף תְּרוּיָהוּן מִתְקֻלָּא וּמִתְקֻלָּא וּמִסְאָתָא
וּמִשְׁחָתָא דֵּאֲרֻמִּיּוּתָא לֹא שְׁפִיר קִדְמוּי:
20:23 Differing weights are an abomination to the LORD, And a false scale is not good.
- 20:24 מִיְהוָה מְצַעֲדֵי־גִבּוֹר וְאָדָם מֵה־יָבִין דְּרַפּוֹ:
20:24 מִן־קִדְם אֱלֹהֵא הִילַכְתִּיהּ דְּגִבּוֹרָא וּבִרְנַשׁ מִתְכוּיִן לֹא מִתְבִּיין בְּאוֹרְחַתִּיהּ:
20:24 Man's steps are *ordained* by the LORD, How then can man understand his way?
- 20:25 מוֹקֵשׁ אָדָם יֵלַע קֹדֶשׁ וְאַחַר נְדָרִים לְבַקֵּר:
20:25 פַּחַא הוּא לְגִבּוֹר דְּנִדִּיר לְקֹדֶשׁ וּבִתֵּר הַכִּין הוּיָא חֲדִיא לִיהּ נִפְיִשִּׁיהּ:
20:25 It is a trap for a man to say rashly, "It is holy!" And after the vows to make inquiry.
- 20:26 מִזְרָה רְשָׁעִים מִלֶּךְ חָכֵם וַיִּשָּׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֵן:
20:26 מִבְּדֵר רְשִׁיעֵי מַלְכָּא חֲכִימָא וּמִהַפִּיךְ עֲלֵיהוֹן גִּלְגִּילָא גִלְגִּילָא:
20:26 A wise king winnows the wicked, And drives the *threshing* wheel over them.
- 20:27 נֵר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׁ כָּל־חֲדָרֵי־בֶטֶן:
20:27 שְׂרָגָא דֵּאלֹהֵא נִשְׁמַתָּא דְּבִנֵּי־נֶשָׁא וּבְצִיָּה כּוֹלְהוֹן גּוּוּיָה דְּכִרְסָא:
20:27 The spirit of man is the lamp of the LORD, Searching all the innermost parts of his being.
- 20:28 חֶסֶד וְאַמֶּת יִצְרוּ־מֶלֶךְ וְסַעֲד בַּחֲסֵד כְּסָאוֹ:
20:28 חִיסְדָא וּקּוּשְׁטָא יִטְרוּן יִנְשְׂרוּ לְמַלְכָּא וּמִתְקֵן בַּחֲסִידָא כּוֹרְסִיָּה:
20:28 Loyalty and truth preserve the king, And he upholds his throne by righteousness.
- 20:29 תְּפָאֲרַת בַּחוּרִים כַּחַם וְהַדָּר זְקֻנִּים שִׁיבָה:
20:29 שִׁיבְהוּרָא דְּעוֹלִימָיָא תּוֹקְפִיהוֹן וּשְׂבַחָא דְּסַבִּי סִיבְתָּא:
20:29 The glory of young men is their strength, And the honor of old men is their gray hair.
- 20:30 חֲבֵרֹת פָּצַע (תִּמְרִיק) [תִּמְרִיק] בְּרָע וּמַכּוֹת חֲדָרֵי־בֶטֶן:
20:30 שׁוּחֲנֵי וּפּוֹעֵתָתָא פִּגְעֵי פִּגְעוּ בְּיִשָּׁא וּמִיחִיוֹנוּהִי וּמַחּוּתָא בְּגוּיָה דְּכִרְסָא:
20:30 Stripes that wound scour away evil, And strokes *reach* the innermost parts.
- 21:1 פְּלִגֵּי־מַיִם לִב־מֶלֶךְ בִּיד־יְהוָה עַל־כָּל־אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִטְנוּ:
21:1 הִיךְ טוֹפֵי טִיפֵי דְּמִיא לִיבִיָּה דְּמַלְכָּא בְּאִידוּי דֵּאלֹהֵא וּלְאֵן וּלְאַתֵּר דְּצַבִּי
מִרְכָּן נִרְכִּין לִיהּ:
21:1 The king's heart is *like* channels of water in the hand of the LORD; He turns it wherever He wishes.
- 21:2 כָּל־דְּרָךְ־אִישׁ יִשֵּׁר בְּעֵינָיו וְתִכֵּן לְבוֹת יְהוָה:
21:2 כָּל אוֹרְחָתָא דְּגִבּוֹרָא תְּקִין תְּרִיצֵן בְּעֵינָיו בְּאִפּוּי וּמִתְקֵן לִיבִיא אֱלֹהֵא:
21:2 Every man's way is right in his own eyes, But the LORD weighs the hearts.

21:3 עֲשֵׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לִיהוָה מִזֶּבֶחַ:
21:3 מֵאֵן דַּעֲבִיד צְדָקָתָא וְדִינָא מִתְרַעֵי בֵּיה אֱלֹהָא מִן דְּבַחָא:
21:3 To do righteousness and justice Is desired by the LORD more than sacrifice.

21:4 רוּם-עֵינַיִם וְרֹחַב-לֵב נֵר רְשָׁעִים חֲטָאתָ:
21:4 רוּם רַמּוֹת עֵינָיו וּפְתִי וְבִיעַ לִיבָא שְׂרָנָא דְרַשִׁיעִיא חֲטָאתָא לַחֲטָהָא:
21:4 Haughty eyes and a proud heart, The lamp of the wicked, is sin.

21:5 מַחְשְׁבוֹת חֲרוּץ אֶךְ-לְמוֹתָר וְכָל-אֵין אֶךְ-לְמַחְסוֹר:
21:5 מַחְשְׁבֵן דְּתִקְיָפָא דְגַבִּיין לִ לְיוֹתְרָנָא וְכָל קָלִיל וְ דַּמְסְרֵהָבָא בְרַם לִ:
21:5 The plans of the diligent lead surely to advantage, But everyone who is hasty comes surely to poverty.

21:6 פֶּעַל אוֹצְרוֹת בִּלְשׁוֹן שָׁקָר הֵבֵל נֶדֶף מִבִּקְשֵׁי-מוֹת:
21:6 מַעֲבַדְנוֹתָא דְסִימְתָא בְּלִישְׁנָא דְשִׁיקְרָא וְיִתְחַבְּלוֹן וְיִתְנַתְרוֹן וְיִתְנַתְרוֹן אִילִין
דַּעֲבַדִּין דִּינָא דְבַעִיין לְמוֹתָא:
21:6 The acquisition of treasures by a lying tongue Is a fleeting vapor, the pursuit of death.

21:7 שֹׁד־רְשָׁעִים יִגְוֶרֶם כִּי מֵאֲנוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט:
21:7 אֲנוּנָא רִיכּוֹנָא דְרַשִׁיעִיא יִדְחִלִינוּן יַעֲלִינוּן אַרוּם מִסְרַבִּין דְּלֹא עִפִּין
לְמִיעֲבַד דִּינָא:
21:7 The violence of the wicked will drag them away, Because they refuse to act with justice.

21:8 הַפֶּכֶפֶךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וְזֶרֶז וְזָךְ יֵשֶׁר פִּעְלוֹ:
21:8 דֶּהֶפֶךְ אוֹרְחִיהָ גְבֵרָא דְגֵבֵרָא הוּא נּוֹכְרָאָה וְדַדְכִי תְרִיצִין עוֹבְדוּי:
21:8 The way of a guilty man is crooked, But as for the pure, his conduct is upright.

21:9 טוֹב לְשֹׁכֵת עַל-פִּנְתֵּי-גַג מֵאִשֶׁת מְדִינִים וּבֵית חֶבֶר:
21:9 טַב לְמִיתֵב עַל קֶרְנָא דְאִיגְרָא מִן אִיתְתָּא תִּיגְרִינִיתָא וּבֵיתָא טְרָקָא:
21:9 It is better to live in a corner of a roof Than in a house shared with a contentious woman.

21:10 נַפֶּשׁ רָשָׁע אוֹתָה־רָע לֹא-יִחַן בְּעֵינָיו רֵעֵהוּ:
21:10 נַפְשִׁיהָ דְרַשִׁיעִיא רְגִיא רִיגָא בִישְׁתָּא וְלֹא מִירְחַם מִתְרַחֲמִים בְּעֵינָיו חֲבֵרִיהָ:
21:10 The soul of the wicked desires evil; His neighbor finds no favor in his eyes.

21:11 בַּעֲנֹשׁ-לֵץ יִחַם-פָּתִי וּבִהְשָׁכִיל לְחָכְם יִקְחָה־דַעַת:
21:11 בְּתוֹגְבִיהָ בְּתוֹכִיהָ דִּי מִמִּיקָנָא נַחֲכָם שִׁיבְרָא וּבְסוֹכְלַתְנוֹתָא דְחִכִּימָא יִסֵּב
יִדְיעָתָא:
21:11 When the scoffer is punished, the naive becomes wise; But when the wise is instructed, he receives knowledge.

21:12 מִשְׁכִּיל צָדִיק לְבֵית רָשָׁע מְסַלֵּף רְשָׁעִים לָרַע:
21:12 מִסְתַּכֵּל צָדִיקָא בְּבֵיתָהּ דְרַשִׁיעִיא וּמִטְלַטֵּל לִיהָ לְרַשִׁיעִיא לְבִישְׁתָּא:
21:12 The righteous one considers the house of the wicked, Turning the wicked to ruin.

21:13 אִשָּׁם אֲזָנוֹ מִזַּעֲקַת-דָּל גַּם-הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה:
21:13 דַּמְסַכֵּר אוֹדֻנִיָּה דְלֹא נִשְׁמַע לְצוּחַתִּיהָ דַּמְסַכִּינָא אִף הוּא נִקְרִי לַאֱלֹהָא
וְלֹא נַעֲנוּי:
21:13 He who shuts his ear to the cry of the poor Will also cry himself and not be answered.

21:14 מִתֵּן בִּסְתֵר יִכְפֹּה-אַף וְשָׁחַד בְּחֶק חֲמָה עֲזָה:

- 21:14 מוהבא בטישא מדעכא רוגזא ושוכדא בעובא חמתא עשינתא:
21:14 A gift in secret subdues anger, And a bribe in the bosom, strong wrath.
- 21:15 שְׁמִיחָה לְצַדִּיק עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וּמִחֲתָה לְפֹעֲלֵי אָוֶן:
21:15 חֲדוּתָא דְצַדִּיקָא לְמַעַבְדַּ דִּינָא וְשִׁינָא וְשַׁצִּיא לְאִילִין דְּעַבְדִּין עֲאֲתָא:
21:15 The exercise of justice is joy for the righteous, But is terror to the workers of iniquity.
- 21:16 אָדָם תּוֹעָה מִדֶּרֶךְ הַשְּׂכָל בִּקְהָל רַפָּאִים יִנּוּחַ:
21:16 בֶּרֶנֶשׁ דְּתַעֵי מִן אוֹרְחָא דְשִׁיכְלָא דְסִיכּוּלָא עִם בְּנֵי אֲרַעָא נִתְנַחַח:
21:16 A man who wanders from the way of understanding Will rest in the assembly of the dead.
- 21:17 אִישׁ מִחֲסוֹר אֲהָב שְׁמִיחָה אֲהָב יֵין־וְשֶׁמֶן לֹא יַעֲשִׂיר:
21:17 גִּבְרָא דְחֲסִיר לִיה וּרְחִים חֲדוּתָא וּדְרָחִים חֲמָרָא וּבִסְאָמָא וּבִוסְמָא לֹא נִעְתָר:
21:17 He who loves pleasure will become a poor man; He who loves wine and oil will not become rich.
- 21:18 כֹּפֶר לְצַדִּיק רָשָׁע וְתַחַת יִשְׂרָיִם בּוֹגֵד:
21:18 שִׁילְחוּפִיָּה דְצַדִּיקָא רְשִׁיעָא וְשִׁילְחוּפִיָּה דְתַרִּיצִי בּוֹזִי:
21:18 The wicked is a ransom for the righteous, And the treacherous is in the place of the upright.
- 21:19 טוֹב שָׁבֶת בְּאַרְצֵן־מִדְבָּר מֵאִשֶׁת (מְדוּנִים) [מְדִינִים] וְכַעַס:
21:19 טַב לְמִיתֵב בְּאַרְעָא דְמִדְבָּרָא מִן אִיתָא תִּיגְרִינִיתָא וּמְרַגְזִינִיתָא:
21:19 It is better to live in a desert land Than with a contentious and vexing woman.
- 21:20 אוֹצֵר נְחֹמֶד וְשֶׁמֶן בְּנוֹה חֲכָם וְכֶסֶל אָדָם יִבְלַעְנוּ:
21:20 סִימָתָא רְגִינָתָא וּמִישְׁחָא בְּדִירִיָּה דְחִימָא וְסִיכְלָא דְבְנֵי־נִשָּׂא נְבִלַעִינוּ:
21:20 There is precious treasure and oil in the dwelling of the wise, But a foolish man swallows it up.
- 21:21 רֹדֵף צִדְקָה וְחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צִדְקָה וְכְבוֹד:
21:21 דְרֹדֵף צִדְקָתָא וְחִיסְדָא יִשְׁכַּח חַיִּי וְצִדְקָתָא וְיִקְרָא:
21:21 He who pursues righteousness and loyalty Finds life, righteousness and honor.
- 21:22 עִיר גְּבֻרִים עָלָה חֲכָם וַיִּרֶד עָז מִבִּטְחָה:
21:22 לְמִדִּינָתָא דְגִיבְרֵי סִלִּיק חֲכִימָא וַיַּחַת עוֹשָׁנָא דְסִבְרָה:
21:22 A wise man scales the city of the mighty And brings down the stronghold in which they trust.
- 21:23 שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שֹׁמֵר מִצְרֹת נַפְשׁוֹ:
21:23 דְנִטִּיר פּוּמִיָּה וּלְיִשְׁנִיָּה נִטִּיר מִן עֲקָתָא נַפְשִׁיָּה:
21:23 He who guards his mouth and his tongue, Guards his soul from troubles.
- 21:24 זֶד יִהְיֶה לִּין שְׁמוֹ עוֹשֶׂה בְּעִבְרַת זֶדוֹן:
21:24 מִמִּיקְנָא מִדִּיחָא מִרִּיחָא זֶדְנָא זֶדְנָא שְׁמִיָּה עֲבִיד מַחוּרִינָא חֲרִינָא
21:24 זֶדְנוּתָא בִּזְדִּינוּתִיָּה:
21:24 "Proud," "Haughty," "Scoffer," are his names, Who acts with insolent pride.
- 21:25 תַּאֲוַת עֲצָל תִּמְיִתְנּוּ כִּי־מָאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת:
21:25 רְגִינָתָא רִיגְתָא דְעִטְלָא מִמִּיתָא לִיה אַרוּם מִסְרְבִּין יְדוּהִי לְמַעַבְדַּ דְלֹא עִפְיִין אִידִין דְּעַבְדִּין עִיבִידָתָא:
21:25 The desire of the sluggard puts him to death, For his hands refuse to work;

- 21:26 כָּל־הַיּוֹם הַתְּאוֹנָה תְּאוֹנָה וְצַדִּיק יִתֵּן וְלֹא יִחָשֵׁךְ:
21:26 כל יומא רייג ריגנתא וצדיקא יהיב ולא מחשיך:
21:26 All day long he is craving, While the righteous gives and does not hold back.
- 21:27 זָבַח רָשָׁעִים תּוֹעֵבָה אֲפִי כִּי־בִזְמָה יְבִיאֵנוּ:
21:27 דבחא דרשיעי מרחק הוא מטול די בעבירתא מייתי ליה:
21:27 The sacrifice of the wicked is an abomination, How much more when he brings it with evil intent!
- 21:28 עַד־כְּזָבִים יֵאבֹד וְאִישׁ שׁוֹמֵעַ לְנֹצֶחַ יְדַבֵּר:
21:28 סהדא דכדבותא נאבד וגברא שמיעא שמועא שפירא יאות שריראית
ממליל:
21:28 A false witness will perish, But the man who listens to the truth will speak forever.
- 21:29 הֲעֵז אִישׁ רָשָׁע בְּפָנָיו וַיֵּשֶׁר הוּא (יָכִין) [נִבְיָן] (דְּרָכָיו) [דְּרָכָן]:
21:29 מחצף אפוי גברא רשיעא ותריצא הוא מתקן אורחיה:
21:29 A wicked man displays a bold face, But as for the upright, he makes his way sure.
- 21:30 אֵין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֲצָה לְנֹגֵד יְהוָה: פ
21:30 לית חכמתא ולית ביונא ולית עצתא היך אלהא:
21:30 There is no wisdom and no understanding And no counsel against the LORD.
- 21:31 סוֹס מוֹכֵן לַיּוֹם מִלְחָמָה וְלַיהוָה הַתְּשׁוּעָה:
21:31 סוסא מתקן ליומא דקרבא ואלהא הוא פורקניה:
21:31 The horse is prepared for the day of battle, But victory belongs to the LORD.
- 22:1 נִבְחַר שֵׁם מַעֲשֵׂר רַב מִכֶּסֶף וּמִזָּהָב חֵן טוֹב:
22:1 איתבחר שםא טבא מן עותרא סניעא טב ומכספא ודהבא שפיר חיסדא:
22:1 A good name is to be more desired than great wealth, Favor is better than silver and gold.
- 22:2 עֲשִׂיר וָרֶשֶׁת נִפְגָּשׁוּ עֲשֵׂה כֻלָּם יְהוָה:
22:2 עתירא ומסכינא פגעו חד בחד ותרוייהון אלהא בראינון:
22:2 The rich and the poor have a common bond, The LORD is the maker of them all.
- 22:3 עָרוֹם רָאָה רָעָה (וַיִּסְתַּר) [וַיִּסְתָּר] וּפְתִיִּים עָבְרוּ וְנִעְנָשׁוּ:
22:3 ערימא חמא חזי בישתא ואיטמר ומששי ושברי עברו ואיתגביאו ובורי
תיוסאני אנון:
22:3 The prudent sees the evil and hides himself, But the naive go on, and are punished for it.
- 22:4 עֲקָב עֲנוּה יִרְאֵת יְהוָה עֲשֵׂר וְכָבוֹד וְחַיִּים:
22:4 חלף ענותנותא עקבא דע דחלתיה דאלהא עותרא ויקרא דחיי:
22:4 The reward of humility and the fear of the LORD Are riches, honor and life.
- 22:5 צָנִים פָּחִים בְּדֶרֶךְ עֲקֹשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם:
22:5 נשבע נישבא ב עקימתא ו דנטיר נפשיה ירחק מנהון:
22:5 Thorns and snares are in the way of the perverse; He who guards himself will be far from them.
- 22:6 חֲנֹךְ לְנֶעֱר עַל־פִּי דְרָכּוֹ גַם כִּי־יִזְקִין לֹא־יִסּוּר מִמֶּנָּה:
22:6 אוכח אדכא לטליא לקביל אורחיה דלא כד נסבא נסטי מיניה:
22:6 Train up a child in the way he should go, Even when he is old he will not depart from it.

22:7 עֲשִׂיר בְּרָשִׁים יִמְשֹׁל וְעֶבֶד לֹהֶּ לְאִישׁ מְלוֹהֶּ: 22:7
 עתירא במסכניא נשלט נשתלט ועבדא יוזף לגברא מוזפנא:
 22:7 The rich rules over the poor, And the borrower *becomes* the lender's slave.

22:8 זֹרַעַ עֹלָה (יִקְצֹר־) [יִקְצֹר־] אֹן וְשֶׁבֶט עֲבָרְתּוֹ יִכְלֶה: 22:8
 דזריע עוילא נחצוד עאתא ושבטא דחורייניא דחריניא בגמור נגמור:
 22:8 He who sows iniquity will reap vanity, And the rod of his fury will perish.

22:9 טוֹב־עֵין הוּא יִבְרַךְ כִּי־נָתַן מִלֶּחֶמוֹ לְדָל: 22:9
 מן דטבא היא עיניה הוא נתברך מטול דיהיב מן לחמיה למסכנא:
 22:9 He who is generous will be blessed, For he gives some of his food to the poor.

22:10 גֹּרֶשׁ לֵץ וַיֵּצֵא מִדֹּון וַיִּשְׁבֹּת דִּין וְקָלוֹן: 22:10
 טריד תרך לממיקנא ואפיק לתיגרנא ויבטיל דינא וצערא:
 22:10 Drive out the scoffer, and contention will go out, Even strife and dishonor will cease.

22:11 אֱהֶב (טְהוֹר־) [טְהוֹר־] לֵב חֵן שְׁפָתָיו רַעְהוּ מִלֶּךְ: 22:11
 רחם אלהא לדכי ליבא ובחיסדא דשפוטתיה יתחבר למלכא:
 22:11 He who loves purity of heart *And* whose speech is gracious, the king is his friend.

22:12 עֵינֵי יְהוָה נֹצְרוּ דַעַת וַיִּסְלַף דְּבָרֵי בָגָד: 22:12
 עינוי דאלהא נטרין ידיעתא ומטלטל מליהון דבזוזי:
 22:12 The eyes of the LORD preserve knowledge, But He overthrows the words of the treacherous man.

22:13 אָמַר עֲצֹל אֶרֶץ בַּחוּץ בְּתוֹךְ רְחֹבוֹת אֶרֶץ: 22:13
 אמר עטלא בחביננותיה בחבננותיה אריא אית לברא ובינת שוקי
 מתקטלנא:
 22:13 The sluggard says, "There is a lion outside; I will be killed in the streets!"

22:14 שוֹחֶה עֲמָקָה פִּי זָרוֹת זָעוּם יְהוָה (יִפּוֹל־) [יִפּוֹל־] שָׁם: 22:14
 גומצא גומאצא עמיקתא פומא דנוכריתא ומאן דמרגיז קדם אלהא
 נפיל תמן:
 22:14 The mouth of an adulteress is a deep pit; He who is cursed of the LORD will fall into it.

22:15 אֹלֶת קְשׁוּרָה בְּלִב־נֶעַר שֶׁבֶט מוֹסֵר יִרְחִיקָהּ מִמֶּנּוּ: 22:15
 שטיותא קטירא בליביה דטליא שובטא דמרדותא נרחקיה מןיניה:
 22:15 Foolishness is bound up in the heart of a child; The rod of discipline will remove it far from him.

22:16 עֲשֵׂק דָל לְהַרְבּוֹת לוֹ נָתַן לְעֲשִׂיר אֶדְ-לְמַחְסוֹר: 22:16
 מאן דעשיק למסכנא מסגי ליה בישתא ודיהיב לעתירא חוסרנא הוא
 ליה:
 22:16 He who oppresses the poor to make more for himself Or who gives to the rich, *will* only *come* to poverty.

22:17 הִט אָזְנוֹךְ וּשְׁמַע דְּבָרֵי חֲכָמִים וְלִבְךָ תִּשְׁמַע לְדַעְתִּי: 22:17
 ברי צלי אודנד ושמע מילי דחכמי וליבך שים לידיעתי:
 22:17 Incline your ear and hear the words of the wise, And apply your mind to my knowledge;

22:18 כִּי־נָעִים כִּי־תִשְׁמְרֶם בְּבִטְנְךָ יִכְנוּ יַחְדָּו עַל־שִׁפְתֶיךָ: 22:18
 מטול דבסימין דתטרינן נטר אנון בכריסך ונתקנן היך איך חדא על
 שפוטתך:
 22:18

22:18 For it will be pleasant if you keep them within you, That they may be ready on your lips.

22:19 לְהַיּוֹת בִּיהוּה מִבִּטְחֶךָ הוֹדַעְתִּיךָ הַיּוֹם אֶף־אַתָּה:

22:19 דְּנַהוּי בֵּאלֹהָא סִיבְרַךְ אוֹדַעִיתְךָ יוֹמָא יוֹמְנָא הֲדָא אֶף אַנְתָּ:

22:19 So that your trust may be in the LORD, I have taught you today, even you.

22:20 הֲלֹא כָּתַבְתִּי לָךְ (שְׁלֹשׁוֹם) [שְׁלִישִׁים] בְּמוֹעֲצַת וְדַעַת:

22:20 הֲלֹא כְּתָבִית אִינוֹן לָךְ עַל תְּלַת זְמָנִין בַּעֲצָתָא וּבִידַעְתָּא:

22:20 Have I not written to you excellent things Of counsels and knowledge,

22:21 לְהוֹדִיעֶךָ קִשְׁטִי אֲמַרְנִי אֲמַתְּ לְהַשִּׁיב אֲמָרִים אֲמַתְּ לְשִׁלְחִיךָ: פ

22:21 דְּאוֹדַיעֶךָ קוֹשְׁטָא וּמִילִי דְּתִרְצוֹתָא דְּתַהֲפִיךְ מִילְתָּא דְּקוֹשְׁטָא לְמִשְׁדְּרִיךְ:

22:21 To make you know the certainty of the words of truth That you may correctly answer him who sent you?

22:22 אֶל־תִּגְזֹל־דָּל כִּי דַל־הוּא וְאֶל־תִּדְכָּא עֲנִי בַשָּׁעַר:

22:22 לֹא תִגְזֹל לְמַסְכְּנָא מִטוֹל דְּמַסְכְּנָא הוּא וְלֹא תִמְכִּיךְ לַעֲנִיא בַתְּרַעָא:

22:22 Do not rob the poor because he is poor, Or crush the afflicted at the gate;

22:23 כִּי־יִהְיֶה יָרִיב רִיבָם וְקָבַע אֶת־קִבְעֵיהֶם נִפְשׁ:

22:23 מִטוֹל דְּאֵלֹהָא יִדִּין דִּינְהוֹן וּמִתְפְּרִיעַ פּוֹרַעְנוֹתָא דְּנַפְשֵׁיהוֹן:

22:23 For the LORD will plead their case And take the life of those who rob them.

22:24 אֶל־תִּתְּרַע אֶת־בַּעַל אֶף וְאֶת־אִישׁ חֲמוּת לֹא תָבֹא:

22:24 לֹא תִתְּחַבֵּר עִם מָרִי מַחָא מְרִירוֹתָא וְעַם גִּבֵּר חֲמַתָּא חֲמַתְנָא לֹא תִיעוֹל:

22:24 Do not associate with a man given to anger; Or go with a hot-tempered man,

22:25 פֶּן־תֵּאֲלַף (אֲרַחְתּוֹ) [אֲרַחְתִּיו] וְלִקְחַתָּ מוֹקֶשׁ לְנַפְשֶׁךָ:

22:25 דִּילְמָא דִּלֹּא תִילַף אוֹרַחְתִּיה וְתַשְׁכִּיחַ פַּחָא לְנַפְשֶׁךָ:

22:25 Or you will learn his ways And find a snare for yourself.

22:26 אֶל־תִּתֵּהּ בְּתַקְעֵי־כָף בְּעֲרָבִים מִשָּׁאוֹת:

22:26 לֹא תִהְיוּ מִשְׁלִים אִידֶךָ בַּעֲרֻבוֹתָא עַל חֲבֵרְךָ:

22:26 Do not be among those who give pledges, Among those who become guarantors for debts.

22:27 אִם־אֵין־לָךְ לְשֹׁלֵם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ:

22:27 אִין אִם לֹא לִית לִיךְ לְפָרִיעַ דָּף נִסְבִּין תַּשְׁוִיתְךָ ׀:

22:27 If you have nothing with which to pay, Why should he take your bed from under you?

22:28 אֶל־תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֶיךָ:

22:28 לֹא תַשְׁנִי תַחוּמָא דְּמָן עַלְמָא דַּעֲבָדוּ אֲבֹהֵתְךָ:

22:28 Do not move the ancient boundary Which your fathers have set.

22:29 חַזִּיתָ אִישׁ מְהִיר בְּמִלְאֲכָתּוֹ לְפָנֵי־מְלָכִים וְיִתְצַב בְּלִיתִּיָּצָב לְפָנֵי חֲשָׁכִים: פ

22:29 אִין חַזִּית גְּבֵרָא דְּמוֹחִי בַּעֲיִבִידְתִּיה קִדָּם מַלְכִי יִתְעַד נִיקוּם לֹא יִתְעַד נִיקוּם קִדָּם חֲשׁוּכִי:

22:29 Do you see a man skilled in his work? He will stand before kings; He will not stand before obscure men.

23:1 כִּי־תֵשֵׁב לְלַחֹם אֶת־מוֹשֵׁל בֵּין תָּבִין אֶת־אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ:

23:1 אִין יִתְבֵּת לְמִיכַל עִם שְׁלִיטָא אִיתְבִּין בְּמָן דְּשִׁים קִדְמָךְ:

23:1 When you sit down to dine with a ruler, Consider carefully what is before you,

23:2 וְשִׁמְתָּ שֶׁכִּין בְּלֶעָד אִם-בַּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה:

23:2 ותשים סכינא בלועך אין מרי דנפשא אנת את:

23:2 And put a knife to your throat If you are a man of *great* appetite.

23:3 אַל-תִּתְאוּ לְמִטְעַמֹּתָיו וְהוּא לֶחֶם כְּזָבִים:

23:3 לא תרגג תרגג לבישולוי והינון מיכולתא דכרבותא:

23:3 Do not desire his delicacies, For it is deceptive food.

23:4 אַל-תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתָךְ חֶדְל:

23:4 לא תקרב לעתירא אלא בביונך בביונתך פרק מיניה:

23:4 Do not weary yourself to gain wealth, Cease from your consideration *of it*.

23:5 (הַתְּעוּף) [הַתְּעוּף] עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה-לוֹ כְּנָפִים כְּנֶשֶׁר (וְעִיף)

[וְעִיף] הַשָּׁמַיִם: פ

23:5 אין תיצר תצד עינך ביה לא מתחוי מתחזי לך מטול דמתעביר דמעבד

עביר ליה גפי גפתא היך נשרא דטאיס בשמאי:

23:5 When you set your eyes on it, it is gone. For *wealth* certainly makes itself wings Like an eagle that flies *toward* the heavens.

23:6 אַל-תִּלְחֶם אֶת-לֶחֶם רַע עֵין וְאֵל-(תִּתְאוּ) [תִּתְאוּ] לְמִטְעַמֹּתָיו:

23:6 לא תיכול עם גברא דבאשא עיניה ולא תרגג תרגג לבישולוי:

23:6 Do not eat the bread of a selfish man, Or desire his delicacies;

23:7 כִּי כְמוֹ-שָׁעַר בִּנְפִשׁוֹ כֵּן-הוּא אָכַל וְשָׂתָה יֹאמַר לֵךְ וְלִבּוֹ בַל-עָמָד:

23:7 מטול דאיך תרעא דמן רמא הכא הכן הוא רם בנפשיה אכל ושתה

ואשתי אמיר לך וליביה נכיל צדריך צידך:

23:7 For as he thinks within himself, so he is. He says to you, "Eat and drink!" But his heart is not with you.

23:8 פִּתְךָ-אָכַלְתָּ תְּקוּאָה וְשִׁתְךָ דְּבָרֶיךָ הִנְעִימִים:

23:8 ולחמא דאכלת מתיבת לך ליה ומחבלת מילך דבסימן:

23:8 You will vomit up the morsel you have eaten, And waste your compliments.

23:9 בְּאָזְנִי כְּסִיל אַל-תִּדְבֹּר כִּי-יִבּוֹז לְשָׁכַל מְלִיךְ:

23:9 באודנא דסיכלא לא תמליל מטול דשאיט לסיכולא דמילך:

23:9 Do not speak in the hearing of a fool, For he will despise the wisdom of your words.

23:10 אַל-תִּסַּג גְּבוּל עוֹלָם וּבִשְׂדֵי יְתוּמִים אַל-תִּבָּא:

23:10 לא תשני תחומא דמן עלם ובחלקא ובחילקא דיתמי לא תיעול:

23:10 Do not move the ancient boundary Or go into the fields of the fatherless,

23:11 כִּי-גֹאֲלָם חֲזַק הוּא-יִרְיָב אֶת-רִיבָם אִתְךָ:

23:11 מטול דפרוקיהון תקיף והוא נידון דינהון מינך:

23:11 For their Redeemer is strong; He will plead their case against you.

23:12 הִבִּיֵּאתָ לְמוֹסֵר לִבְךָ וְאִזְנְךָ לְאִמְרֵי-דַעַת:

23:12 אעיל למרדותא ליבך ואודנך למימרי דידיעתא:

23:12 Apply your heart to discipline And your ears to words of knowledge.

23:13 אַל-תִּמְנַע מִנְּעַר מוֹסֵר כִּי-תִכְנֹן בְּשִׁבְטֵי לֹא יָמוּת:

- 23:13 לא תמנע מטליא מרדותא מטול דאין מחית ליה בשובטא לא מאית:
23:13 Do not hold back discipline from the child, Although you strike him with the rod, he will not die.
- 23:14 אתה בשבט תפגו ונפשו משאול תציל:
23:14 את נגיד בשובטא מחת ליה ונפשיה מפלטת מן שיול:
23:14 You shall strike him with the rod And rescue his soul from Sheol.
- 23:15 בני אם-חכם לבך ישמח לבי גם-אני:
23:15 ברי אם חכים ליבך חדי אנא בלבי:
23:15 My son, if your heart is wise, My own heart also will be glad;
- 23:16 ותעלזנה כליותי בדבר שפתיך מישרים:
23:16 ונרוון ונרוון כולייטי כד ממללן שפוותך תריצותא תריצתא:
23:16 And my inmost being will rejoice When your lips speak what is right.
- 23:17 אל-יקנא לבך בחטאים כי אם-ביראת-יהוה כל-היום:
23:17 לא נינון ניטן ליבך בחטאי אלא בדחלתיה דאלהא כל יומא:
23:17 Do not let your heart envy sinners, But *live* in the fear of the LORD always.
- 23:18 כי אם-יש אחרית ותקנותך לא תפרת:
23:18 מטול דתהוי לך אחריתא טבא וסיבויך וסיבויך לא נגמר:
23:18 Surely there is a future, And your hope will not be cut off.
- 23:19 שמע-אתה בני וחכם ואשר בדרך לבך:
23:19 שמע את ברי ואיתחכם ותריץ ליבך לארחא:
23:19 Listen, my son, and be wise, And direct your heart in the way.
- 23:20 אל-תהי בסבאי-יין בזללי בשר למו:
23:20 לא תהוי כאילין דרווין חמרא וכאילין דאסוטין בבשרא:
23:20 Do not be with heavy drinkers of wine, Or with gluttonous eaters of meat;
- 23:21 כי-סבא וזולל יגרש וקרעים תלביש נומה:
23:21 מטול דרוי ואסיט ואסוט מתמסכן וקריעתא ובורדעתא וביזעתא נלבש
ניאמא ניומא:
23:21 For the heavy drinker and the glutton will come to poverty, And drowsiness will clothe *one* with rags.
- 23:22 שמע לאביך זה ילדך ואל-תבז כי-זקנה אמה:
23:22 קביל מן אבוך דילדך דין י ולא תישוט מטול דסיבת אימך:
23:22 Listen to your father who begot you, And do not despise your mother when she is old.
- 23:23 אמת קנה ואל-תמכר חכמה ומוסר ובינה:
23:23 קושטא קני ולא תזבין חכמתא ומרדותא וביונא:
23:23 Buy truth, and do not sell *it*, Get wisdom and instruction and understanding.
- 23:24 (גול) [גיל] (יגול) [גיל] אבי צדיק (יולד) [ויולד] חכם (וישמח)
[וישמח] בן:
23:24 נירוון ונידוץ מידוץ ני אבוי דצדיקא ומאן דמוליד חכימא נחדי ביה:
23:24 The father of the righteous will greatly rejoice, And he who sires a wise son will be glad in him.
- 23:25 ישמח-אביך ואמך ותגל יולדתך:
23:25

- 23:25 יחדון אבוך ואימך ותידוץ תולדך תולדתך:
23:25 Let your father and your mother be glad, And let her rejoice who gave birth to you.
- 23:26 תִּנְהַבְנִי לִבְךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְּרָכֵי (תִּרְצֶנָּה) [תִּצְרְנָה]:
23:26 הַב בְּרִי לִיבְךָ לִי וְעֵינֶךָ תִּטְרוֹן אוֹרַחְתִּי:
23:26 Give me your heart, my son, And let your eyes delight in my ways.
- 23:27 כִּי־שׁוֹחָה עֲמָקָה זֹנָה וּבֹאֵר צָרָה נְכָרִיָּה:
23:27 מִטּוֹל דְּגוּמְצָא עֲמִיקָתָא זֹנִיתָא וּבִירָא דַּעֲקָא נּוֹכְרִיתָא:
23:27 For a harlot is a deep pit And an adulterous woman is a narrow well.
- 23:28 אִף־הִיא כִּחְתָּךְ תִּאָּרֵב וּבּוֹגְדִים בְּאָדָם תּוֹסֵף:
23:28 וְהִיךְ מִטְרֵף עֵינָא כִּמְנָא וּצַאדָא בְּנִיא שְׁבֵרִי:
23:28 Surely she lurks as a robber, And increases the faithless among men.
- 23:29 לְמִי אֹי לְמִי אֲבֹי לְמִי (מְדוֹנִים) [מְדִינִים] לְמִי שִׁיחַ לְמִי פְּצָעִים חֲנָם
לְמִי חֲכָלְלוֹת עֵינַיִם:
23:29 לְמִי וְיֵא לְמִי לְמִי בִּיחָא דְּוֹדָא לְמִי תִּיגְרִי וּלְמִי סוּחָא סוּדָא
וּלְמִי תַּעֲתָחָא בּוֹעֲתָא מִגֵּן וּלְמִי יוֹדְמַעֲנֵן עֵינֵי יוֹרֵם קִנְצָן יִדְמַע עֵינֵי:
23:29 Who has woe? Who has sorrow? Who has contentions? Who has complaining? Who has wounds without cause?
Who has redness of eyes?
- 23:30 לְמִי־חֲרִים עַל־הֵינָן לְבָאִים לְחַקֵּר מִמֶּסֶךְ:
23:30 לְהִילִין דְּמִאֲחֲרִין דְּמוֹחֲרִין עַל חֲמִרָא וְאִזְלִין וּמַעֲנֵן וּמַעֲקִבִין בֵּית מִזְגָּא:
23:30 Those who linger long over wine, Those who go to taste mixed wine.
- 23:31 אַל־תִּרְא יֵין כִּי יִתְאַדָּם כִּי־יִתֵּן (בְּכִיס) [בְּכֹס] עֵינֵי יִתְהַלֵּךְ בְּמִישְׁרִים:
23:31 לֹא תַחֲמִי חֲמִרָא דְּסִימוֹק דִּיהוּב וְיִהִיב בְּכִסָּא עֵינֵיהּ וּמִהֲלִיךְ תִּרְצָאִית:
23:31 Do not look on the wine when it is red, When it sparkles in the cup, When it goes down smoothly;
- 23:32 אַחֲרִיתוֹ כְּנַחֲשׁ יִשְׁךָ וְכִצְפֻּנֵי יִפְרֹשׁ:
23:32 וְאַחֲרִיתֶיהּ הִיךְ חוּיָא נְכִית וּכְחֹרְמוֹנָא וּכְחֹרְמָנָא דְּפִרִיחַ דְּפִאֲרִיחַ:
23:32 At the last it bites like a serpent And stings like a viper.
- 23:33 עֵינֶיךָ יִרְאוּ זָרוֹת וְלִבְךָ יִדְבֵּר תִּהְפֻּכּוֹת:
23:33 וְחִמְיִן וְיַחְוּרוּן עֵינֶךָ בְּנוֹכְרִיתָא וְלִיבְךָ יִמְלִיל תִּהְפֻּכְתָּא תִּהְפֻּכְתָּא:
23:33 Your eyes will see strange things And your mind will utter perverse things.
- 23:34 וְהָיִיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלִבִּים וְכְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ חֲבֵל:
23:34 וְתִהְיֶה הִיךְ שֹׁכֵב בְּלִיבִיָּה דִּימָא וְהִיךְ מִלְּחָא דְּדִמְיָא בִּילְפָא בִּילְפָא:
23:34 And you will be like one who lies down in the middle of the sea, Or like one who lies down on the top of a mast.
- 23:35 הֲכֹנִי בַל־חֲלִיתִי הֲלִמּוֹנִי בַל־יִדְעֵתִי מִתִּי אֶקִּיץ אוֹסִיף אֲבַקֶּשְׁנּוּ עוֹד:
23:35 וְתִימֹר מַחֲוִבִי מַחֲוִנִי וְלֹא אִיכְרַהֲתָּ וּבִיזְעוֹנִי וּבִזְוֹנִי וְלֹא יִדְעִיתָ לֵאמֹת
אִתְעִיר וְאוֹסִיף אֲתַבְעִינִי וְאַבְעִינִי תוֹב עוֹד:
23:35 "They struck me, but I did not become ill; They beat me, but I did not know it. When shall I awake? I will seek another drink."
- 24:1 אַל־תִּקְנָא בְּאַנְשֵׁי רָעָה וְאַל־ (תִּתְאֹו) [תִּתְאִין] לְהִיּוֹת אִתָּם:
24:1 לֹא תִינּוֹן תִּישָׁן בְּמִרִי בִישְׁתָּא וְלֹא תִרְגַּג תַּתְרָא לְמִי־הוּי עֲמַהוּן:
24:1 Do not be envious of evil men, Nor desire to be with them;

24:2 כִּי־שָׁד יִהְיֶה לָּבָם וְעִמָּל שְׁפָתֵיהֶם תִּדְבַּרְנָה:
24:2 מְטוֹל דִּי אֲנוּנָא רִיכּוּנָא דָּאנִי רָאנִי לִיבְהוֹן וְעוּלָא וְעוּלָא שְׁפוּתָהוֹן
מִמִּלְלָן:

24:2 For their minds devise violence, And their lips talk of trouble.

24:3 בַּחֲכָמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכַּוֵּן:
24:3 מַחֲכֵמַתָּא מִתְּבִנִּי בֵּיתָא וּבִבְיוּנָא תַתְּקֵן תְּקִין:
24:3 By wisdom a house is built, And by understanding it is established;

24:4 וּבִדְעַת חֲדָרִים יִמָּלֵאוּ כָּל־הוֹן יָקָר וְנָעִים:
24:4 וּבִידִיעַתָּא קִיטוּנִי מִתְּמַלִּיין כָּל מוֹלָא מוֹלָא יְקוּרָא וּבִסִּימָא:
24:4 And by knowledge the rooms are filled With all precious and pleasant riches.

24:5 גְּבַר־חָכְמָה בָּעוֹז וְאִישׁ־דְּעַת מְאֻמֵּין־כָּח:
24:5 טַב גְּבֵרָא חֲכִימָא מִן עֲשִׂינָא וּגְבֵרָא דִידִיעַתָּא מִן דְּזָרִין בַּחֲיִילִיָּה:
24:5 A wise man is strong, And a man of knowledge increases power.

24:6 כִּי בְּתַחְבֵּלוֹת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ מִלְּחָמָה וְתִשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ:
24:6 מְטוֹל דְּבַמְדַּבְּרָנוּתָא תַעֲבִיד לָךְ קִרְבָּא וּפּוֹרְקָנָא בְּסוּגֵנָא דְּמוֹלְכָנָא:
24:6 For by wise guidance you will wage war, And in abundance of counselors there is victory.

24:7 רָאמוֹת לְאֹוִיל חָכְמוֹת בִּשְׁעַר לֹא יִפְתַּח־פִּיהוּ:
24:7 מִתְּרַעַם שְׁטִיָּא בַּחֲכֵמַתָּא וּבִתְרַעֲי לֹא פִתִּיחַ פּוּמִיָּה:
24:7 Wisdom is too exalted for a fool, He does not open his mouth in the gate.

24:8 מִחֲשָׁב לְהִרְעֵ לֹו בְּעַל־מְזֻמוֹת יִקְרָאוּ:
24:8 מִן דַּחֲשִׁיב לְמַבְעֵשָׁא לְמַבְאָשָׁא נִקְרוּן לִיה מַרִּי תַרְעִיתָא בִישְׁתָּא:
24:8 One who plans to do evil, Men will call a schemer.

24:9 זִמַּת אֹוִלַת חֲטָאת וְתוֹעֵבַת לְאָדָם לֵין:
24:9 תַרְעִיתָא דְּשִׁטּוּתָא דְּשִׁטָּא חֲטָאָה וּמִרְחָקָא דְּבִר־נֶשׁ מִמִּיקְנוּתָא:
24:9 The devising of folly is sin, And the scoffer is an abomination to men.

24:10 הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צָר כְּחֻכָּה:
24:10 אֵין תַּתְּרַפִּי בְּיוֹמָא דְּעַקְתָּא מִתְּטַעִיד מִתְּתַעִיק חֵילְךְ:
24:10 If you are slack in the day of distress, Your strength is limited.

24:11 הִצֵּל לְקָחִים לָמוֹת וּמָטִים לְהִרְג אִם־תַּחֲשׂוּךְ:
24:11 פָּצָא לְאִילִין דְּמִתְנַסְבִּין לְמוּתָא וּמִתְדַבְּרִין לְקַטְלָא חֲשׂוּךְ:
24:11 Deliver those who are being taken away to death, And those who are staggering to slaughter, Oh hold them back.

24:12 כִּי־תֹאמַר הֵן לֹא־יִדְעָנוּ זֶה הֲלֹא־תִכֵּן לְבוֹת הוּא־יִבִּין וְנִצֵּר נַפְשֶׁךָ הוּא
יִדַּע וְהִשִּׁיב לְאָדָם כְּפָעְלוֹ:
24:12 וְאֵין תִּימָר דְּלֹא יִדַּע דָּא הֲלֹא דַתְּרַעִיתָא דְּלִבָּא דַּאֲלֵהָא בַּאֲקִי וּדְנִשִּׁיר
נַפְשֶׁךָ הוּא יִדַּע וּפְרִיעַ לְבִר־נֶשָׁא הֵךְ עוֹבְדוּי:
24:12 If you say, "See, we did not know this," Does He not consider it who weighs the hearts? And does He not know it who keeps your soul? And will He not render to man according to his work?

24:13 אֲכָל־בְּנֵי דְּבִנְשׁ כִּי־טוֹב וְנָפֶת מָתוּק עַל־חֻכְךָ:

- 24:13 אכול ברי דובשא מטול דטב וככריתא דחליא על חיכך:
24:13 My son, eat honey, for it is good, Yes, the honey from the comb is sweet to your taste;
- 24:14 פן דעה חכמה לנפשך אם מצאת ויש אחרית ותקוהך לא תפרת: פ
24:14 חיכנא היכנא אדיע ואתחכם בנפשך דאין משכחת תרעיתא קדמייתא
24:14 איתין אחריתא דטבא מיניה וסיכויך וסיכויך לא ניגמר:
24:14 Know *that* wisdom is thus for your soul; If you find *it*, then there will be a future, And your hope will not be cut off.
- 24:15 אל־תִּתְּרֹם רָשָׁע לְנוֹה צְדִיק אֶל־תִּשְׁדֹּד רִבְצוֹ:
24:15 לא ניכמן רושעא רשיעא למדוריה לדיריה דצדיקא ולא תרכין
בית־מישריה:
24:15 Do not lie in wait, O wicked man, against the dwelling of the righteous; Do not destroy his resting place;
- 24:16 כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צְדִיק וְקָם וְרָשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בְרָעָה:
24:16 מטול דשובעא זמנין נפל צדיקא וקאים וקאי ורשיעא מתתקלין
בבישתא:
24:16 For a righteous man falls seven times, and rises again, But the wicked stumble in *time of* calamity.
- 24:17 בְּנִפְל (אוֹיְבֶיךָ) אֶל־תִּשְׂמַח וּבִפְשָׁלוֹ אַל־יִגַּל לִבְךָ:
24:17 במפלותיה דבעיל־דבבך לא תחדי וכד איתקל בבישתא לא ידוץ ליבך:
24:17 Do not rejoice when your enemy falls, And do not let your heart be glad when he stumbles;
- 24:18 פֶּן־יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו וְהָשִׁיב מַעֲלָיו אָפּוֹ:
24:18 דילמא דלא יבאיש באפוי דאלהא כד יחזה ויהפוך מיניה רוגזיה:
24:18 Or the LORD will see *it* and be displeased, And turn His anger away from him.
- 24:19 אֶל־תִּתְּחַר בַּמְרָעִים אֶל־תִּקְנָא בְּרָשָׁעִים:
24:19 לא תרגג תתחסם בבישי ולא תטנין תיטן ברשיעי:
24:19 Do not fret because of evildoers Or be envious of the wicked;
- 24:20 כִּי לֹא־תִהְיֶה אַחֲרִית לְרַע נֹר רָשָׁעִים יִדְעָךְ:
24:20 מטול דלא תהוי אחריתא טבא לבישי ושרגיהון דרשיעי נדעך:
24:20 For there will be no future for the evil man; The lamp of the wicked will be put out.
- 24:21 יִרְא־אֶת־יְהוָה בְּנִי וּמֶלֶךְ עַם־שׁוֹנִים אֶל־תִּתְּעָרֵב:
24:21 דחיל מן אלהא ברי ומן מלכא ועם שטיי לא תתחלט:
24:21 My son, fear the LORD and the king; Do not associate with those who are given to change,
- 24:22 כִּי־פֶתָאִם יָקוּם אִידָם וּפִיד שְׁנֵיהֶם מִי יוֹדֵעַ: ס
24:22 מטול דבשליא אתי תיבריהון וספונא וסופא דשניהון מאן ידיע:
24:22 For their calamity will rise suddenly, And who knows the ruin *that comes* from both of them?
- 24:23 גַּם־אֵלֶּה לַחֲכָמִים הַפְּרָפְנִים בַּמִּשְׁפָּט בַּל־טוֹב:
24:23 אוף הילין לחכימי אמירנא למיסב אפי בדינא לא שפיר:
24:23 These also are sayings of the wise. To show partiality in judgment is not good.
- 24:24 אֲמַר לְרָשָׁע צְדִיק אַתָּה יִקְבְּהוּ עַמִּים יִזְעָמוּהוּ לְאֻמִּים:
24:24 דיימר אף לא למי לרשיעא צדיקא אנת ילטנוהי יליטנויה עממין
ויבריומי ויברוניה אומתא:

24:24 He who says to the wicked, "You are righteous," Peoples will curse him, nations will abhor him;

24:25 וְלַמּוֹכִיחִים יִנָּעַם וְעָלֵיהֶם תָּבוֹא בְּרַכְת־טוֹב:

24:25 וְלַמַּכְסִּי יִבְסֹם וְעָלֵיהוֹן תִּיתִי בְּרַכְתָּא וּטְבַתָּא ט:

24:25 But to those who rebuke the wicked will be delight, And a good blessing will come upon them.

24:26 שִׁפְתֵּימָם יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נִכְחִים:

24:26 סִיפּוּתָא מִנְשָׁקֵן דְּדִמְהַפְכִּין מִלִּי תִרְצַתָּא:

24:26 He kisses the lips Who gives a right answer.

24:27 הֲכֵן בַּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ וְעִתְדָהּ בַּשָּׂדֶה לְךָ אַחֲרֵי וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ: פ

24:27 אַתְּקִין לְבַרָּא עִיבִידִיתְךָ וְעִתְדָהּ בַּחֲקֵלָא לְךָ וּבִתֵּר כֵּן בְּנֵי בֵּיתְךָ:

24:27 Prepare your work outside And make it ready for yourself in the field; Afterwards, then, build your house.

24:28 אַל־תְּהִי עֵד־חֲנָנִים בְּרַעַף וְהִפְתִּיתָ בְּשִׁפְתֶּיךָ:

24:28 לֹא תִהְיוּ סִהְדָּא רִיגְלָא דְגִלָּא בַּחֲבֵרְךָ וּתְשַׁרְגַּנּוּ וּתְשַׁתֵּר בְּשִׁפּוּתְךָ:

24:28 Do not be a witness against your neighbor without cause, And do not deceive with your lips.

24:29 אַל־תֹּאמַר כֹּאֲשֶׁר עָשָׂה־לִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה־לּוֹ אֲשִׁיב לְאִישׁ כְּפַעְלֹו:

24:29 לֹא תִימַר הִיךְ דְּעִבֵּד לִי כֵּן עֹאבִיד לִיה וְאֵהֲפִיךְ לִיה הִיךְ עֹבֵדוּי:

24:29 Do not say, "Thus I shall do to him as he has done to me; I will render to the man according to his work."

24:30 עַל־שָׂדֶה אִישׁ־עֵצֵל עֲבַרְתִּי וְעַל־כָּרְם אָדָם חָסֵר־לֵב:

24:30 עַל חֲקֵלָא דְגִבְרָא עֵטְלָא עֲבֵרִית וְעַל כְּרַמְיָא דְבִרְנַשׁ חָסִיר רַעִיוֹנָא:

24:30 I passed by the field of the sluggard And by the vineyard of the man lacking sense,

24:31 וְהִנֵּה עָלָהּ כָּלֹו קִמְשָׁנִים כָּסּוּ פָּנָיו חֲרָלִים וְגִדְרָא אֲבָנָיו נִהְרָסָה:

24:31 וְהָא סְלִיק כּוֹלִיָּה יַעֲרִי וּכְסוּי וּכְסִי אַפּוּי חוֹרְלִי וּסְיִיגָא דִּי בִּאפּוּי דְכִיפּוּי

אִיתְעָקוּר:

24:31 And behold, it was completely overgrown with thistles; Its surface was covered with nettles, And its stone wall was broken down.

24:32 וְאַחֲזָהּ אֲנֹכִי אֲשִׁית לְבִי רְאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר:

24:32 וְחֹזִית אֲנָא וּשְׁמִית לְבִי וְחִמִּית וּקְבִילִית מִרְדּוּתָא:

24:32 When I saw, I reflected upon it; I looked, and received instruction.

24:33 מְעַט שְׁנוֹת מְעַט תְּנוּמוֹת מְעַט חֲבֹק יָדַיִם לְשָׁכָב:

24:33 קָלִיל תְּנוּם קָלִיל תְּדֻמּוּךְ קָלִיל תְּבַסִּים תְּשִׁים יָדְךָ עַל חֲרִיִּךְ וּתְדֻמּוּךְ:

24:33 "A little sleep, a little slumber, A little folding of the hands to rest,"

24:34 וּבֹא־מִתְהַלֵּךְ רִישָׁךְ וּמִחֲסָרֶיךָ כֹּאֲשֶׁר מִגֵּן: פ

24:34 וּתִיתִי וּתְרַכִּין וּתִידְרַכְךָ מִסְכְּנוֹתְךָ וּצְרִיכוֹתְךָ הִיךְ גִּבְרָא טַב לִיבָא

טַב־לָרָא:

24:34 Then your poverty will come as a robber And your want like an armed man.

25:1 גַּם־אַלֶּה מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר הֶעֱתִיקוּ אַנְשֵׁי חֲזַקְיָה מֶלֶךְ־יְהוּדָה:

25:1 אוּף אִילִין מִתְלוּי דְשְׁלֹמָה עִמְיָקִי דְכַתְּבוּ רַחֲמוּי דְחֲזַקְיָה מַלְכָּא דִיהוּדָה:

25:1 These also are proverbs of Solomon which the men of Hezekiah, king of Judah, transcribed.

25:2 כְּבֹד אֱלֹהִים הִסְתֵּר דְּבָר וּכְבֹד מַלְכִּים חָקֵר דְּבָר:

25:2 אִיקְרָא דֵאלֹהָא מֵאֵן דְּמַטְשִׁי מִילְתָּא וְאִיקְרָא דְּמַלְכִּיא מֵאֵן דְּבִאֲנִי דְּבִאֲצִי

מילתא:

25:2 It is the glory of God to conceal a matter, But the glory of kings is to search out a matter.

25:3 שָׁמַיִם לָרוֹם וָאָרֶץ לָעֶמֶק וְלֵב מְלָכִים אֵין חֶקֶר:

25:3 שָׁמַיִם רָמִין וָאָרֶעָ עִמְקָתָא וְלִיבָא דְּמַלְכֵי מִן מַתְבִּינִי מַתְבְּצִי:

25:3 As the heavens for height and the earth for depth, So the heart of kings is unsearchable.

25:4 הִנֵּה סִינִים מִכֶּסֶף וַיֵּצֵא לְצִרְיָה כֶּלִי:

25:4 גְּבוּ סוּלָאנָא מִן סִימָא דְּנִיפּוֹק מֵאֵין מֵאֵין מִן צִרְפָּא:

25:4 Take away the dross from the silver, And there comes out a vessel for the smith;

25:5 הִנֵּה רָשָׁע לִפְנֵי-מֶלֶךְ וַיִּכּוֹן בַּצֶּדֶק כְּסָאוֹ:

25:5 נִתְטַרַּד רָשִׁיעָא מִן-קֶדֶם מַלְכָא וַיִּתְכֵּן בַּצְדָּקוֹתָא בַּצְדָּקָתָא כּוֹרְסִיה:

25:5 Take away the wicked before the king, And his throne will be established in righteousness.

25:6 אֶל-תִּתְהַדָּר לִפְנֵי-מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם גְּדֹלִים אֶל-תַּעֲמֹד:

25:6 לֹא תִשְׁתַּבַּח תִּשְׁתַּבַּח קֶדֶם מַלְכָא וּבִמְדוֹרְתָא וּבִדְרוֹכָתָא דְּרַבְרַבִּי לֹא

תִּקּוּם:

25:6 Do not claim honor in the presence of the king, And do not stand in the place of great men;

25:7 כִּי טוֹב אָמַר-לְךָ עֲלֶיהָ הִנֵּה מִהֲשַׁפִּילְךָ לִפְנֵי גָדִיב אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:

25:7 מִטּוֹל דְּטַב לְמִימַר דְּנִי לְךָ סוּק הִכָּא מִן דְּנִשְׁפִּילְךָ דְּמִשְׁפִּילְךָ קֶדֶם

שְׁלִיטָא מִן דְּחִזִּיין עֵינֶיךָ אֲמִיר:

25:7 For it is better that it be said to you, "Come up here," Than for you to be placed lower in the presence of the prince, Whom your eyes have seen.

25:8 אֶל-תֵּצֵא לָרֵב מִהֵרָ פֶּן מִהֲתַעֲשֶׂה בְּאַחֲרִיתָהּ בְּהַכְלִים אֶתְךָ רַעַךְ:

25:8 לֹא תִפּוֹק לְדִינָא בְּדִ מַסְרֵהֲבָאִית דְּלֹא תִדּוֹן בְּאַחֲרִיתָא כְּדִ יַחֲמִץ יִתְךָ

חֲבֵרְךָ:

25:8 Do not go out hastily to argue *your case*; Otherwise, what will you do in the end, When your neighbor humiliates you?

25:9 רִיבְךָ רִיב אֶת-רַעַךְ וְסוֹד אֶתְךָ אֶתְךָ אֶל-תִּגְלֵה:

25:9 דִּינִיךָ דִּין דּוֹן עִם חֲבֵרְךָ וְרִזָּא אוֹחֲרָנָא לֹא תִגְלִי:

25:9 Argue your case with your neighbor, And do not reveal the secret of another,

25:10 פֶּן-יַחֲסֹדֶךָ שְׁמֵעַ וְדַבָּתְךָ לֹא תָשׁוּב:

25:10 דְּלֹא יַחֲסוֹדֶךָ נַח מִן דְּשִׁמְיעַ וְשִׁיבְךָ לֹא הִפִּיךָ:

25:10 Or he who hears *it* will reproach you, And the evil report about you will not pass away.

25:11 תַּפּוּתִּי זָהָב בְּמִשְׁפָּיוֹת כֶּסֶף דְּכָר דְּכָר דְּבַר עַל-אַפְנוֹי:

25:11 חֲזוֹרִי דְּהַבָּא דְּדִ בְּנִגּוּדִי דְּסִימָא מִלְּתָא דְּמִלִּיל פְּסִיא יִתִּיה פְּסִיאִית:

25:11 Like apples of gold in settings of silver Is a word spoken in right circumstances.

25:12 נֶזֶם זָהָב וַחֲלִי-כֶתֶם מוֹכִיחַ חָכָם עַל-אֵזֶן שְׁמַעַת:

25:12 קְדָשִׁי דְּהַבָּא וּמִנִּי דִי זְמַרְגָדִי דִּז מַכְסְנוֹתָא דְּחִימָא עַל אוֹדְנָא דְּשִׁמְעָא:

25:12 Like an earring of gold and an ornament of fine gold Is a wise reprover to a listening ear.

25:13 כְּצִנֹּת-שֶׁלֶג בְּיוֹם קָצִיר צִיר נֶאֱמָן לְשַׁלְּחֵהוּ וּנְפֹשׁ אֲדָנִי יִשָּׁיב: פ

25:13 הִיךְ קְרִירוֹתָא דְּתִלְגָּא בְּיוֹמָא דְּחִצְדָּא הִיכְנָא אִיזְגָּדָא מִהִימָנָא לְמִשְׁדְּרוֹי

ונפשיה דמריה מהפיך:

25:13 Like the cold of snow in the time of harvest Is a faithful messenger to those who send him, For he refreshes the soul of his masters.

25:14 נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אֵין אִישׁ מְתַלֵּל בְּמַת־שָׁקֶר:
25:14 לְיוֹמָא דַּעֲנִי וּמִטְרָא וְרוּחָא דָם לִית מִידְמִי גְבְרָא דְמַשְׁתַּבֵּהַר בְּמַבְהֲנוּתָא
בְּמוֹהַבְתָּא דְשִׁיקְרָא:

25:14 Like clouds and wind without rain Is a man who boasts of his gifts falsely.

25:15 בְּאַרְךָ אַפִּים יִפְתָּה קֶצֶץ וְלִשׁוֹן רָכָה תִּשְׁבֶּר־גִּרָם:
25:15 בְּנִגְיֻדוֹת בְּנִגִּיר רוּחָא מַשְׁתַּרְגַּג דְּשִׁאנָא רֵאשְׁנָא וּמִילְתָּא רְכִיכְתָּא תְּבַרַת
גְרָמָא:

25:15 By forbearance a ruler may be persuaded, And a soft tongue breaks the bone.

25:16 דְּבִשׁ מִצָּאתָ אֲכַל דִּיךָ פֶּן־תִּשְׂבָּעֲנוּ וְהִקְאֲחוּ:
25:16 דּוּבְשָׁא מִשְׁכַּחַת אֲכֹל סוּפְקִנְךָ דְּלֹא תִשְׁבַּעִין וְתִיתְבִּין וְתִיתִיבוּ:
25:16 Have you found honey? Eat only what you need, That you not have it in excess and vomit it.

25:17 הֶקֶר רִגְלְךָ מִבֵּית רֵעֶךָ פֶּן־יִשְׂבָּעֶךָ וְשִׁנְאֶךָ:
25:17 כֹּלָא רִיגְלְךָ מִבֵּיתִיהָ דְּרַחֲמֶךָ דְּלֹא נִשְׁבַּעִינְךָ נִסְבַּעֶךָ וּמִשְׁנִיִּךָ וְנִיסְנִיךָ:
25:17 Let your foot rarely be in your neighbor's house, Or he will become weary of you and hate you.

25:18 מִפִּינְךָ וְחֶרֶב וְחֶץ שָׁנוֹן אִישׁ עֲנָה בְרַעְיָהּ עַד שָׁקֶר:
25:18 אִיךְ פְּרִיסָא פְדוּעָא וְסִיפָא וְגִירָא שְׁנִינָא גְבְרָא דְּמִסְהַד עַל חֲבֵרִיהָ
סַהֲדוּתָא דְשִׁיקְרָא:

25:18 Like a club and a sword and a sharp arrow Is a man who bears false witness against his neighbor.

25:19 שֵׁן רָעָה וְרִגְלִי מוֹעֲדָת מִבְּטָח בּוֹגֵד בְּיוֹם צָרָה:
25:19 אִיךְ שִׁינָא בִישְׁתָּא וְרִגְלָא מוֹעֲתָא מוֹעֲדָא הִיכְנָא סִיבְרִיהָ דְּבִזּוּזָא בְּיוֹמָא
דַּעֲקָתָא:

25:19 Like a bad tooth and an unsteady foot Is confidence in a faithless man in time of trouble.

25:20 מַעֲדָה בִּגְדֵי בְּיוֹם קָרָה חֲמִץ עַל־נֶחֱר וְשֶׁר בְּשָׂרִים עַל לִב־רָע: פ
25:20 דְּשָׁקִיל מִרְטוּטָא מִן חֲבֵרִיהָ בְּיוֹמָא דְּקִרְיֻרוּתָא דְּקוֹרְתָּא הֵיךְ הוּוּ דְּרֵאמִי
חֹלָא חֹלָא עַל יִתְרָא נִתְרָא וּמִצְרָף לְלִיבָא כִּיבָא הֵיךְ סָסָא לְמֵאנָא וְהֵיךְ
בּוֹלְטִיתָא מְלִטִיתָא בְּקִיסָא הִיכְנָא בְּרִינְתָּא כְּרִינְתָּא מִכְתָּא מַהֲרָה לִיבִיהָ
דְּגְבְרָא:

25:20 Like one who takes off a garment on a cold day, or like vinegar on soda, Is he who sings songs to a troubled heart.

25:21 אִם־רָעִב שְׁנֵאָךְ הֶאֱכַלְהוּ לֶחֶם וְאִם־צָמָא הִשְׁקֵהוּ מַיִם:
25:21 אֵין כַּפִּין סְנֵאָךְ אוֹכְלִיהָ לֶחֶמָא וְאֵין צָהִי אִשְׁקִיהָ מֵאָ:
25:21 If your enemy is hungry, give him food to eat; And if he is thirsty, give him water to drink;

25:22 כִּי נִחַלְתָּ אֶתְּהָ חֲתָה עַל־רֵאשׁוֹ וְיִהְיֶה יִשְׁלֵם־לְךָ:
25:22 מְטוּל דְּגוּמְרִי דְּנוּרָא חֲתִי אַנְתָּ עַל רִישִׁיהָ וְאַלְהָא יִשְׁלֵם נֶשׁ לְךָ:
25:22 For you will heap burning coals on his head, And the LORD will reward you.

25:23 רוּחַ צָפוֹן תִּחְוֹלֵל גֶּשֶׁם וּפְנִים נֹזְעִמִים לִשׁוֹן סִתָּר:
25:23 רוּחָא גְרִבִיתָא בְּטָנָא דְּמִטְרָא ם הִיכְנָא אִפִּי קְנִיסְתָּא בְּנִיסְתָּא וְלִישְׁנָא

מזשיא מטשיא:

25:23 The north wind brings forth rain, And a backbiting tongue, an angry countenance.

25:24 טוֹב שֶׁבֶת עַל־פִּנְת־גַּג מֵאֵשֶׁת (מְדוּנִים) [מְדִינִים] וּבֵית חֶבֶר:

25:24 טב למיתב על קרנא דאיגרא מלמיתב מן דילמעמר על עם איתחא
תיגרניתא וביתא טרקא:

25:24 It is better to live in a corner of the roof Than in a house shared with a contentious woman.

25:25 מִיָּמִים קָרִים עַל־נַפְשׁ עֵיפָה וְשִׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק:

25:25 מיא קרירי על נפשא משלהיתא היכנא שמועתא טבתא מן ארעא
רחיקתא:

25:25 Like cold water to a weary soul, So is good news from a distant land.

25:26 מַעֲיָן גִּרְפָּשׁ וּמִקְוֵה מְשַׁחַת צְדִיק מֵט לִפְנֵי־רָשָׁע:

25:26 היך דסאביר דסכיר אינש מעינא ומבועא מחביל צדיקא דנפיל קדם
רשיעא:

25:26 Like a trampled spring and a polluted well Is a righteous man who gives way before the wicked.

25:27 אֲכַל דְּבֶשׂ הָרְבוֹת לֹא־טוֹב וְחָקֵר כְּבֹדָם כְּבוֹד:

25:27 למיכל דובשא סגי לא שפיר אף לא למביציא למבציא מילי מיקראתא:

25:27 It is not good to eat much honey, Nor is it glory to search out one's own glory.

25:28 עִיר פְּרוּצָה אֵין חוֹמָה אִישׁ אִישׁ אֵין מַעְצָר לְרוּחוֹ:

25:28 היך קרתא דתריעא ולא אית לה שורהא היכנא גברא דלא נגידא
נגירא רוחיה:

25:28 Like a city that is broken into and without walls Is a man who has no control over his spirit.

26:1 כַּשְׁלֵג בְּקִיץ וְכֶמֶט בְּקֶצֶר כֵּן לֹא־נְאוּה לְכֶסֶל כְּבוֹד:

26:1 היך א תלגא בקיטא והיך מטרא בחצדא היכנא לא יאיי לסיכלא
איקרא:

26:1 Like snow in summer and like rain in harvest, So honor is not fitting for a fool.

26:2 כַּצִּפּוֹר לָנוּד כְּדִרְזֹר לְעוֹף כֵּן קָלִילַת חָזֶם (לֹא) נֶלֶן תָּבֵא:

26:2 היך ציפרא דטאיס והיך פרחאטא דפרחא היכנא ליטטתא לוטתא דמגן
לא תיעול:

26:2 Like a sparrow in its flitting, like a swallow in its flying, So a curse without cause does not alight.

26:3 שׁוֹט לְסוֹס מִתָּג לַחֲמֹר וְשֶׁבֶט לָגוֹ כְּסִילִים:

26:3 שוואט לסוסא ומגלכא לחמרא ושיבטא ושו לגשמיהון דסיכלי:

26:3 A whip is for the horse, a bridle for the donkey, And a rod for the back of fools.

26:4 אֶל־תֵּעַן כְּסִיל כְּאוֹלָתוֹ פֶּן־תִּשְׁוֶה־לוֹ גַּם־אֹתָהּ:

26:4 לא תתיב תתל פיתגמא לסיכלא היך שטיותיה דלא תידמי ליה אף אנת:

26:4 Do not answer a fool according to his folly, Or you will also be like him.

26:5 עֲנֵה כְּסִיל כְּאוֹלָתוֹ פֶּן־יִהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו:

26:5 אלא מליל עם שטיא כחכימותך בח דלא נסבר בנפשיה דחכימא הוא:

26:5 Answer a fool as his folly deserves, That he not be wise in his own eyes.

26:6 מִקְצָה רִגְלִים חָמֵס שְׂתָה שְׁלַח דְּבָרִים בִּיד־כְּסִיל:

- 26:6 מן דרהטי רגלוי בר שתי חטופא מן דמשדר מילי בידי כסילא סכלא:
26:6 He cuts off *his own* feet and drinks violence Who sends a message by the hand of a fool.
- 26:7 רגלוי שקים מפסח ומשל בפּי כסילים:
26:7 אין תיתל הילכתא לחגירא תקביל מילתא מן פומיה דסיכלא:
26:7 Like the legs which are useless to the lame, So is a proverb in the mouth of fools.
- 26:8 כצור אבן במרגמה פן-נותן לכסיל כבוד:
26:8 היך ניסקא רפיפא דכיפא בקילעא היכנא מן דעביר איקרא לסיכלא:
26:8 Like one who binds a stone in a sling, So is he who gives honor to a fool.
- 26:9 חוץ עלה ביד-שכור ומשל בפּי כסילים:
26:9 כובא סליק בידא דרויא ושיטותא ושטי בפומיהון דסכלי:
26:9 Like a thorn which falls into the hand of a drunkard, So is a proverb in the mouth of fools.
- 26:10 רב מחולל-כל ושכר פסיל ושכר עבדים:
26:10 סגי גברא כוליה חייש ביסריה דסיכלא ורויא עביר ימא:
26:10 Like an archer who wounds everyone, So is he who hires a fool or who hires those who pass by.
- 26:11 ככלב שב על-קאו פסיל שונה באולתו:
26:11 היך כלבא דהפך על תותביה תיוביה היכנא סיכלא דתאני בסיכלותיה:
26:11 Like a dog that returns to its vomit Is a fool who repeats his folly.
- 26:12 ראית איש חכם בעיניו תקנה לכסיל ממנו:
26:12 אין חזית גברא דחכים בעיני נפשיה פקח סיכלא טב מיניה:
26:12 Do you see a man wise in his own eyes? There is more hope for a fool than for him.
- 26:13 אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחבות:
26:13 אמיר עטלא שחלא באורחא אריא בינת שוקי:
26:13 The sluggard says, "There is a lion in the road! A lion is in the open square!"
- 26:14 הדלת תסוב על-צירה ועצל על-מטתו:
26:14 איך ה תרעא דמכריך על צריאתה צירתה היכנא עטלא על ערסיה:
26:14 As the door turns on its hinges, So *does* the sluggard on his bed.
- 26:15 טמן עצל ידו בצלחת נלאה להשיבה אל-פיו:
26:15 עטלא מטשי ידיה בשחאתיה לעי דנהפכיה לפומיה:
26:15 The sluggard buries his hand in the dish; He is weary of bringing it to his mouth again.
- 26:16 חכם עצל בעיניו מושבעה משיבי טעם:
26:16 חכימא עטלא בעיניו טב מן שובעא יהבי טעמא:
26:16 The sluggard is wiser in his own eyes Than seven men who can give a discreet answer.
- 26:17 מחזיק באזני-כלב עבר מתעבר על-ריב לא-לו:
26:17 דלאביר דלכר באודני כלבא דך נצי ומתנצי על דינא דלא דיליה:
26:17 Like one who takes a dog by the ears Is he who passes by and meddles with strife not belonging to him.
- 26:18 כמתלהלה הירה זקים חצים ומות:
26:18 היך א הוי דמיתחד דמיתחת דפשיט גירי שניני דמותא:
26:18 Like a madman who throws Firebrands, arrows and death,

26:19 כִּן־אִישׁ רָמָה אֶת־רֵעֵהוּ וְאָמַר הֲלֹא־מִשְׁחָק אָנִי:
 26:19 היכנא גברא דמרמי לחבריה בח ואמר מגחך גחכית:
 26:19 So is the man who deceives his neighbor, And says, "Was I not joking?"

26:20 בְּאֶפֶס עֵצִים תִּכְבֶּה־אֵשׁ וּבְאֵין נֶרְנָן יִשְׁתַּק מִדּוֹן:
 26:20 היכי היכנא דלית קיסי דעכא נורא והיכנא דלית שיגושא ישתק תיגרא:
 26:20 For lack of wood the fire goes out, And where there is no whisperer, contention quiets down.

26:21 פָּתַח לְגַחְלִים וְעֵצִים לְאֵשׁ וְאִישׁ (מִדּוֹנִים) [מִדִּינִים] לְחֶרֶר־רֵיב: פ
 26:21 טרטלק טרטקל לגומרי דקיסי וק לנורא וגברא תיגראנא מחרחרי
 מחרחר בהיכנא הרתא:
 26:21 Like charcoal to hot embers and wood to fire, So is a contentious man to kindle strife.

26:22 דְּבַרֵּי נֶרְנָן כְּמַתְּלֵה־מִים וְהֵם יֵרְדּוּ חֲדָרֵי־בֶטֶן:
 26:22 מילי דשיגושא דשיגושא מדכנן מר ליה ואינן נחתין לגויה
 דכריסא:
 26:22 The words of a whisperer are like dainty morsels, And they go down into the innermost parts of the body.

26:23 כֶּסֶף סִיגִים מִצִּפֶּה עַל־חֶרֶשׁ שְׁפָתַיִם דִּלְקִים וְלִב־רָע:
 26:23 היך סימא כספא מסליא דקרים על חצפא היכנא שיפוחא דדלקן
 וליבא בישא:
 26:23 Like an earthen vessel overlaid with silver dross Are burning lips and a wicked heart.

26:24 (בְּשִׁפְתּוֹ) [בְּשִׁפְתָיו] יִנְכַּר שׁוֹנֵא וּבִקְרָבוֹ יִשִּׁית מִרְמָה:
 26:24 מן סיפוחיה יתידע מת סנאה ובגויה סאים רמיונא רמיונא:
 26:24 He who hates disguises *it* with his lips, But he lays up deceit in his heart.

26:25 כִּי־יִחַן קוֹלוֹ אֶל־תַּאֲמֵן־בּוֹ כִּי שֶׁבַע תּוֹעֲבוֹת בְּלִבּוֹ:
 26:25 אין וא מחנן בקליה לא תהימין ביה מטול דשבע בישתא אית בליביה:
 26:25 When he speaks graciously, do not believe him, For there are seven abominations in his heart.

26:26 תִּכְסֶּה שִׁנְאָה בְּמִשְׁאֹן תִּגְלֶה רָעָתוֹ בְּקָהֶל:
 26:26 דמכסי שנאתא באטעיותא במורסתא תתגלי בישתיה בכנישתא:
 26:26 Though his hatred covers itself with guile, His wickedness will be revealed before the assembly.

26:27 כָּרֶה־שַׁחַת בָּהּ יִפֹּל וְגִלְגַּל אָבֶן אֵלָיו תָּשׁוּב:
 26:27 דחפיר גומצא ביה נפיל נפול ודמערגול ודמערגיל כיפא עלוי הפכא:
 26:27 He who digs a pit will fall into it, And he who rolls a stone, it will come back on him.

26:28 לְשׁוֹן־שָׁקֶר יִשְׁנֵא דָכְיוֹ וּפֶה חָלָק יַעֲשֶׂה מִדְּחָה:
 26:28 לישנא דשיקרא סאני אורחתא דקושטא ופומא דפלגיה דפליג עביר
 טרכנותא תרכונתא:
 26:28 A lying tongue hates those it crushes, And a flattering mouth works ruin.

27:1 אֶל־תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר כִּי לֹא־תֵדַע מַה־יֵּלֵד יוֹם:
 27:1 לא תשתבהר ביומא דלמחר דלא ידעת מה מנא יליד יומא:
 27:1 Do not boast about tomorrow, For you do not know what a day may bring forth.

27:2 יִהְלֹךְ זֶר וְלֹא־פִיךָ נִכְרִי וְאֶל־שִׁפְתֶיךָ:
 27:2 נשבחיד חילונאי ולא פומך ונוכראה ן ולא שיפוחך:
 27:2

27:2 Let another praise you, and not your own mouth; A stranger, and not your own lips.

27:3 כָּבֶד-אֶבֶן וְנֹטָל הַחֹל וְכֶעֶס אֹיִל כָּבֶד מִשְׁנִיהֶם:

27:3 יִקְרָא יִקְרָא כִּיפָא וְנֹטָל וְנֹטָל חֵלָא וְרוּגְזָה דְשִׁטָּא יִקְרָא מִתְרוּיָהוּן:

27:3 A stone is heavy and the sand weighty, But the provocation of a fool is heavier than both of them.

27:4 אֲכֹזְרִיּוֹת חֲמָה וְשֹׁטֵף אָף וּמִי יַעֲמֹד לִפְנֵי קִנְאָה:

27:4 נִכְזְרִיתָא נִכְזְרִיּוֹתָא הִיא חֲמָתָא וְחִיפָא הִיא רוּגְזָא וּמָאן וּמָנוּ הוּא קָאִים

קִדָּם קִנְאִיתָא:

27:4 Wrath is fierce and anger is a flood, But who can stand before jealousy?

27:5 טוֹבָה תּוֹכַחַת מִגְלָה מְאֻהָבָה מִסְתָּרֶת:

27:5 טַבָּא טַבָּתָא מִכְסֻנוֹתָא דְּמִגְלִיא מִן רַחֲמוֹתָא דְּמִטְשִׂיא:

27:5 Better is open rebuke Than love that is concealed.

27:6 נְאֻמִּים פְּצָעֵי אוֹהֵב וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנֵא:

27:6 שְׁפִירָן אִינִין פִּדְעָתִיהּ פּוֹעֲתָתִיהּ דְּרַחֲימָא וּבִישִׁין נוֹשְׁקָאֲתָא דְשִׁנְאָה:

27:6 Faithful are the wounds of a friend, But deceitful are the kisses of an enemy.

27:7 נֶפֶשׁ שְׂבֻעָה תָּבוֹס נֶפֶת וְנֶפֶשׁ רָעָבָה כָּל-מֶר מְתוֹק:

27:7 נֶפֶשׁא דְשִׁבְעָא דִּישָׁא כְּבִרִיתָא כֵךְ וְנֶפֶשׁא דְכַפְנָא כָל מִידַעַם מִידָם

דְּמִירוֹתָא דְּמִרִי חֲלִילָא חֲלִי לָהּ:

27:7 A sated man loathes honey, But to a famished man any bitter thing is sweet.

27:8 כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן-קִנָּה כֵן-אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ:

27:8 הֵיךְ צִיפְרָא דְּמִשְׁנִיא מִן קִינָה הִיכְנָא הוּא גְבֵרָא דְּמִשְׁנִי מִן דּוֹכְתִּיהּ:

27:8 Like a bird that wanders from her nest, So is a man who wanders from his home.

27:9 שֶׁמֶן וְקִטְרֶת יְשַׂמְּחֵ-לֵב וּמֵתֶק רֵעֵהוּ מִעֲצַת-נֶפֶשׁ:

27:9 מִשְׁחָא וּבוֹשְׁמָא מַחְדִּין דָּם לִיבָא הִיכְנָא גְבֵרָא דְּמִבְסִים לַחְבֵּרִיהּ

בְּתַרעִיתָא לְנִפְשִׁיהּ:

27:9 Oil and perfume make the heart glad, So a man's counsel is sweet to his friend.

27:10 רֵעֵךְ (וְרֵעֵה) [וְרֵעֵךְ] אֲבִיךָ אֶל-תֵּעָזֹב וּבֵית אָחִיךָ אֶל-תָּבוֹא בְּיוֹם אִיָּדְךָ

טוֹב שָׁכֵן קָרוֹב מֵאֶח רָחוֹק:

27:10 חֲבֵרְךָ וְחֲבֵרָא דְּאִבּוֹךְ לֹא תִשְׁבּוֹק וּבֵיתָא וּבֵב דְּאִחוֹךְ לֹא תִיעוֹל בְּיוֹמָא

דְּתִיבְרַךְ טַב שְׁבָבָא שְׁכֵנָא קְרִיבָא מִן אַחָא רַחִיקָא:

27:10 Do not forsake your own friend or your father's friend, And do not go to your brother's house in the day of your calamity; Better is a neighbor who is near than a brother far away.

27:11 חָכָם בְּנִי וְשִׂמְח לִבִּי וְאֲשִׁיבָה חֲרָפִי דְּבָר:

27:11 אִיתְחַכֵּם בְּרִי וְחָדִי לִבִּי וְאַחֲזוֹר מִלְתָּא לְאִילִין דְּמַחֲסְדִּין לִי:

27:11 Be wise, my son, and make my heart glad, That I may reply to him who reproaches me.

27:12 עֲרוֹם רָאָה רָעָה נִסְתָּר פְּתָאִים עֲבָרוּ נִעְנָשׁוּ:

27:12 עֲרִימָא חָזִי בִישְׁתָּא וּמִטְשִׂי וּשְׁבָרִי עֲבִירִין עִילוּי וְחִסּוּדִין וְחִסְרִין:

27:12 A prudent man sees evil and hides himself, The naive proceed and pay the penalty.

27:13 קַח-בְּגָדוֹ כִּי-עָרַב זָר וּבְעֵד נִכְרִיָּה חֲבָלָהּ:

27:13 מַתְנַסִּיב מִרְטוּטִיָּה דְּמִן דְּעָרִיב לְנוֹכְרָאִין וְעַל-אַפִּי נוֹכְרִיא מִמִּשְׁכְּנִיהּ מִשׁ:

27:13 Take his garment when he becomes surety for a stranger; And for an adulterous woman hold him in pledge.

27:14 מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְקוֹל גָּדוֹל בְּבֹקֶר הַשָּׁפִים קָלָלָהּ תַּחֲשָׁב לּוֹ:

27:14 דַּמְבָּרִיךְ לַחֲבֵרִיָּה בְקוֹל רָמָא בְּצַפְרָא בְּקִדְוָמָא לֹוּטָאֲתָא תַּחֲשָׁב לִיהּ:

27:14 He who blesses his friend with a loud voice early in the morning, It will be reckoned a curse to him.

27:15 דְּלֵף טוֹרֵד בְּיוֹם סַגְרִיר וְאַשְׁת (מְדוֹנִים) [מְדִינִים] נִשְׁתַּוְּהָ:

27:15 אִיךְ דִּילְפָא דְנִשְׁיף בְּיוֹמָא בְּסַגְרִיר דַּס הִיכְנָא אִיתְתָא תִּיגְרִינִיתָא דְנִצִּיא:

27:15 A constant dripping on a day of steady rain And a contentious woman are alike;

27:16 צַפְנִיָּה צַפֵּן רוּחַ וְשֶׁמֶן יְמִינוֹ יִקְרָא:

27:16 רוּחָא גְבֵרִיתָא גְרִבִּיתָא קִשִּׂיא וּבִשְׁמָא דִּימִינָא מִתְקִרִיא:

27:16 He who would restrain her restrains the wind, And grasps oil with his right hand.

27:17 בְּרִזָּל בְּבִרְזָל יַחַד וְאִישׁ יַחַד פְּנִירֵעֵהוּ:

27:17 פְּרִזְלָא בְּפִרְזְלָא לְטִישׁ וּגְבֵרָא לְטִישׁ אַפּוּי דַּחֲבֵרִיָּה:

27:17 Iron sharpens iron, So one man sharpens another.

27:18 נֹצֵר תֵּאֲנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה וְשֹׁמֵר אֲדָנִיו יִכְבָּד:

27:18 דְּנִטֵּר תִּינְתָא תִּיכּוֹל אֲכִיל פְּרִיָּהּ וּדְזָהִיר בְּמִרְיָה נְתִיקָר:

27:18 He who tends the fig tree will eat its fruit, And he who cares for his master will be honored.

27:19 כַּמִּים הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לִב־הָאָדָם לָאָדָם:

27:19 הֵיךְ מִיָּא וְהֵיךְ פִּרְצוּפִי דְלָא דְמִיין חַד לַחַד הִיכְנָא לִיבִיהוּן דְּבִנִּי-נִשָּׂא

לָא דְמִיין חַד לַחַד:

27:19 As in water face *reflects* face, So the heart of man *reflects* man.

27:20 שְׂאוּל (וְאַבְדֹּן) לֹא תִשְׁבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׁבַּעְנָה:

27:20 שִׁיּוּל וְגַהִינָם וְאַבְדָּנָא לֹא שְׁבַעַן וְעֵינֵי דְּבִנִּי-נִשָּׂא דְּגֵבֵרָא לֹא שְׁבַעַן:

27:20 Sheol and Abaddon are never satisfied, Nor are the eyes of man ever satisfied.

27:21 מִצִּרְף לְכֶסֶף וְכֹור לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי מִהֲלָלוֹ:

27:21 צִרְפָא לְכֶסֶפָא וְכוּרָא לְזָהָבָא וּגְבֵרָא מִן פּוּמָא דְּמִשְׁבַּחֵי דְּמִשְׁבַּחֵי:

27:21 The crucible is for silver and the furnace for gold, And each is *tested* by the praise accorded him.

27:22 אִם תִּכְתּוֹשׁ-אֶת-הָאֵיל בַּמִּכְתָּשׁ בְּתוֹךְ הָרִיפּוֹת בַּעֲלֵי לֹא-תִסּוּר מֵעָלָיו

אֲנִלְתּוֹ: פ

27:22 אִין מַחִית לִיהּ לְשִׁטָּא בְּמִכְתָּשָׁא בְּגוֹ סִיעָאֲתָא וּבְאוּרֵי אוּרֵךְ וּבְאוּרֵךְ

לֹא תַעֲבֵר מִינִיהּ שְׁטוּתִיָּה:

27:22 Though you pound a fool in a mortar with a pestle along with crushed grain, Yet his foolishness will not depart from him.

27:23 יָדַע תִּדַּע פָּנֵי צֹאנְךָ שִׁית לְבָבְךָ לַעֲדָרִים:

27:23 מִן דִּירְעֵי אַנְתָּ דַּע אַפִּי עֹאנְךָ וְשִׁים לִיבְךָ עַל קוּוּטִיד:

27:23 Know well the condition of your flocks, And pay attention to your herds;

27:24 כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן וְאַסְנָזֹר לְדוֹר (דוֹר) [וְדוֹר]:

27:24 מְטוּל דְּלָא לְעוֹלָם אַחְדָּנָא אַחְסָנָא אַף לֹא מְשָׁלָם דְּרָא לְדָרָא:

27:24 For riches are not forever, Nor does a crown *endure* to all generations.

27:25 גִּלְגָּה חֲצִיר וְנִרְאָה-דְּשָׂא וְנִאֲסָפוּ עֲשׂוֹבוֹת הָרִים:

27:25 שׁוּׁחַ עֲמִירָא וְאַיְתַּחֲזִי דִיתָאָה וַיִּתְכַנְּשׁוּ וְאֵי עֲשִׂבֵי טוּרִי:

27:26 כְּבָשִׁים לְלִבּוֹנֶשֶׁךָ וּמַחֲיִר שָׂדֶה עֲתוּדִים:

27:26 The lambs *will be* for your clothing, And the goats *will bring* the price of a field,

27:27 And *there will be* goats' milk enough for your food, For the food of your household, And sustenance for your maidens.

28:1 The wicked flee when no one is pursuing, But the righteous are bold as a lion.

28:2 By the transgression of a land many are its princes, But by a man of understanding *and* knowledge, so it endures.

28:3 A poor man who oppresses the lowly Is *like* a driving rain which leaves no food.

28:4 Those who forsake the law praise the wicked, But those who keep the law strive with them.

28:5 Evil men do not understand justice, But those who seek the LORD understand all things.

28:6 Better is the poor who walks in his integrity Than he who is crooked though he be rich.

28:7 He who keeps the law is a discerning son, But he who is a companion of gluttons humiliates his father.

28:8 He who increases his wealth by interest and usury Gathers it for him who is gracious to the poor.

28:9 מִסִּיר אָזְנוֹ מִשְׁמָע תּוֹרָה גַּם־תִּפְלֹתוֹ תוֹעֵבָה:

28:9 דַּמְסַכֵּר אוֹדְנִיָּה דְּלֹא לְמִשְׁמַע נֶשׁ אוֹרִיתָא אִף צְלוּתִיה מִרְחָקָא הִיא:

28:9 He who turns away his ear from listening to the law, Even his prayer is an abomination.

28:10 מִשְׁגָּה יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ רָע בְּשַׁחוּתוֹ הוּא־יִפּוֹל וְתַמִּימִים יִנְחָלוּ־טוֹב:

28:10 דַּמְשְׁגִי תְרִיצִי בְּאַרְחָא בִישְׁתָּא בְּגוּמְצִי נִפִּיל וְשְׁלִימִי וְתַמִּימִי נִירְתוֹן

טבאתא:

28:10 He who leads the upright astray in an evil way Will himself fall into his own pit, But the blameless will inherit good.

28:11 חָכָם בְּעֵינָיו אִישׁ עָשִׂיר וְדָל מִבֵּין יַחְקֲרֵנּוּ:

28:11 גַּבְרָא עֲתִירָא חֲכִים הוּא בְּעֵינָיו וּמִסְכְּנָא סוֹכְלָתָנָא בִּסְר לִיה:

28:11 The rich man is wise in his own eyes, But the poor who has understanding sees through him.

28:12 בְּעֶלְצָן צְדִיקִים רַבָּה תִּפְאָרֶת וּבִקְוֹם רָשָׁעִים יִחַפֵּשׂ אָדָם:

28:12 כַּד יַחְדוֹן סְגִיעִין צְדִיקָא סְגִיעַ שְׁבַהוּדָא שְׁבַהוּרָא וּבְקוּמָא דְרִשְׁיַעִי מִבְּעִי

מִבְּצִי בִּרְנִשׁ:

28:12 When the righteous triumph, there is great glory, But when the wicked rise, men hide themselves.

28:13 מִכְסֶּה פִּשְׁעָיו לֹא יִצְלִיחַ וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יִרְחָם:

28:13 דַּמְכְּסִי חוּבּוֹי לֹא נִצְלוּחַ וּדְמוּדִי חֲטוּי וּשְׁבִיק נִרְחָם עֲלוּי אֱלֹהָא:

28:13 He who conceals his transgressions will not prosper, But he who confesses and forsakes *them* will find compassion.

28:14 אֲשֶׁר־יִי אָדָם מִפֶּחֶד תָּמִיד וּמִקְשָׁה לְבָבוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה:

28:14 טוֹבוֹי לְבִרְנִשׁ דַּב דַּמְדִּלִּיחַ לִיבִיה תְּדִירָא וּמִן דַּמְשְׁקִי דַּמְקָשִׁי לִיבִיה

נִפִּיל בְּבִישְׁתָּא:

28:14 How blessed is the man who fears always, But he who hardens his heart will fall into calamity.

28:15 אֲרִי־נָהָם וְדָב שׁוֹקֵק מִזְלָ רָשָׁע עַל עַם־דָּל:

28:15 אֲרִיא נָהָיִם וְדוּבָא מִצְרִיחַ עַל רִשְׁיַעָא דַּמְשַׁלְט דַּמִּישְׁתַּלִּיט עַל עַמָּא

מִסְכְּנָא:

28:15 Like a roaring lion and a rushing bear Is a wicked ruler over a poor people.

28:16 נָגִיד חֶסֶד תְּבוֹנוֹת וְרַב מַעֲשָׂקוֹת (שֹׁנְאִי) [שֹׁנְאִי] בָּצַע יֶאֱרִיךְ יָמָיו: פ

28:16 שְׁלִיט חֶסֶד תּוֹבְנָא הוּנָא סְגִיעִין עוֹשְׁקוּי וְאוּנָא וְאוּנָא דַּסְאֲנִי טְלוּמִיא

נִיגְדוֹן נִיגְרוֹן יוּמוֹי:

28:16 A leader who is a great oppressor lacks understanding, But he who hates unjust gain will prolong *his* days.

28:17 אָדָם עָשָׂק בְּדַם־נַפְשׁ עַד־בּוֹר יָנוּס אֶל־יְתִמְכוּבּוֹ:

28:17 בִּרְנִשׁא חֲשֵׁשׁ דַּח בְּדַמָּא דַּנְפִּשָׁא עַד־מָה לְגוּבָא נַעְרוּק וְלֹא נַעְדְרוּנִיה

נַעְדְרוּנִיה:

28:17 A man who is laden with the guilt of human blood Will be a fugitive until death; let no one support him.

28:18 הוֹלֵךְ תָּמִים יוֹשֵׁעַ וְנַעֲקֹשׁ דְּרָכִים יִפּוֹל בְּאַחַת:

28:18 דַּמַּהֲלִיךְ בְּתַמִּימוּתָא נַתְּפִירִק וְדַמַּעְקֵל וְדַמַּעְקֵל אוֹרְחַתִּיה נִיפּוֹל בְּבַחְדָּא:

28:18 He who walks blamelessly will be delivered, But he who is crooked will fall all at once.

28:19 עֶבֶד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע־לֶחֶם וּמִרְהָף רִקְלִים יִשְׁבַּע־רִישׁ:

28:19 דפליח בארעא נשבע לחמא ודרדיף סריקותא נשבע מסכנותא:
28:19 He who tills his land will have plenty of food, But he who follows empty pursuits will have poverty in plenty.

28:20 איש אמונות רב-ברכות ואין להעשיר לא ינקה:
28:20 גברא מהימנא סגוען ברכתיה ודרהיט בעולא דנעתר לא מזדכי:
28:20 A faithful man will abound with blessings, But he who makes haste to be rich will not go unpunished.

28:21 הכר-פנים לא-טוב ועל-פת-לחם יפשע-גבר:
28:21 סניסב באפי לא טב ועל פיתתא דלחמא יחוב גברא:
28:21 To show partiality is not good, Because for a piece of bread a man will transgress.

28:22 נבהל להון איש רע עין ולא-ידע פייח-סר יבאנו:
28:22 דמסתרב למולא למזלא גברא דבישא עיניה ולא ידע דחוסרנא ייתי
עלוהי:
28:22 A man with an evil eye hastens after wealth And does not know that want will come upon him.

28:23 מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון:
28:23 מכסי דמכיס לבר-נשא קדמוי חיסדא נשכח טב מן הוו דמפליג בלישן:
28:23 He who rebukes a man will afterward find more favor Than he who flatters with the tongue.

28:24 גוזל אביו ואמו ואמר אין-פשע חבר הוא לאיש משחית:
28:24 דגזיל לאבוי ולאימיה ואמיר דלית ליה חובא חברא הוא לגברא
מחבלא מחבלנא:
28:24 He who robs his father or his mother And says, "It is not a transgression," Is the companion of a man who destroys.

28:25 רחב-נפש יגרה מדון ובושת על-יהנה ידשן:
28:25 גברא יערא רחב מגריר תיגרי ודמסבר באלהא נדהן:
28:25 An arrogant man stirs up strife, But he who trusts in the LORD will prosper.

28:26 בושת בלבו הוא כסיל והולך בחכמה הוא ימלט:
28:26 דרחיץ דתכיל על ליביה סיכלא הוא ודמהליך בחכימותא נתחסי
נתחמי מן ביש:
28:26 He who trusts in his own heart is a fool, But he who walks wisely will be delivered.

28:27 נותן לרש אין מחסור ומעלים עיניו רב-מארות:
28:27 דיהב למסכנא לא נחסר ליה ודמנע ודמחמי עיניה מן מסכנא סגוען
לווטתיה:
28:27 He who gives to the poor will never want, But he who shuts his eyes will have many curses.

28:28 בקום רשעים יסתר אדם ובאבדם ירבו צדיקים:
28:28 בקומא דרשיעי מיתשעי בר-נשא וביובדונהון ובאבדיהון ניסגון צדיקי:
28:28 When the wicked rise, men hide themselves; But when they perish, the righteous increase.

29:1 איש תוכחות מקשה-ערף פתע ישבר ואין מרפא:
29:1 גברא דלא מקבל מכסנותא ומקשי קדליה בעגלא נתתבר ולא תהוי
ליה אסו:
29:1 A man who hardens his neck after much reproof Will suddenly be broken beyond remedy.

29:2 ברבות צדיקים ישמח העם ובמשל רשע יאנח עם:

- 29:2 בסוגעא דצדיקי חדי עמא ובשולטנא דרשיעי נתתנח ניתאנח עמא:
29:2 When the righteous increase, the people rejoice, But when a wicked man rules, people groan.
- 29:3 איש-אהב חכמה ישמח אביו ורעה זונות יאבד-הון:
29:3 גברא דרחם חכמתא נחדי אבוי ודמחבר ודמתח בזנותא מוביד מוליה
מז:
- 29:3 A man who loves wisdom makes his father glad, But he who keeps company with harlots wastes *his* wealth.
- 29:4 מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יחרסנה:
29:4 מלכא בדינא ניקום נוקים ארעא וגברא עוילא עקיר לה:
29:4 The king gives stability to the land by justice, But a man who takes bribes overthrows it.
- 29:5 גבר מחליק על-רעהו רשת פורש על-פעמיו:
29:5 גברא דמתפליג על חבריה מצדתיה מצידתא פריס על הלכתיה:
29:5 A man who flatters his neighbor Is spreading a net for his steps.
- 29:6 בפשע איש רע מוקש וצדיק ירון ושמח:
29:6 גברא בישא בחוביה מתציד וצדיקא דאין וחדוי:
29:6 By transgression an evil man is ensnared, But the righteous sings and rejoices.
- 29:7 ידע צדיק דין דלים רשע לא-יבין דעת:
29:7 ידע צדיקא דינהון דמסכני רשיעי לא מתביינין ידיעתא:
29:7 The righteous is concerned for the rights of the poor, The wicked does not understand *such* concern.
- 29:8 אנשי לצון יפוחו קריה וחסמים ישיבו אף:
29:8 גברי ממיקני יצדן כרכא ממללין כדבא וחכימי מהפכין רוגזא:
29:8 Scorners set a city aflame, But wise men turn away anger.
- 29:9 איש-חכם נשפט את-איש אויל ורגז ושתק ואין נחת:
29:9 גברא חכימא דיין עם גברא שטיא ורגזו וגחך וחאך ולא מיתתבר:
29:9 When a wise man has a controversy with a foolish man, The foolish man either rages or laughs, and there is no rest.
- 29:10 אנשי דמים ישנאו-תם וישלום יבקשו נפש:
29:10 גברין דאשדין דמא סנאין תמימותא ותריצי בעיין ליה:
29:10 Men of bloodshed hate the blameless, But the upright are concerned for his life.
- 29:11 כל-רוחו יוציא כסיל וחסם באחור ישבחה:
29:11 כוליה חמתיה מפיק סיכלא וחכימא ברעיינא מיחשל מחשב:
29:11 A fool always loses his temper, But a wise man holds it back.
- 29:12 מושל מקשיב על-דבר-שקר כל-משרתיו רשעים:
29:12 שליטא דצאית מילי דשיקרא כולהון משמשנוי רשיעין:
29:12 If a ruler pays attention to falsehood, All his ministers *become* wicked.
- 29:13 רש ואיש תככים נפגשו מאיר-עיני שניהם יהוה:
29:13 רשיא מסכינא וגברא מציעא מציעא פגיעו חד בחד ואלהא מנהר עיני
תרויהון:
29:13 The poor man and the oppressor have this in common: The LORD gives light to the eyes of both.
- 29:14 מלך שופט באמת דלים כסאו לעד יכון:

- 29:14 מלכא דאין דד בקושטא למסכני כורסיה לעלם תתקן תקין:
29:14 If a king judges the poor with truth, His throne will be established forever.
- 29:15 שִׁבְט וְתוֹכַחַת יִתֵּן חָכְמָה וְנֶעַר מְשַׁלַּח מִבֵּישׁ אִמּוֹ:
29:15 שִׁבְטָא וּמַכְסְנוּתָא יִהְיִין חֲכָמָתָא וְשִׁלְיָא דְלֹא מִקְבִּיל בְּעֵאתָא מִבְּהִית
אִמִּיהּ:
29:15 The rod and reproof give wisdom, But a child who gets his own way brings shame to his mother.
- 29:16 בְּרַבּוֹת רָשָׁעִים יִרְבֶּה פָשַׁע וְצַדִּיקִים בְּמַפְלֹתָם יִרְאוּ:
29:16 [בְּסוּגֵעָא] דְּרָשִׁיעֵי חוּבָא נִסְגִּי וְצַדִּיקָא יַחְזִין יַחְמוּן בְּמַפְלַתְהוּן:
29:16 When the wicked increase, transgression increases; But the righteous will see their fall.
- 29:17 יִסֵּר בֶּנֶךְ וַיְנַיֵּחַ וַיִּתֵּן מַעֲדָנִים לְנַפְשׁוֹ: פ
29:17 רְדִי בֶנֶךְ בְּבֶרֶךְ וַיְנַיֵּחַ וַיִּתֵּן תַּפְנוּקִי לְנַפְשׁוֹ:
29:17 Correct your son, and he will give you comfort; He will also delight your soul.
- 29:18 בְּאֵין חָזוֹן יִפְרַע עַם וְשֹׁמֵר תּוֹרָה אֲשֶׁרְהוּ:
29:18 בְּסוּגֵעָא דְעֵנוּאֵלִי דְעוּלָאִי מִתַּפְרַע מִתַּתְרַע עֵמָא וּדְנִטִּיר אֲוִרִיתָא טוּבוּהִי:
29:18 Where there is no vision, the people are unrestrained, But happy is he who keeps the law.
- 29:19 בְּדַבְרִים לֹא-יוֹסֵר עֶבֶד כִּי-יָבִין וְאֵין מַעֲנָה:
29:19 בְּמִילֵי לֹא מִתְרַדִּי עֲבָדָא דִידַע י גִּיר וְלֹא בֹאֲלַע בְּלִיעַ:
29:19 A slave will not be instructed by words alone; For though he understands, there will be no response.
- 29:20 חֲזִיתָ אִישׁ אֵין בְּדַבְרֵי תְקוּהָ לְכַסִּיל מִמֶּנּוּ:
29:20 אֵין חֲמִית חֲזִיתָא גִבְרָא דְמַעְרְקֵלָן מִלּוּי סְכוּיָא דְטַב הוּא סִיכְלָא מִנִּיהּ:
29:20 Do you see a man who is hasty in his words? There is more hope for a fool than for him.
- 29:21 מִפְּנֵךְ מְנַעַר עֲבָדוֹ וְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה מָנוֹן:
29:21 דְּמַפְנִיק מֵת מִן טְלִיוּתָא לְעֲבָדִיה נְהוּי וּבְאַחֲרִיתִיהּ יִהְיֶה מִכְסַּח מְנַסַּח:
29:21 He who pampers his slave from childhood Will in the end find him to be a son.
- 29:22 אִישׁ-אֶף יִגְרֶה מָדוֹן וּבַעַל חֲמָה רַב-פָּשַׁע:
29:22 גִּבְרָא רּוֹגָזָא רְגִזָּא מִגְרִיג תִּיגְרָא וּגִבְרָא חֲמִתָּנָא סְגִיעִין חוּבִי:
29:22 An angry man stirs up strife, And a hot-tempered man abounds in transgression.
- 29:23 גְּאוּת אָדָם תִּשְׁפִּילָנוּ וְשִׁפְלָרוּחַ יִתְמַךְ כְּבוֹד:
29:23 רּוֹמָתָא דְבֶר-נֶשׁ תִּשְׁפִּלוּהִי וּמָאן דְּמַסְכָּנָא דְּמַכִּיכָא רּוּחִיהּ נִפְלִיג אִיקְרָא
יֵק:
29:23 A man's pride will bring him low, But a humble spirit will obtain honor.
- 29:24 חוֹלֵק עִם-גָּנֹב שׁוֹנֵא נַפְשׁוֹ אֵלֶּה יִשְׁמַע וְלֹא יִגִּיד:
29:24 דְּפִלִּיג עִם גָּנָבָא סְאֵנִי נַפְשִׁיהּ נִפְסָקִי מוּמָתָא שְׁמַע וְלֹא מוֹדִי:
29:24 He who is a partner with a thief hates his own life; He hears the oath but tells nothing.
- 29:25 חֲרָדַת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ וּבֹטֵחַ בַּיהוָה יִשְׁגֹּב:
29:25 טְלוּמִיָּא דְבֶר-נֶשׂא עֲבָדָא לִיהּ תְּקֻלָּתָא תִּקּוּלָּתָא וּדְמַסְבֵּר בְּאַלְהָא נַעֲשֵׂן:
29:25 The fear of man brings a snare, But he who trusts in the LORD will be exalted.
- 29:26 רַבִּים מִבְּקָשִׁים פְּנִי-מוֹשֵׁל וּמִיָּהוָה מִשְׁפָּט-אִישׁ:

29:26 סגיעי דבעין אפי שליטא דש ומן-קדם אלהא דיניה דגברא:
29:26 Many seek the ruler's favor, But justice for man comes from the LORD.

29:27 תועבת צדיקים איש עול ותועבת רשע ישר-דרך: פ
29:27 מרחקתא דצדיקי גברא עוילא עוילא ומרחקתא דרשיעי גברא דתריצין
אורחתיה:

29:27 An unjust man is abominable to the righteous, And he who is upright in the way is abominable to the wicked.

30:1 דברי אגור בן-יקה המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואכל:
30:1 מילי מילוי דאגור בר יקה דקביל נביותא ואמר גברא לאיתיאל
לאיתיאל ואוכל:

30:1 The words of Agur the son of Jakeh, the oracle. The man declares to Ithiel, to Ithiel and Ucal:

30:2 כי בער אנכי מאיש ולא-בנית אדם לי:
30:2 מטול דבורא דבני-נשא אנא ולא אית בין-נא דבני-נשא לי:

30:2 Surely I am more stupid than any man, And I do not have the understanding of a man.

30:3 ולא-למדתי חכמה ודעת קדשים אדע:
30:3 ולא ילפית חכמתא ולא ידעית ידיעתא דקדישי:

30:3 Neither have I learned wisdom, Nor do I have the knowledge of the Holy One.

30:4 מי עלה-שמים וגיר מי אסף-רוח בחפניו מי צרר-מים בשמלה מי הקים
כל-אפסי-ארץ מה-שמו ומה-שם-בנו פי תדע:
30:4 מאן סליק לשמא ונחת מאן אחד רוחא בחפניה מאן צרר צר מיא
בשויפא מאן אקים ביריאתא בריתא בארעא מן שמיה ומן שמא דבריה אין
ידעת:

30:4 Who has ascended into heaven and descended? Who has gathered the wind in His fists? Who has wrapped the waters in His garment? Who has established all the ends of the earth? What is His name or His son's name? Surely you know!

30:5 כל-אמרת אלוה צרופה מן הוא לחסים בו:
30:5 כולהון אמרוי מימרוי דאלהא צריפין ומסייע לאילין דמתרחצין ביה:
30:5 Every word of God is tested; He is a shield to those who take refuge in Him.

30:6 אל-תוסף על-דבריו פן-יוכיח בך ונכזבת: פ
30:6 לא תוסיף על מילוי דלא יכסיף יכסנך בך ותידכדב ותתכדיב:
30:6 Do not add to His words Or He will reprove you, and you will be proved a liar.

30:7 שתיים שאלתי מאתך אל-תמנע ממני בטרם אמות:
30:7 תרתין שאלית מינך לא תיכל תיכלי מני עד-לא אימות:
30:7 Two things I asked of You, Do not refuse me before I die:

30:8 שוא ודבר-פזב הרחק ממני ראש ועשר אל-תתן-לי הטרפני לחם חקי:
30:8 ריגלותא דיגלתא ומילתא כדבותא ארחיק מני בזותא מסכינותא ועותרא
לא תתן לי ניזונין זוניני לי לחמא מתסי מסתי:
30:8 Keep deception and lies far from me, Give me neither poverty nor riches; Feed me with the food that is my portion,

30:9 פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי יהיה ופן-אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי:
פ

30:9 דלא אשבע ואכפר ואימר מן הוא מנו אלהא ולא אתמסכן ואגנוב

ואחליל שמיא דאלהא:

30:9 That I not be full and deny *You* and say, "Who is the LORD?" Or that I not be in want and steal, And profane the name of my God.

30:10 אֶל־תִּלְשֵׁן עֶבֶד אֶל־[אֲדֹנָיו] פֶּן־יִקְלֹלֶה וְאַשְׁמַתּוּ:

30:10 לא תלשין עבדא למריה דלא ניצע בכך ניצערך ונתחייבת ונתחייב:

30:10 Do not slander a slave to his master, Or he will curse you and you will be found guilty.

30:11 דֹּר אָבִיו יִקְלֹל וְאֶת־אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ:

30:11 דרא לד דאבוי לצעיר ניצער ולאמיא לא מברך ני:

30:11 There is a kind of *man* who curses his father And does not bless his mother.

30:12 דֹּר טָהוֹר בְּעֵינָיו וּמִצְאָתוֹ לֹא רַחֵץ:

30:12 דרא דדכי בעינוי ומן צעתיה ומצאתיה לא אישתוג:

30:12 There is a kind who is pure in his own eyes, Yet is not washed from his filthiness.

30:13 דֹּר מֶה־רָמּוֹ עֵינָיו וְעַפְעָפִיו יִנָּשְׂאוּ:

30:13 דרא דמן דרמן עינוי וגבינוי מנטלין:

30:13 There is a kind-- oh how lofty are his eyes! And his eyelids are raised *in arrogance*.

30:14 דֹּר חֲרָבוֹת שִׁנָּיו וּמִאֲכָלוֹת מִתְלַעְתְּיוֹ לֹא־כָל עֲנִיִּים מֵאֶרֶץ וְאֲבִיוֹנִים

מֵאֲדָם: פ

30:14 דרא דספסארי אינון שינוי וחרפי אינון ניבוי למיכל מסכני מארעא

ולעליבי מן בני-נשא:

30:14 There is a kind of *man* whose teeth are *like* swords And his jaw teeth *like* knives, To devour the afflicted from the earth And the needy from among men.

30:15 לַעֲלוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הֵב הֵב שְׁלוֹשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׁבַּעַנָּה אֲרָבַע לֹא־אָמְרוּ

הוֹן:

30:15 לעלוקה תרתין בן מהבהבן תלתא אינון דלא שבען וארבע לא דלא

אמרן מיסתא:

30:15 The leech has two daughters, "Give," "Give." There are three things that will not be satisfied, Four that will not say, "Enough":

30:16 שְׁאוֹל וְעֶצֶר רָחַם אֶרֶץ לֹא־שִׁבְעָה מַיִם וְאֵשׁ לֹא־אָמְרָה הוֹן:

30:16 שיוול ונגידא דרחמא ארעא ואחדת רחמי וא לא נשבעי שבעא מיא

ואישתא ונורא לא אמרת מיסתא:

30:16 Sheol, and the barren womb, Earth that is never satisfied with water, And fire that never says, "Enough."

30:17 עֵין תִּלְעַג לֵאבִי וְתִבּוֹז לִיקְהָת־אֵם יִקְרוּהָ עֲרִב־נַחַל וְיֹאכְלוּהָ בְנֵי־נֶשֶׁר: פ

30:17 עינא דמצדיא לאבא ושיטא קשישותא דאימיה נצחצניה נחצוניה עורבי

דנחלא ויסמון יתיה ויכלוניה בני נשרא:

30:17 The eye that mocks a father And scorns a mother, The ravens of the valley will pick it out, And the young eagles will eat it.

30:18 שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי (וְאַרְבַּע) [וְאַרְבַּעַה] לֹא יֵדְעָתִים:

30:18 תלתא אינון דגניון דגניון מיני וארבע דלא ידעית אינון:

30:18 There are three things which are too wonderful for me, Four which I do not understand:

30:19 דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בְּשָׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחַשׁ עָלֵי צוּר דֶּרֶךְ־אֲנִיָּה בְּלִבִּים וְדֶרֶךְ גִּבּוֹר

בְּעֵלְמָה:

30:19 אורחתא דנשרא בשמיא ואורחיה דחויא על שועא ואורחיה דילפא דאי
על לביה דימא ואורחיה דגברא בעולמתא בעולימתא:

30:19 The way of an eagle in the sky, The way of a serpent on a rock, The way of a ship in the middle of the sea, And the way of a man with a maid.

30:20 כן דרך אשה מנאפת אכלה ומחתה פיה ואמרה לא־פעלתי און: פ

30:20 היכנא אורחת[ה]א דאתתא גיודפא גיירתא אכלה ומחפרא פומה

ואמרת לא עבדית מידעם רעאתא דע:

30:20 This is the way of an adulterous woman: She eats and wipes her mouth, And says, "I have done no wrong."

30:21 תחת שלוש רגזה ארץ ותחת ארבע לא־תוכל שאת:

30:21 תחות תלת רגזא ארעא ותחות ארבע לא מישכחא יכלא למסוברא:

30:21 Under three things the earth quakes, And under four, it cannot bear up:

30:22 תחת־עבד פי ימלוד ונבל פי ישבע־לחם:

30:22 תחות עבדא כד נימליך וטפשא דשביע לחמא:

30:22 Under a slave when he becomes king, And a fool when he is satisfied with food,

30:23 תחת שנואה פי תבעל ושפחה פי־תירש גברתה: פ

30:23 תחות סניחא שניאתא דהויא לגברא ואמתא דירתא לרבונתה:

30:23 Under an unloved woman when she gets a husband, And a maidservant when she supplants her mistress.

30:24 ארבעה הם קטני־ארץ והמה חכמים מחכמים:

30:24 ארבעה אינון דזעירי בארעא והינון חכימין ומחכמין:

30:24 Four things are small on the earth, But they are exceedingly wise:

30:25 הנמלים עם לא־עז ויכינו בקיץ לחם:

30:25 שושמני שושמני דלא לא עשין עמיהון ומתקנין בקיטא מיכליהון:

30:25 The ants are not a strong people, But they prepare their food in the summer;

30:26 שפנים עם לא־עצום וישימו בסלע ביתם:

30:26 וחנסי וחגסי דעמיהון לא תקיף ועבדין להון ביתא בקתארי:

30:26 The shepherds are not mighty people, Yet they make their houses in the rocks;

30:27 מלך אין לארבה ויצא חצץ פלו:

30:27 וקמצי דמלכא לית להון ומתכנשין כולהון אכחאדה כחדא:

30:27 The locusts have no king, Yet all of them go out in ranks;

30:28 שומית בידיהם תתפש והיא בהיכלי מלך: פ

30:28 ואקמתא ואמקתא דמסברא דמסבכא באידיא ועמדא בביתא דמלכי:

30:28 The lizard you may grasp with the hands, Yet it is in kings' palaces.

30:29 שלשה המה מיטיבי צעד וארבעה מיטבי לכת:

30:29 תלתא אינון דשפירן הילכתהון הליך וארבעא דשפיר מהלכין:

30:29 There are three things which are stately in their march, Even four which are stately when they walk:

30:30 ליש גבור בבהמה ולא־ישוב מפני־כל:

30:30 אריא גיבר בבעירא ולא דחיל הפיך מן כל מידעם:

30:30 The lion which is mighty among beasts And does not retreat before any,

30:31 זרזיר מתנים או־תיש ומלך אלקום עמו:

30:31 ואברא ואבכא דמזדרטל דמיזדרכיל בינת תרנוגלי ותישא דאזיל בית
גיורא ומלכא דקאים וממליל בית עממי:

30:31 The strutting rooster, the male goat also, And a king when his army is with him.

30:32 אַס־נִבְלָתָּ בְּהַתְנַשָּׂא וְאִם־זִמּוֹתָ יָד לִפֶּה:

30:32 אין לא תתרוורם דלא תתטפש ולא תיוטש תושיט אידך לפומך:

30:32 If you have been foolish in exalting yourself Or if you have plotted evil, put your hand on your mouth.

30:33 כִּי מִיֵּץ חֶלֶב יוֹצִיא חֲמָאָה וּמִיֵּץ־אֶף יוֹצִיא דָם וּמִיֵּץ אֶפִּים יוֹצִיא רִיב: פ

30:33 דמן מיצא דמיי דחלבא ח נפקא חואתא חמאתא ומן כבושא דרוגזא

ניפוק דמא ומן חורינא חריינא דאפי ניפוק דמא דינא:

30:33 For the churning of milk produces butter, And pressing the nose brings forth blood; So the churning of anger produces strife.

31:1 דְּבָרֵי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר־יִסְרְתּוּ אָמוֹ:

31:1 מילוי דלמואל מלכא נביותא ומרדוּתא דרדתיה אימיה ואמרת ליה:

31:1 The words of King Lemuel, the oracle which his mother taught him:

31:2 מַה־בָּרִי וּמַה־בֶּר־בִּטְנִי וּמַה בֶּר־נִדְרֵי:

31:2 ווי יי ברי ווי יי בר כריסי ווי יי בר נדרי:

31:2 What, O my son? And what, O son of my womb? And what, O son of my vows?

31:3 אַל־תִּתֵּן לְנָשִׁים חֵילָךְ וְדַרְכֶּיךָ לְמַחֲוֹת מְלָכִין:

31:3 לא תתן לנשי חילך ואורחתך לבית לבנת מלכי:

31:3 Do not give your strength to women, Or your ways to that which destroys kings.

31:4 אֶל לְמַלְכִּים לְמוֹאֵל אֶל לְמַלְכִּים שְׁתוּיִין וְלַרְוִזִּים (או) [אין] שֹׁכֵר:

31:4 איזדהר מן מלכי למואל אזדהר מן מלכי דשתין חמרא ומן שלטוני

דשתין שכרא:

31:4 It is not for kings, O Lemuel, It is not for kings to drink wine, Or for rulers to desire strong drink,

31:5 פֶּן־יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח מִחֻקֵּי וְיִשְׁנֶה דִּין כָּל־בְּנֵי־עָנִי:

31:5 דלא לא תשתי ותשעי הוּךְ הוּנֵךְ ותשני דינהון דכלהון בני עניי:

31:5 For they will drink and forget what is decreed, And pervert the rights of all the afflicted.

31:6 תִּנוּ־שֹׁכֵר לְאוֹבֵד וַיֵּין לְמָרִי נָפֶשׁ:

31:6 יתנון הבון שיכרא לאבילי וחמרא למרירי נפשא:

31:6 Give strong drink to him who is perishing, And wine to him whose life is bitter.

31:7 יִשְׁתֶּה וְיִשְׁכַּח רִישׁוֹ וְעָמְלוֹ לֹא יִזְכֹּר־עוֹד:

31:7 דישתון ונש וישכחון ונטעון מכסנותהון מסכינותהון ושחקהון לא נדכרון

נוך טוב:

31:7 Let him drink and forget his poverty And remember his trouble no more.

31:8 פֶּתַח־פִּיךָ לְאֵלִים אֶל־דִּין כָּל־בְּנֵי חֶלּוֹף:

31:8 פתח פומך לאילמנא ולדינא דכל בני חלופא: פתח פומך להלין דלא

מסטו דין ודון לכלהון בני עוולי:

31:8 Open your mouth for the mute, For the rights of all the unfortunate.

31:9 פֶּתַח־פִּיךָ שְׁפֹט־צָדֵק וְדִין עָנִי וְאַבְיוֹן: פ

- 31:9 פתח פומך ודון צדקותא צדקתא ודון לעניי עליכי ולעליבי:
31:9 Open your mouth, judge righteously, And defend the rights of the afflicted and needy.
- 31:10 אִשְׁתְּ-חַיִּל מִי יִמָּצֵא וְרַחֵק מִפְּנִינִים מְכָרָהּ:
31:10 אִיתְחַתּא כְּשִׁירְתָּא מְנָהוּ מִנּוּ מִשְׁכִּיחַ וִיקְרָא יִקְרָא הִיא מִן כִּיפִי טְבֵּאתָא
טִימָהָא:
31:10 An excellent wife, who can find? For her worth is far above jewels.
- 31:11 בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעֲלָהּ וְשָׁלָל לֹא יִחְסֹר:
31:11 וְתַכִּיל דַּת עֲלֵהָ לִיבָא דְּבַעֲלָהּ וְלֹא מִתְּבִיזָא וְלֹא חֲסֵרָא:
31:11 The heart of her husband trusts in her, And he will have no lack of gain.
- 31:12 גִּמְלָתָהּ טוֹב וְלֹא-רָע כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ:
31:12 פֶּרַעְתִּיהָ טְבֵּאתָא וְלֹא בִישָׁתָא כָּל יְוֵמֵי חַיֶּיהָ:
31:12 She does him good and not evil All the days of her life.
- 31:13 דְּרָשָׁה צֹמֶר וּפְשָׁתִים וְתַעֲשֶׂ בְּחֻפִּץ כִּפִּיהּ:
31:13 תְּבַעַת עֲמֵרָא וְכִיתְנָא וְעַבְדַּת הֵךְ צְבִינָא דְּאִידֵּהָ:
31:13 She looks for wool and flax And works with her hands in delight.
- 31:14 הֵיטָה פְּאֻנְיוֹת סוּחָר מִמַּרְחָק תָּבִיא לַחֲמָה:
31:14 וְהוּוֹת הֵךְ אֵילְפָא דְּתַגְרָא דְּמִן רַחִיקָא אֲתִיא מִיתִיא מִיכְלוּתָהּ:
31:14 She is like merchant ships; She brings her food from afar.
- 31:15 וְתָקַם בַּעֲוֹד לַיְלָה וְתָתֵן טַרְךָ לְבֵיתָהּ וְחֶק לְנַעֲרֹתֶיהָ:
31:15 וְקָמַת בְּלִילִיא וְיִהְיֶה מִזֹּנָא לְבֵיתָהּ וּפּוֹלְחָנָא לְטַלְיוּתָהּ
לְטַלְיִיתָהּ:
31:15 She rises also while it is still night And gives food to her household And portions to her maidens.
- 31:16 זִמְמָה שָׂדֶה וְתַקְחָהּ מִפְּרִי כִפִּיהּ (נִטְעָה) [נִטְעָה] כֶּרֶם:
31:16 וְאִיתְחַשְׁבַּת בְּתַרְעִיתָא נְסִיבַת וְנִסְבַּת חֻקְלָא וּמִפְּרִי דְּאִידֵּהָ נְצִיבַת כְּרֵמָא:
31:16 She considers a field and buys it; From her earnings she plants a vineyard.
- 31:17 חֲגֹרָהּ בְּעֹז מִתְּנִיָּה וְתַאמִּץ זְרַעוּתֶיהָ:
31:17 וְאַסְרַת בְּעוֹשָׁנָא חֲרָצָהּ וּזְרִיזַת דְּרַעָהּ:
31:17 She girds herself with strength And makes her arms strong.
- 31:18 טַעֲמָה כִּי-טוֹב סַחְרָהּ לֹא-יִכָּבֵהּ (בְּלִיל) [בְּלִילָה] נֵרָה:
31:18 וְטַעֲמָא מְטוּל דְּטַבָּא תִּגְרוּתָהּ וְלֹא נִדְעָךְ דְּעִיךְ בְּלִילִיא שְׂרָגָהּ:
31:18 She senses that her gain is good; Her lamp does not go out at night.
- 31:19 יָדֶיהָ שֹׁלְחָה בִּפְיָשׁוֹר וְכַפֶּיהָ תִּמְכּוּ פִלָּךְ:
31:19 יִדְהָא פִּשְׁטָא בְּכוּשָׂרָא וְכַפָּהּ לִדְכֵן לְבַכִּין מַעְזֵלָא:
31:19 She stretches out her hands to the distaff, And her hands grasp the spindle.
- 31:20 כַּפָּה פֶּרַשָׁה לַעֲנִי וְיָדֶיהָ שֹׁלְחָה לְאַבְיוֹן:
31:20 אִידֵּהָ פִּשְׁטָא לַעֲנִיא וְדַרְעִיהָ שֹׁלְחַת מוֹשִׁיטָא לַעֲלִיבִי:
31:20 She extends her hand to the poor, And she stretches out her hands to the needy.
- 31:21 לֹא-תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג כִּי כָּל-בֵּיתָהּ לְבָשׁ שָׁנִים:

31:21 לא דחלין בני ביתה מתלגא מטול דכולהון בני ביתה לבשין לבישין
הוּו זהוריתא בכופלא:

31:21 She is not afraid of the snow for her household, For all her household are clothed with scarlet.

31:22 מַרְבְּדִים עֲשֶׂתָּהּ לָהּ שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁהּ:

31:22 תְּשׁוּוּיִן־תָּא עֲבָדָא לָהּ בּוּצָא וְאַרְגּוּנָא לְבוּשָׁהּ:

31:22 She makes coverings for herself; Her clothing is fine linen and purple.

31:23 נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בַּעֲלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם־זִקְנֵי־אַרְצָא:

31:23 יָדִיעַ הוּוּ בִּינַת מְדִינָתָא בַּעֲלָהּ כַּד יִיִּתִּיב הוּוּ עִם סְבִי אַרְעָא:

31:23 Her husband is known in the gates, When he sits among the elders of the land.

31:24 סָדִין עֲשֶׂתָּהּ וְתַמְכָּר וְחִגּוֹר נָתַנָּה לְפָנַעְנִי:

31:24 פִּתְגָא עֲבַדַת וּזְבִנַת וּזְוִנָא יִהְיִת לְבָנָא תַּגְרָא לְכַנְעֵנָא:

31:24 She makes linen garments and sells *them*, And supplies belts to the tradesmen.

31:25 עֲזִיָּהָּ דָּר לְבוּשָׁהּ וְתַשְׁחֵק לְיוֹם אַחֲרֹון:

31:25 עוֹשָׁנָא וְהִדְרָא לְבוּשָׁהּ וְגַחְכָּא לְיוֹמָא בִּי אַחֲרִיתָא:

31:25 Strength and dignity are her clothing, And she smiles at the future.

31:26 פִּיהָ פִּתְחָהּ בְּחִכְמָהּ וְתוֹרַת־חֶסֶד עַל־לְשׁוֹנָהּ:

31:26 פּוֹמָה פִּתְחַת בְּחִכְמָתָא וְנִימוּסָא דְחִסְדָּא עַל לִשְׁנָהּ:

31:26 She opens her mouth in wisdom, And the teaching of kindness is on her tongue.

31:27 צוּפִיָּהּ הִלִּיכּוֹת בֵּיתָהּ וּלְחֶם עֲצָלוֹת לֹא תֹאכֵל:

31:27 וְגַלְיִן אֹרַחְתָּא דְּבֵיתָהּ וּלְחֶמָא עֲטָלָאִי דְּחַבְנָנוּתָא לֹא אֲכָלָא:

31:27 She looks well to the ways of her household, And does not eat the bread of idleness.

31:28 קָמוּ בְּנֵיהּ וַיִּאֲשְׁרוּהָ בַּעֲלָהּ וַיְהַלְלֶהָ:

31:28 מְקִימִין קָמוּ בְּנֵיהּ וַיְהִיבּוּן לָהּ נְנֵאִית טוֹבָהּא בַּעֲלָהּ וּמִשְׁבַּחָהּא:

31:28 Her children rise up and bless her; Her husband *also*, and he praises her, *saying*:

31:29 רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חֵיל וְאַתְּ עָלִית עַל־כָּלָנָהּ:

31:29 סְגִיעִין בְּנָתָא דְּקִנְיִי עוֹתָרָא וְאַתְּ עֲבַדַת עֲבֵרַת עַל כּוֹלָהּן:

31:29 "Many daughters have done nobly, But you excel them all."

31:30 שֶׁקֶר הַחַן וְהַבֵּל הַיָּפִי אִשָּׁה יִרְאֵת־יְהוָה הִיא תִתְהַלֵּל:

31:30 מִטּוֹל דְּשִׁיקְרָא חִינָא וְסָרִיק שׁוּפְרָא אִיתְתָּא דְּחַלְתָּא דְּאֵלֵּהּא הִיא

מִשְׁתַּבַּחָא:

31:30 Charm is deceitful and beauty is vain, *But* a woman who fears the LORD, she shall be praised.

31:31 תְּנוּ־לָהּ מִפְּרֵי יָדֶיהָ וַיְהַלְלוּהָ בְּשַׁעְרִים מַעֲשֵׂיהָ:

31:31 הָבוּ לָהּ מִפְּרֵי אִידֵּהּא וּנְשַׁבְּחוּנָהּ עוֹבְדָהּא בְּתַרְעֵי:

31:31 Give her the product of her hands, And let her works praise her in the gates.